

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KNUD WIESE

FANGEN
I
TYSKLAND

FFF

FANGE I TYSKLAND

FANG E I TYSKLAND

AF

KNUD WIESE

KØBENHAVN
A/S FORLAGET FOR FAGLITTERATUR

1945

Kapitel I.

Afreisen.

Vi var 16 paa Barak H 10, Stue 6, i Frøslev. Alle 16 havde vi været impliceret i mere eller mindre alvorlige Spionsager. Vort Fængselsophold havde været langvarigt og ubehageligt, og vi nød derfor Livet i Frøslevlejren, som om vi var Spejdere i en Sommerlejr. Den 14. September 1944 om Aftenen havde vi holdt stort Kalas, hvor vi havde spist og drukket af Hjertens Lyst. Mad og Drikke havde vi faaet paa forskellig Vis fra vore gode Kammerater i Lejrkøkkenet. Vi havde været i Lejren i 8 Dage og havde det dejligt.

Den 15. September Kl. 3 om Morgenen blev vi vækket af Barakformanden, Kapt. Dickmann, der meddelte os, at vi skulde være traadt an paa Gangen i Løbet af 2 Minutter. Vi tumlede søvndrukne ud og traadte an i Pyjamas eller Undertøj sammen med Barakkens øvrige Beboere. Det var koldt, og der herskede straks en sand Uhyggestemning. Ingen vidste, hvad der skulde ske; men vi var klar over, at det ikke var for det gode, vi blev kaldt op paa dette Tidspunkt, og vort lange og intime Kendskab til tyske Metoder gav os Anledning til at frygte det værste.

Vi kom ikke til at vente længe. Nogle faa Minutter efter, vi var traadt an, kom en af de tyske saakaldte

Forbindelsesofficerer til Stede. Der blev kommanderet Ret, og det blev meddelt os, at de, hvis Navne nu blev raabt op, skulde træde ud af Rækken og ind til højre i Barakgangen. Der var dødsstille. Det første Navn, der blev raabt op, var Navnet paa en ung Mand, om hvem vi alle vidste, at han havde drevel Spionage direkte for „Secret Service“ baade her i Landet, i Finland og i Tyskland, og nu kom Navnene Slag i Slag, 25 ialt. Tyskeren meddelte derefter, at de 25, der var kaldt til Side, skulde pakke deres Tøj og have det liggende paa deres Senge, og de skulde være klar i Løbet af en halv Time. Vi andre skulde gaa til Sengs igen.

Nu mente vi alle at være klar over, hvad det var, der skulde ske. De 25 af vore Kammerater skulde sikkert føres bort for at skydes. Fra vor Stue var der 7 af de 25. Stemningen var dyster. Vi hjalp vore ulykkelige Kammerater med at pakke deres Sager og prøvede, saa godt vi kunde, at trøste dem med, at det sikkert „kun“ drejede sig om en Tysklandstransport og ikke om Døden; men samtidig lovede vi dem dog paa deres Opfordring, at vi skulde gøre alt for at hjælpe deres Familier, hvis de ikke skulde komme tilbage. Vore Kammerater fik hurtigt pakket, og efter en halv Times Forløb kom Barakformanden igen og meddelte, at de alle skulde tage deres Bagage og gaa med. Det gav Haab. Naar de skulde have Bagage med, var det ikke sandsynligt, at de skulde henrettes. Saa maatte det altsaa være Tyskland, det gjaldt.

Vi forærede dem det meste af, hvad vi havde af Cigaretter, Tobak, Æbler, Chokolade, og vi tog hjertelig Afsked med dem. Saa gik vi i Seng igen og skulde prøve at faa lidt Søvn i de sidste Par Timer af Natten; men

Spekulationerne var mange og alvorlige, og jeg tror ikke, der var nogen, der kunde finde Ro.

Vi skulde heller ikke have Ro den Morgen. Kl. 4 kom Barakformanden igen, og hele Proceduren fra før gentog sig. Vi blev kaldt ud paa Gangene, og der blev igen raabt 25 op med samme Besked. Denne Gang var bl. a. jeg imellem. Nu var vi faktisk helt sikre paa, at det gjaldt Tyskland, og Choket var ikke tilnærmelsesvis saa slemt for os som for de Kammerater, der var blevet taget ud i første Omgang.

Vi pakkede hurtigt, og da vi, forinden vi gik, skulde tage Afsked med de tilbageblivende Kammerater, viste det sig, at der kun var 3 af Stuens 16 Beboere, der ikke skulde med. Disse blev overlæst med alle mulige tænkelige Kommissioner, og Kassen med Indskudene fra Stuens Sweep-stake om Datoen for Krigens Afslutning blev deponeret hos Barakformanden. Der var 270 Kr. fordelt med Indskud à 2 Kr. Den, der kom det nærmest, havde holdt paa, at Krigen var forbi 15. November 44. Vi var altsaa ret optimistiske. De fleste Indskud var paa omkring 1. Oktober 44.

Fra Barakken gik vi forbi Taarnet og ud af den egentlige Lejr over i en af Tyskernes Barakker. Her samledes efterhaanden alle, der var kommanderet ud fra de forskellige Barakker — 195 ialt, hvoraf 3 var Kvinder. I Tyskerbarakken blev vi talt op 2—3 Gange paa sædvanlig tysk Maner. Timerne gik. Morgenkaffe fik vi ikke. Endelig ved Ellevetiden om Formiddagen blev vi kørt i Lastbiler til Padborg.

I Padborg blev vi hurtigst muligt anbragt i Kreaturvogne, 50 i hver. Den Vogn, jeg kom i, var uden Vin-

duer med kun nogle ganske smaa Huller oppe under Taget til Ventilation. Paa Gulvet laa noget Træuld. I vor Vogn var en af Kvinderne. Vi havde ingen Tyskere inde i Vognen, og Dørene blev laaset udefra. Vi havde meget ringe Plads og intet Lys; der var bælgmørkt.

Det blev hurtigt meget varmt i Vognen, og vi havde intet at drikke; ryge turde vi ikke, da det for det første vilde være for farligt, og for det andet var Ventilationen for daarlig. Det var i Virkeligheden noget af det værste, da vi alle var særdeles velforsynede med Tobak. I de andre Vogne røg de voldsomt paa hele Turen, da de frygtede, at de ikke kunde faa Tobakken med ind i den Lejr, hvortil vi skulde.

Ingen vidste, hvor vi skulde hen; men man mente, at vi skulde til en Arbejdslejr i Nærheden af Hamburg, og Sturm-bannführeren, Frøslevlejrens Kommandant, skulde have udtalt, at vi vilde faa det godt det nye Sted, omend Kosten maaske ikke var helt saa god som i Frøslev.

Og saa rangerede vi ned gennem Tyskland til vort nye Bestemmelsessted. Mad og Drikke havde vi intet af; men Humøret var dog forholdsvis godt, da vi alle var sikre paa, at Krigen snart vilde være forbi, ligesom ingen af os forestillede sig, hvad der ventede os.

Rejsen var uendelig. Om Natten blev vi rangeret ind paa Hamburg Banegaard, hvor vi et Par Gange blev udsat for Luftangreb. Saavidt vi kunde skønne, forlod Vagterne os herunder for at søge Dækning, og det var en underlig Fornemmelse at sidde laaset inde i en Jernbanevogn under saadanne Forhold.

I Danmark var vi vant til at ligge trygt i Sengen under Overflyvninger; men paa Hamburg Banegaard var

det jo en anden Snak. Vi havde Fornemmelsen af, at vi var ganske forladt i vor Kreaturvogn, og selv den mindste Brandbombe vilde have betydet den frygteligste Katastrofe for os alle.

Næste Dag rangerede vi videre, stadig uden Mad og Drikke. Der blev et Par Gange givet os Lejlighed til at lade Vandet, og en Gang skaffede nogle velvillige Vagtposter os Vand at drikke.

Der var stadig ingen, der med Sikkerhed vidste, hvor vi skulde hen; men dog hørte vi nu for første Gang Navnet paa Koncentrationslejren Neuengamme nævne som en Mulighed. Men spurgte vi Posterne om, hvordan der var i denne Lejr, kunde vi ikke faa Oplysning. Der var ingen, der vidste Besked, og Meningerne var meget delte.

Kapitel II.

Lejrens Indretning.

Endelig om Eftermiddagen holdt vort Tog for Alvor, og vi blev lukket ud. Toget var kørt ind paa et Side-spor udenfor Koncentrationslejren Neuengamme. Med 5 m Mellemrum stod SS'er bevæbnet med Rifler og Maskinpistoler og ledsaget af Schäferhunde.

Vi blev kommanderet ud af Vognene og traadte an med vor Bagage, fem i hver Række, langs med Toget. Der saa vi første Gang Fanger fra Lejren.

De gjorde et ganske mærkeligt Indtryk paa os. De var klædt i almindelig civilt Tøj, men Tøj af en saadan Art, som vi aldrig havde set før. Pjaltede og lasede var de, og paa Jakkens Ryg og paa Benklæderne var der malet gule Kors. Paa Fødderne bar de Træskostøvler, og alle havde Filthatte paa Hovedet. Magre og graablege i Ansigtet var de alle. De arbejdede med at bringe Orden i noget kasseret Fodtøj, der laa langs Jernbanen, men Arbejdstempoet var uendelig langsomt. De bevægede sig nøjagtig paa samme Maade som Personerne i en slow-film.

Engang imellem tilkastede de os forsigtige og sløve Blikke, og de talte ikke et Ord med hinanden. De virkede uhyggeligt paa os; men der var ikke een iblandt os, der tænkte sig Muligheden af, at vi selv skulde

komme til at se ligesaadan ud. Vi regnede med, at den aparte Paaklædning og Afmærkning af disse Fanger var Tegn paa, at de var af jødisk Afstamning, og at det var derfor, de var udsat for saa ussel en Behandling.

Fra Toget marcherede vi hen til Lejrens Hovedindgang, hvor de store Gitterporte blev aabnet for os, og saa marcherede vi ind paa Appelpladsen, en mægtig asfalteret Plads omgivet af lave Træbarakbygninger paa de tre Sider.

Den egentlige Lejr dækkede et Areal omtrent som Frøslevlejren. Terrænet udenfor var fuldstændig fladt og bestod af fugtige Engstrækninger; trist og trøstesløst saa der ud. Umiddelbart op mod Lejren laa forskellige store Fabriksbygninger.

Til venstre for Hovedindgangen laa en stor, rød Murstensbygning i to Etager, derefter kom langs venstre Side af Appelpladsen en Række lave Træbarakker vinkelret paa Pladsen, de kaldtes Blokke og havde Numrene 1 til 27, og endelig for Enden af Blokken laa der en to Etages Murstensbygning, stadig til venstre for Appelpladsen.

Mellem de forskellige Blokke var der aabne Pladser af Bredde som en almindelig Gade. Hver Barak med tilhørende Gaardsplads var indhegnet med Pigtraad.

For Enden af Appelpladsen — altsaa modsat Porten — laa Køkkenbygningen, en lav, snavset Træbygning.

Langs højre Side af Appelpladsen laa tre Træbarakker paa langs af Pladsen, Revier 2—3 og 4. Foran disse tre Barakker var der indhegnet en aaben Plads, og her færdedes en hel Del Mennesker i deres alm. daglige Tøj.

Det viste sig senere at være kendte Medlemmer af

den franske Regering og andre fremstaaende Fransk-mænd, der var internerede her som Gidsler, bl. a. saa vi allerede første Dag Ærkebiskoppen af Paris og flere tidligere franske Ministre promenerer paa Gaardspladsen foran Revierbygningen. Det virkede stærkt opmuntrende. Disse Mennesker saa alle ud til at have det godt.

Bagved de tre nævnte Revierbarakker laa Revier 1 og bagved Revier 1 laa forskellige lave Bygninger, der benyttedes til Lager for Tøj og Fodtøj, Badeanstalt, Krematorium, Fængsel o. s. v.

Udenom den egentlige Lejr var der høje Pigtraadshegn, der var elektriske, og langs hele Hegnet indenfor dette var et Omraade, hvor der var Giftgas. Udenfor Hegnet var med faa Hundrede Meters Mellemrum bygget nogle Vagttaarne, hvor der Dag og Nat blev holdt Vagt af stærkt bevæbnede SS'er. Taarnene var forsynet med stærke Projektører, der var tændt efter Mørkets Frembrud, saaledes at hele Lejren kunde oplyses.

Det var umuligt at komme ud af Lejren, og der er aldrig flygtet nogen fra selve Lejren, derimod er det sket, at det er lykkedes en Fange, der var paa Transport udenfor Lejren, at flygte.

Efter at have ventet i en halv Times Tid paa Appelpladsen kom Lejrens ældste — „Lagerältester“ — til Stede. Han smilede venligt til os og spurgte, hvad Kommandoen „højre om“ hed paa Dansk. Vi lo alle lettet, som om han havde sagt en første Klasses Vittighed og svarede omtrent i Kor paa hans Spørgsmaal, hvorefter han paa Dansk kommanderede højre om, og vi marcherede om bag Revierbarakkerne til Tøjdepotet.

Her blev igen kommanderet Holdt, og vi fik nu alle

udleveret et Bliknummer med en Sejlgarnssnor, som vi skulde bære om Halsen; vi fik alle fortløbende Numre; jeg fik Nr. 50475.

En SS'er meddelte os, at vi skulde aflevere alle vore Værdier, Penge, Ringe m. m., der vilde blive opbevaret for os til vor Løsladelse, endvidere skulde vi deponere vor Bagage. Tøj og Overtøj kunde vi beholde. Samtidig gik en to, tre SS'er rundt imellem os og meddelte os diskret, at vi kunde tage Tobak og Toiletsager ud af Kufferterne, for det kunde vi faa med ind i Lejren.

Vi fik travlt med at fylde Lommerne med Cigaretter, Tobak, Tændstikker, Barbersager, Sæbe o. s. v. Vi var som sagt velforsynede. Jeg vil antage, vi gennemsnitlig havde et Par Hundrede Cigaretter hver.

Saa gjorde vi omkring og defilerede forbi Kuffertdepotet, hvor vi afleverede vore Kufferter, der blev nummereret med vort nye Nummer, og derefter afleverede vi vore Værdisager paa et andet Depot, hvor vi blev Vidne til, at vore Effekter blev lagt i en Konvolut med Navn og Nummer. Efterhaanden som vi havde faaet afleveret vore Sager, drejede vi rundt om Enden af Bygningen og over paa den anden Side, hvor Indgangen til Badeanstalten var. Her fik vor Optimisme sit første store Knæk.

Ved Indgangen til Badeanstalten stod de samme SS'er, der nogle faa Minutter før havde givet os de gode Tips om Tobak og Toiletsager; men nu havde Piben en anden Lyd. Alle, der passerede SS'erne, maatte aflevere *alt*, hvad de havde i Lommerne af Cigaretter, Tobak, Spillekort o. s. v. Det blev altsammen opsamlet i en stor Tønde, der stod mellem SS'erne.

Vi blev ikke alene overraskede over denne kyniske Frækhed; men vi blev ogsaa rasende, og vi fik travlt med at forære vore Cigaretter væk til alle de Fanger, som vi kunde komme i Nærheden af, og de dukkede op fra alle Sider. Vi stod mellem Badeanstalten og det elektriske Hegn med den smittede Giftgaszone.

Udenfor Hegnet gik en Mængde Fanger og arbejdede. Vi bedømte dem alle til at være Russere, hvad de muligvis slet ikke har været, men paa det Tidspunkt anslog vi alle Medfanger med lidt usædvanligt Ydre til at være Russere.

Blandt disse Fanger var mange ganske unge Mennesker, ja, Drengene paa 12—15 Aar, og til dem kastede vi vore Cigaretter, saa snart vi kunde se vort Snit dertil, naar SS'erne ikke saa i den Retning, hvor vi var. De blev jaget væk Gang paa Gang, men de var lige saa hurtigt tilbage igen, akkurat som en Flok Hunde om et Kødben.

Foran Døren til Badeanstalten stod tre Fanger og klippede vore Kammerater med en Klippemaskine over hele Hovedet.

Det var et besynderligt Syn at se fuldstændig normalt udseende Danskere med Overtøj paa sidde paa Stolene og blive klippet i fri Luft og se, hvorledes de i Løbet af et Par Minutter aldeles skiftede Udseende og kom til at ligne Tugtshusfanger fra et eller andet eksotisk Land. Ingen af os havde nogen Sinde tænkt sig, at en Haarbeklædning dækkede over saa mange forskellige og mærkværdige Hovedfaconer. Mærkværdigvis blev vi ikke i daarligt Humør ved denne Operation, tværtimod kneb det Gang paa Gang for os at lade være at grine højt af hinanden. Og SS'erne saa spørgende og

let forbløffede paa disse gale Danskere, der kunde faa noget Morskab ud af den Historie; det var de øjensynlig ikke vant til. Man kunde ligefrem se paa dem, at de tænkte „Ja, vent I bare! I skal nok komme til at møre jer! —“

Men indtil dette Øjeblik var deres Tone dog stadigvæk forholdsvis elskværdig over for os. Jeg nærer ingen Tvivl om, at dette skyldtes, at vi endnu var velnærede, forholdsvis velklædte og i det hele taget nogenlunde normale at se paa.

SS'erne er Snobber, og det er sikkert, at de har betydeligt vanskeligere ved at være grove overfor eller mishandle saakaldte pæne Mennesker; men den Hemning hjalp de sig hurtigt over.

Efterhaanden som vi blev klippet, blev vi ført ind i et Omklædningsrum foran Baderummet. Her blev vi klædt af til Skindet under Opsyn af en Fange, og efter Omklædningen blev vi visiteret paa den bare Krop, om vi skulde have smuglet noget med ind. Paa min Forespørgsel til den Fange, der overværede min Afklædning og visiterede mig, om vi fik vort Tøj igen efter Badet, mumlede han noget om, at det skulde desinficeres, men maaske senere.

Det blev tilladt dem, der ønskede det, at tage Tandbørste og Tandpasta med sig; men ogsaa det glemte jeg i min Befippelse at faa med, og da jeg derfor et Øjeblik efter gik ind i Baderummet, ejede jeg intet andet end Blikmærket med mit Nummer, som jeg bar om Halsen.

I Baderummet mødte der os et nyt Chok. Paa fire Baarer, der stod langs Vinduet, laa fire nøgne Kamme-

rater paa Ryggen med Benene i Vejret. Over dem stod bøjet fire Fanger, som med livsfarlig Hast barberede Ofrene under Armene, i Skridtet og eventuelt ogsaa paa Brystet af dem, der havde særlig stærk Haarvækst.

De gik ikke lemfældigt til Værks disse Barberere, og Blodet flød i stride Strømme fra „Operationsbordene“. Der var et Øjeblik, hvor man i fuldt Alvor troede, at det var en Kastration, der foregik. Saa galt var det dog ikke; men Humøret sank dog adskillige Grader, for man kan vanskeligt tænke sig mere skændig og ydmygende Behandling.

Da jeg selv kom paa Operationsbordet, havde jeg iøvrigt den Opmuntring, at Barbereren, der tog sig af mig — det var en Franskmand, der muligvis har lagt Mærke til, hvor betænkelig jeg saa ud — hviskede til mig: „Det gaar mægtig godt med Krigen. Vær blot ved godt Mod, vi kommer snart hjem.“ — Jeg var meget taknemmelig over denne lille Venlighed; det gav dog en Fornemmelse af Solidaritet, som vi ellers ikke mærkede meget til.

Saa kom vi i varmt Styrtebad, men Sæbe blev kun udleveret til nogle enkelte af os, og det var Sæbe af 5 % Fedtindhold, som hverken kunde gøre fra eller til. Medens vi badede, blev der hele Tiden skyndet paa os af talrige Medfanger, der gjorde Tjeneste paa Badeanstalten, og som ved Tilraab forcerede os frem. Det var første Gang, vi hørte den Koncert, som skulde være det stadige Akkompagnement til hele vor Tilværelse i Koncentrationslejren.

Ved Udgangen fra Badet blev vi lægeundersøgt, navnlig med Henblik paa Lus, og derefter blev vi indsmurt

med en skarp, ætsende Salve paa de Steder, hvor vi var blevet barberet. Det sved og brændte i flere Minutter efter, saa vi var lige ved at gaa ud af vort gode Skind.

Vi gik ud af Baderummet og kom ind i et Omklædningsrum, som fuldstændig lignede det, hvor vi havde klædt os af. Og her blev der udleveret os nyt Tøj. D.v.s. nyt var det absolut ikke; men de mest groteske Pjalter, man overhovedet kan tænke sig, og det gik stærkt med Udleveringen. Man maatte tage det, der blev givet een. Om det passede eller ej, var der ingen, der bekymrede sig om.

Vi fik en Skjorte, et Par Underbenklæder, en Jakke og et Par Bukser, og i et andet Rum fik vi udleveret en Hue eller en Filthaát, og endelig fik vi til Fødderne to Fodsvøb, firkantede Klude, der skulde vikles om Fødderne, og et Par Trætøfler. Tøflerne saa ganske ud som Badetøfler, en Træbund, der var delt i tre Stykker, saaledes at den kunde følge Fodens Bevægelser, og et Par Remme eller Snore til at spænde over Foden. Saa var vi helt paaklædte, og det var fantastisk at se den Forskel, der var paa os nu og ti Minutter før i vort eget pæne Tøj.

Det er umuligt at give et fuldstændig klart Billede af, hvordan vi saa ud. Tøjet var pjaltet og lappet med forskellige, kulørte Lapper. Knapper manglede. Livrem eller Seler havde vi ikke. Foret var revet ud paa Jakkerne, og Jakke, Bukser og Hat var overmalet med disse hæslige gule Kryds.

Det var saa lattervækkende og nedværdigende en Paa-kledning, som en syg Fantasi overhovedet kan op-

finde. — Og da vi i vor nye Paaklædning igen gik samlede forbi de franske „Prominente“, følte vi, hvilken svimlende Afgrund, der nu var mellem dem og os, og vi begyndte at faa en Fornemmelse af, hvad det vil sige at tilhøre det fattigste og usleste Bundfald i en Lejr med 10,000 usle og elendige Mennesker.

Kapitel III.

Lejrsuppen. — Vore Medfanger.

Nu skulde vi endelig have noget at spise for første Gang i 48 Timer, og Maaltidet skulde vi indtage i Blok 18, den mest skidne og elendige af de Træbaraker, der flankerede Appelplassen.

Da vi kom ind i Gaarden til Blok 18, var det første, vi saa, to Galger, der stod truende for Enden af Gaardspladsen. Af nogle Fanger, der gik og drev rundt paa Gaardspladsen, fik vi at vide, at disse Galger havde mere end historisk Betydning, det var kun en Maaned siden, der sidst var foretaget Hængninger der.

Saa blev vi ført ind i Spisesalen paa Blok 18. Alle Blokke var indrettet efter det samme System: en lang Barak, hvor Spisesal med Borde og Taburetter fortsatte uden Skillevæg over i Sovesalen med faste Trækøjer i tre Etager.

Sovesalen var ved en Trævæg adskilt fra Vaskerummet, der var forholdsvis velindrettet med en Snes Haandvaskekummer med rindende Vand, og endelig var Vaskerummet med en Trævæg adskilt fra Barakkens Toiletter, tyve Træklosetter, der alle var underminerede af en stor Grube i Jorden. Der behøves ingen Fantasi til at forestille sig, hvilken hæslig og alt overvældende Stank, der udgik fra dette Rum.

I Blokken, hvor der var Sengeplads til 3—400 Fanger, og hvor der vilde have været Spiseplads til højst 100, skulde vi 200 Danskere nu spise sammen med Barakkens øvrige Beboere.

Her blev vi for første Gang præsenteret for et af de mest karakteristiske Forhold i Koncentrationslejren. Alt var med Forsæt lavet saaledes, at der aldrig var Plads nok. Var der Sengeplads til 300, kunde man være rolig for, at der skulde ligge 600. Var der Spiseplads til 100, skulde der spise mindst 400. Madskaale var der aldrig tilstrækkeligt Antal af. Altsaa skulde der altid blive Trængsel, altid Nervøsitet for ikke at faa Plads eller komme til, og derfor altid Slagsmaal og onde Ord mellem Fangerne indbyrdes.

Da Systemet samtidig var det, at der var meget knap Tid afmaalt til Maaltiderne, kan man forstaa, at selv de mest dagligdags Forhold udartede sig til raffinerede Plagerier.

Og saa blev vi for første Gang præsenteret for Lejr-suppen. Vi var meget sultne, og vi vilde have modtaget en hvilken som helst Form for Mad med Begejstring, men Lejr-suppen kunde vi alligevel ikke tage. Den blev baaret ind i Barakken i store, rustne Transportspande, og allerede da vi første Gang mærkede den Lugt, der udgik fra disse Spande, faldt Appetitten enormt.

Suppen blev øst op i store røde Blikkskaale; hver Skaal kunde tage ca. $1\frac{1}{2}$ Liter, og der var ingen smalle Steder, vi kunde godt faa Skaalen fuld, hvis vi ønskede det. Da vi var nye, blev der udleveret Skeer til os, men det blev gjort os forstaaeligt, at det kun var i Dagens Anledning, der blev ydet os den Service, ellers maatte

vi selv skaffe os en Ske eller spise direkte af Skaalen, og saa prøvede vi altsaa Suppen. Vi havde nok gjort os visse Forestillinger om Kaalrabisuppen i Forvejen, men at noget kunde være saa kvalmende ækelt som denne Suppe, havde vi dog aldrig tænkt os.

Efter at have tvunget et Par Skefulde i os, maatte vi give op. En enkelt stædig Kammerat naaede Halvvejs igennem, men ikke een af os kunde spise hele sin Portion, og vi var dog meget sultne. Det var ikke lyse Udsigter.

Vi gjorde hastigt Beregninger om, hvor længe et Menneske kunde leve uden at spise, og heldigvis havde vi jo endnu vor sikre Forvisning om, at Krigen vilde være forbi om fjorten Dage, og saa længe mente vi nok, at vi kunde holde den gaaende uden Måd.

Blokældste i Blok 18 gav nu Ordre til, at alle, der havde spist, skulde træde an ude i Gaarden.

Han var en rigtig pæn Mand samme Blokældste, middelhøj, velproportioneret, velklædt og med sit Haar i Behold. Han havde Guldbriller paa og lignede i det hele taget en tysk Skolelærer. Det eneste, der kendetegnede ham som Fange, var de gule Kryds paa Jakke og Bukser og saa Fangenummeret, der var paatrykt nogle hvide Klude, der sad over venstre Brystlomme og under højre Bukselomme. Han saa som sagt meget normal og skikkelig ud og svarede ogsaa paa Spørgsmaal, som blev henvendt til ham; men jeg skulde dog hurtigt mærke, at han ikke var tilbøjelig til nogen Fratnersering.

I den naive Tro, at man med Tillid kunde henvende sig til ham som den ældre, erfarne Medfange, vilde jeg

indlede en Samtale med ham og spurgte ham, hvad han hed. Han blev helt rød i Hovedet, og jeg kunde se paa ham, at det trak op til Uvejr, saa trak han paa Skuldrene, vi var jo nye; men noget Svar værdigede han mig ikke.

Jeg blev hurtigt senere klar over, at hvad jeg havde gjort, vilde kunne sammenlignes med, om en Rekrut var begyndt at konversere sin Oberstløjtnant; og saa saa vi pludselig, at han ikke var den skikkelige Mand, som vi havde antaget ham for.

Det gik lidt trægt med at komme ud i Gaarden efter Suppen, og pludselig blev han fuldstændig rasende. Han raabte og skreg, truede os med al Landsens Ulykker, og frem fra Baglommen trak han en Politistav af Gummi, som han svingede over Hovedet, medens han skreg, at hvis ikke vi kunde flytte Benene med det gode, saa var han Mand for at bruge Gummikniplen. Vi saa forskrækkede paa ham, og vi kom meget hurtigt ud i Gaarden.

Da vi var blevet opstillet, blev ca. Halvdelen af os afskaaret fra Resten, og vi, der hørte til 1. Halvdel, blev igen ført ud paa Appelpladsen. Her blev vi kommanderet til at træde an med fem i hver Række, en Formation som altid anvendtes i Koncentrationslejren, og nu kom en lille SS Underofficer hen til os.

Han meddelte, at vi, som vi kunde se, vilde faa det godt i Lejren, og vi vilde blive Genstand for en god og anstændig Behandling. Der krævedes kun af os, at vi skulde rette os efter Lejrordenen og udføre det Arbejde, der blev forlangt af os. Hvis vi havde noget at klage over, kunde vi komme til ham.

Han var lille og bleg med sammenvoksede Øjenbryn. Medens han talte, stod han hele Tiden og røg Cigaretter, og saa smilede han det ækleste, kyniske Smil, man kan tænke sig.

Saa blev alle kaldt frem, der kunde et Haandværksfag, og dernæst Lægerne. Bagefter blev vi andre kaldt frem een for een og udspurgt om vor Bestilling i det civile Liv. Afhøringen blev foretaget af vor Blokældste. SS Manden stod kun tavs ved Siden af og inspicerede.

Naar Blokældste havde faaet at vide, hvad vi var, og meddelt det til SS'eren, foretog denne med højre Haands Pegefinger en Bevægelse enten til venstre eller til højre for at angive, hvilken Gruppe vi skulde tilhøre. Samtidig røg han ustandselig Cigaretter og pustede Røgen i Hovedet paa os, naar vi var fremme.

Alle, der ikke enten var Læge eller havde et egentligt Haandværksfag, blev slaaet i samme Pulje. Vi skulde udføre almindeligt ukvalificeret Arbejde. Akademiske Grader, Officerscharger e. l. havde ingen Interesse.

Vi almindelige Arbejdere minus de, der var 100 % Invalider, blev nu suppleret op, saa vi ialt var 100 Mand, og nu fik vi at vide, at vi snarest muligt vilde blive sendt paa Transport til en Arbejdslejr andet Steds i Tyskland, og netop da vi var færdige med Optællingen, blev der Luftalarm.

Blokældste gav os hurtigt Besked om omgaaende at gaa i Beskyttelsesrum; men vi skulde holde sammen indbyrdes, saaledes at vi efter Luftalarmen kunde fortsætte med Forberedelserne til Transporten. Beskyttelsesrummet var i Kælderen til den store Stenbygning, der laa til venstre for Indgangsporten.

Vi marcherede hen til Kælderen under Ledelse af Blokældste, medens de andre Fanger kom stormende alle Vegne fra mod Kælderen. Der var ingen Dør til Kælderen, men vi skulde ned gennem et Kældervindue. Vi gik naturligvis i Ro og Orden, men pludselig kom der løbende en 2—3 Fanger, der tilsyneladende ogsaa var Overfanger af en eller anden Art, for de havde pænt Tøj og langt Haar.

De raabte og skreg, at vi skulde skynde os, og da vi ganske vist nok fremskyndede Farten, men alligevel øjensynlig ikke var hurtige nok, blev de fuldstændig ude af sig selv; de greb nogle Træstave, der laa paa Jorden ved Siden af, og begyndte at hamre løs paa os paa Hoved, Ryg og hvor det kunde falde.

Nu kom der Fart i vore Bevægelser. Alle vilde først ned, og alle vilde ind til venstre Side, for de to Slavepiskere stod til højre for os; men alle kunde vi jo ikke undgaa at blive slaaet, og vi kunde fra vor Plads tilbage i Rækken næsten med Sikkerhed beregne, hvem Slagene vilde falde paa.

Jeg saa lige min Formand, en Kollega, Politikommissær Rein-Jensen, faa et Par voldsomme Slag og Skub i Hovedet, saa han faldt ned gennem Kældervinduet, hvor han tabte sine Brillen, der blev knust, og saa kom Turen til mig selv.

Hvor meget jeg end skyndte mig, undgik jeg ikke at faa to voldsomme Slag over Rygstykkerne. Det gjorde ondt, men navnlig var det utrolig ydmygende. Det var første Gang i de sidste 25 Aar, at nogen havde slaaet mig, og det var med en Blanding af Raseri og Flovhed, at jeg tumlede ned i Kælderen. Og det var ikke faa

Drillerier, vi maatte høre fra Kammeraterne for Pryglene, vi havde faaet.

I Beskyttelsesrummet stod vi stuvet som Sild i en Tønde. Siddepladser var der ingen af, og Ventilatio-
nen var uendelig slet. Luftalarmen varede ikke længe, og efter Alarmen fortsatte vi paa Pladsen med den af-
brudte Registrering.

Efter Registreringen blev vi paany ført hen til Bade-
anstalten. Det var ganske vist ikke mange Timer, siden
vi havde været i Bad, men Reglementet paabød, at
Fanger, der skulde paa Transport, skulde have Bad,
før de forlod Lejren, og derfor skulde vi igen bade. Vi
klædte os af i det samme Omklædningsrum som før og
badede en Gang til, og denne Gang var vi allerede saa
rutinerede, at de fleste af os sikrede sig Sæbe og tog
det med sig.

Efter Badet blev der udleveret nyt Tøj til os, men
denne Gang ikke hæslige Pjalter som før, men derimod
splinternye Fangedragter; de bestod af en kort Jakke
med lange Benklæder, der var lavet af et badekaabe-
lignende Stof, hvidt med blaa Striber paa langs. End-
videre blev der udleveret en Overfrakke og en rund
Matroshue af samme Stof og Farve.

Hvor mærkeligt det end lyder, følte vi os langt mere
velklædte i dette udprægede Tugthusfangetøj end i den
nedværdigende Paaklædning, vi først havde faaet ud-
leveret. Nu fik vi ogsaa Støvler i Stedet for Badetøflerne.
Støvlerne var med tommetykke Træbunde og Stof-
skafter.

Udleveringen gik som alt andet med forrygende
Hast, og den, der vilde have byttet Støvler, fordi han

havde faaet udleveret nogle, der ikke passede, blev modtaget med knaldende Lussinger og en Strøm af Skældsord. Snørebaand var der ikke i de halve af Støvlerne, men beklagede man sig derover, fik man at vide, at det kunde man selv skaffe sig.

Udleveringen af Fodtøj foregik under Tilsyn af en ældre, tyk, hvidhaaret SS'er, der stadig befandt sig i en Tilstand af skummende Raseri og slog om sig til højre og venstre paa alle, der ikke stod eller gik ham tilpas. Om den samme SS'er hørte vi nogle Maaneder efter, at han med Næveslag slog en Fange ihjel under Skotøjsudleveringen.

Endelig var vi færdige med Dagens Arbejde, og vi blev nu ført hen til Blok 11, der var Gennemgangsblok for Fanger, der skulde paa Transport, og hvor vi skulde have vort Tilhold indtil vor Afrejse.

I Blok 11 var der kun ganske faa Fanger foruden os, og der var derfor forbavsende god Plads. Vi kunde faa hver sin Seng, hvis vi vilde have det. Her blev vi modtaget af en ny Blokældste, en 27aarig Tysker — næsten alle Blokældste var Tyskere —, der havde været seks Aar i Lejren, og som gav os en relativ god Behandling.

Han talte med os om Krigen og var enig med os i, at Afslutningen maatte være nær, og at Tyskernes Nederlag var sikkert. Han spurgte os ud om danske Forhold og var tilsyneladende ikke helt upaavirket af vore civile Livsstillinger.

Paa en eller anden Maade havde han faaet at vide, at der blandt os var en Politimester og to Politiofficerer, og da Aftensmaden skulde spises (en Skaal Kaffe, en to Tommer tyk Rugbrødshumpel, en Brik Margarine og

en Skive Blodpølse, der havde en usigelig Lugt, omtrent som en offentlig Nødtørftsanstalt) lod han os, Politimesteren og de to Politikommissærer, kalde ind i Spisestuen, saaledes at vi kunde sidde ved et Bord og spise vor Mad i hans Selskab.

Alle de andre maatte spise i Gaarden, hvor alle Maaltider undtagen Morgenmaden blev indtaget. Han var ganske fredsommelig, denne unge Blokældste, og tilsyneladende ikke helt ødelagt af Koncentrationslejren, men dog saa vi ham allerede næste Morgen raabe og skrige som en vild under Kaffeuddelingen, ligesom han smækkede forskellige af vore Kammerater nogle knaldende Lussinger, da de af Uvidenhed begik en eller anden Fejl.

Da vi gik i Seng, fik vi at vide, at vi ikke skulde i Beskyttelsesrum, hvis der skulde blive givet Luftalarm om Natten. Det var en kolossal Fordel, for i Sovesalen, hvor der laa 3—400 Mennesker, var der ikke rart at være, naar der om Natten blev blæst Alarm.

I Løbet af tre Minutter skulde alle være paaklædt og ude af Barakken. Og Køjerne stod i tætte Rækker i tre Etagers Højde; i de fleste Tilfælde var der to i hver Køje eller fem i to Køjer, der blev ikke tændt Lys, og man kan forestille sig, eller man kan maaske netop ikke forestille sig, den Helvedes Larm og Forvirring, der opstod, naar disse mange Mennesker paa een Gang skulde klæde sig paa og komme ud, samtidig med at Blokældste og hans Medhjælpere, de saakaldte „Stubendienst“, løb raabende og skrigende rundt imellem Fangerne og piskede løs paa dem med Gummiknipler, Træstave eller lignende.

Vi blev aldrig rigtig klar over, hvorfor Fangerne egentlig blev kommanderet i Beskyttelsesrum under Luftalarm, for om Dagen kunde det jo give et stort Åfbræk i Arbejdet, hvis der indtraf flere eller langvarige Alarmer, og naar Alarmen indtraf om Natten, og det skete næsten hver Nat en eller flere Gange (Lejren laa kun 25 km fra Hamburg), blev den fattige Nattesøvn, som var tilmaalt Fangerne jo fuldstændig forstyrret. Og saa skete der jo aldrig Angreb paa Lejren, og det ventede man faktisk heller ikke, saa de kunde roligt have ladet os blive i Sengene om Natten; men jeg tror personlig, at de for det første frygtede, at Fangerne skulde benytte en eventuel Paniksituation til at lave Mytteri, og for det andet forsømtes der aldrig nogen Lejlighed til at plage Fangerne. Disse naturlige Udrykninger var noget af det mest enerverende og plagsomme i den daglige Tilværelse.

Men vi fik allesammen Lov at sove den første Nat, og vi sov godt. Vi havde jo to Døgn Søvn tilgode og var dødtrætte ovenpaa Rejsen og alle den første Dags Oplevelser i Lejren.

Klokken 5 skulde vi op, men allerede ved 4½ Tiden blev der kaldt paa os, og efter et hurtigt og meget nødtørftigt Toilette (de fleste af os havde ingen Sæbe, og ingen af os havde Haandklæder, vi maatte tørre os i Skjorten), traadte vi an i Dagens første Kø til Morgenkaffe.

Vi fik udleveret den sædvanlige store, røde Blikkskaal fyldt med en sort Drik, der kaldtes Kaffe. Der var naturligvis hverken Sukker eller Fløde i; men det var varmt, og vi var meget glade for Kaffen. Morgen- og

Aftenkaffen var nemlig det eneste, vi fik at drikke Døgnnet igennem, da det stadig blev meddelt os, at vi skulde vogte os for at drikke af Vandet, der var klorholdigt, og som skulde kunne medføre adskillige farlige Sygdomme. Følgen var, at vi gik rundt i en stadig Tørst.

Nu tror jeg i Virkeligheden slet ikke, at Vandet var saa farligt, som det blev fortalt, og senere da jeg kom tilbage til Neuengamme, har jeg ogsaa mange Gange drukket af Vandet uden at have haft paaviselige Ulemper deraf; men dengang rettede vi os efter Advarslen og tørstede i Stilhed. Til Kaffen fik vi udleveret et to cm tykt Stykke Rugbrød uden Margarine, Paalæg eller andet, men Rugbrødet gled ned med stor Appetit.

Det var Søndag Morgen, og den Dag arbejdedes der kun i Lejren til Middag. Vi, der skulde paa Transport, blev ikke udskrevet til Arbejde, men der kom en Barber til Blokken for at barbere os, og vi stod for anden Gang i Kø.

Ellers havde vi Formiddagen til fri Raadighed. Inde i Blokken maatte vi ikke opholde os, det maatte man aldrig i Løbet af Dagen; men da Vejret var godt, sad vi og slikkede Solskin ude i den stinkende Gaard.

Vi fik her et ganske karakteristisk Eksempel paa Renligheden i Lejren. Nogle af os blev af Blokældste sat til at gøre rent paa Gaardspladsen, der ikke var brolagt. Alt skulde fjernes. Der skulde være den mest gennemførte Orden og Renlighed; men da vi spurgte Blokældste, hvor vi skulde gøre af det, vi havde fejlet sammen fra Gaardspladsen, anviste han os nogle Huller i Jorden under Barakken, der var fremkaldt ved et Regnskyl et Par Dage før.

Der kunde Affaldet saa ligge til Glæde for Rotterne og stinke videre. I det hele taget var Stanken i Lejren utrolig, og de, der har været i en saadan Lejr, vil aldrig kunne glemme denne ubeskrivelige Blanding af Diarre fra daarlige Maver, raadnende Kloakaffald og Lejrsuppe.

Vi maatte ikke komme udenfor Blokindhegningen, da vi var i Karantæne, og først, da Formiddagsarbejdet var ophørt ved Middagstid, blev vi opstillet inde i Blokken som sædvanlig i Rækker paa fem, hvorefter vi marcherede samlede ud paa Appelpladsen for at deltage i Storappellen, som blev afholdt hver Søndag Middag.

Det var første Gang, vi var til Appel, en Tildragelse i Lejrlivet, som vi senere skulde faa tilstrækkeligt Kendskab til. Egentlig skulde der være Appel hver Aften efter Arbejdstids Ophør paa Hverdage og hver Søndag ved Middagstid.

Ved Appellen foretoges der en Optælling af alle Lejrens Fanger, de hjemmeværende ved Opstilling paa Pladsen, og de, der var udenfor Lejren paa Arbejde, med de Tal, der var opgivet ved Porten ved deres Bortgang. Tallet skulde stemme, og hvis det ikke stemte, fortsatte man, til man fandt Fejlen.

Nu skete det dog ofte paa Hverdage, at man nøjedes med de saakaldte Stikappeller, d. v. s. at de hjemmeværende Fanger blev talt blokvis tidligere paa Eftermiddagen, og hvis de samlede Tal saa stemte, strøg man Storappellen. Det var derfor spændende hver eneste Eftermiddag, om Stikappellen stemte, for Storappellen var en af alle frygtet Tortur.

Der fortaltes i Lejrens Historie om, hvørledes SS'erne i Lejrens første Aar, forøvrigt lige op til Maj 1942, hvor der skulde være sket et radikalt Omslag i hele Lejrlivet, kunde finde paa at lade Fangerne staa til Appel i Sne, Storm, Kulde og Regn i flere Døgn. Det var en vanvittig raffineret Metode at plage Fangerne paa. Efter en saadan Appel kunde der ligge i Snesevis af Døde paa Appelstedet.

Slet saa galt var det altsaa ikke nu, men jeg har dog personlig deltaget i Appeller, der har varet 4—5 Timer, og ingen, der ikke har prøvet det, kan tænke sig, hvad det vil sige, saa længe at staa paa sine Ben i daarligt Fodtøj med elendig Paaklædning paa en asfalteret Plads, hvor det altid stormer og regner.

Vi var dødtrætte i Fødderne og helt op i Nakken blot af at staa, og man maa erindre, at Appellen altid foregik i vor Fritid, og den var der ikke for meget af i Forvejen.

Ved Storappellen var alle Blokke opmarcheret paa Pladsen med Blok 1 paa højre Fløj ved Porten og derefter de andre Blokke i Nummerorden med Front over mod Reviersiden. Til højre for Blok 1 stod Lejrens Orkester, et 40 Mands Hornorkester med Dirigent og alle mulige Musikinstrumenter som i et velassorteret Regimentsorkester. Orkestrets Medlemmer var i de sribede Fangedragter.

Det var en makaber Forestilling at se disse Tusinder af Fanger mere eller mindre elendige i Udseende og Paaklædning marchere ind paa Pladsen til Orkestrets fejende Gengivelse af „Alte Kameraden“. Det var Orkestrets Yndlingsmelodi, og den hørte vi hver eneste

Morgen, naar Fangerne traadte an i Arbejdshold for at gaa ud paa Arbejde Kl. 7. Mærkeligt nok var det iøvrigt et særdeles slet Orkester, men Takten var der ikke noget i Vejen med og Larmen heller ikke.

Naar Blokkene var traadt an paa Pladsen, tav Musikken, og den endeløse Optælling begyndte. Først blev vi talt af vore Blokældste 1, 2, 3 eller 10 Gange, og naar de mente hver for sig at have faaet Tallet for deres Blok til at stemme, afgav de Melding til SS'erne, der havde Opstilling midt foran Fronten. Saa blev Optællingen kontrolleret af SS'erne; Tallet blev indberettet fra Reviererne — de syge var mærkeligt nok ikke til Appel —, fra Køkkenet og fra de enkelte andre Steder indenfor Lejren, hvor Arbejdet maatte fortsættes trods Appellen. Hertil kom Tallene fra Porten paa de Kommandoer, der arbejdede udenfor Lejren, og saa skulde alle disse Tal arbejdes sammen og stemme.

De stemte aldrig. Om det nu var, fordi Tyskerne ikke kan tælle, eller det var, fordi de havde Uorden i deres Papirer, ved jeg ikke, men som sagt det varede altid uendelig længe, inden det rigtige Resultat naaedes.

Kom der Luftalarm under Appellen, fortsatte man efter Alarmen. Naar SS'erne var færdige med deres Kontroloptælling, blev Lejren afleveret til Kommandoføreren den berygtede Obersturmführer Thumann, en ung elegant SS-Officer, der var frygtet og hadet som ingen anden af alle Fanger i Lejren.

Det var et mærkeligt Syn at se denne elegante Officer modtage Melding fra sine Underordnede i den fineste Stil og derefter pludselig storme ind mellem Rækkerne

af Fanger for at slaa løs med sine behandskede Hænder eller med sin Ridepisk paa en eller anden uskyldig Fange, der havde drejet Hovedet, medens der var kommanderet Ret, eller som ikke havde faaet sin Hue hurtigt nok af ved Kommandoen „af med Huen“, der var sidste Punkt i Appellen.

Jeg husker en Søndag, hvor vi stod i over en Time, efter at den egentlige Appel var sluttet, og tog Huen af og paa paa Kommando, fordi det ikke var gaaet hurtigt nok første Gang. Samtidig for Thumann selv og alle de SS'er, der gjorde Tjeneste ved Appellen, rundt imellem os og slog som gale paa dem, der ikke gjorde det hurtigt nok, medens enkelte blev trukket frem fra Rækkerne til senere særlig Afstraffelse, og denne bestod i mindst 25 Slag med Gummiknippel i den blottede Bag.

Til den første Søndagsappel skete der nu, saavidt jeg erindrer, ikke noget særligt. Vi blev ført tilbage til Blokken igen efter Appellen, da vi fremdeles ikke maatte blande os med de øvrige Fanger.

Ellers var Søndag Eftermiddag den eneste virkelige Fritid hele Ugen. Bag vort Pigtraadshegn kunde vi inde fra Blokkens Gaardsplads følge Livet, der rørte sig paa Appelpladsen.

I Arbejdstiden var det forbudt at færdes over Pladsen. Hvis man havde Ærinde fra den ene Side til den anden, maatte man altsaa gaa rundt om Pladsen, men om Søndagen efter Appel og om Aftenen var der fri Passage for alle, der maatte komme uden for deres Blokke.

Den Søndag var der Fodboldkamp, der ogsaa foregik

paa Pladsen. Det var ikke noget misundelsesværdigt Sted at spille. Der var haardt, og hvis en af Spillerne faldt, slog han sig slemt. At der overhovedet var Folk blandt Fangerne, som havde et saadant Overskud af Livskraft, at de havde Lyst til at spille Fodbold, undrede os meget, men der var heller ikke noget ved Spillet.

Iøvrigt fik vi nu Lejlighed til at se alle Lejrens Beboere. Paaklædningen var for langt de flestes Vedkommende den elendige Storm P.-Uniform, som vi ogsaa selv først havde faaet udleveret. Den sribede Fangedragt benyttedes kun af Fanger, der som vi skulde paa Transport, af Orkestrets Medlemmer samt af Læger og Plejere paa Lejrens Revier. Det var altsaa i Virkeligheden noget af en Hædersdragt.

Fangerne var iøvrigt mærket saaledes, at man straks kunde se deres Nationalitet, og hvilken Fangekategori de tilhørte. Foran over venstre Brystlomme og paa højre Bukseben var hos alle Fanger paasyet et Nummer. Nummeret var trykt paa en hvid Klud og foran Nummeret var med et Bogstav angivet Nationaliteten.

Vi Danskere havde altsaa et D foran vort Nummer. Til at angive hvilken Kategori Fangerne tilhørte, anvendtes forskelligt farvede Trekanter, der var anbragt paa Spidsen foran eller under Nummeret.

En rød Trekant betød: politisk Fange, grøn Trekant: tidligere straffet Forbryder, sort Trekant: asocial, arbejdssky Person og lilla Trekant, at Fangen hørte til de saakaldte Bibelforskere, en religiøs Sekt i Tyskland, som var blevet særlig forfulgt af Nazisterne. Vi Danske fik overhovedet ingen Trekant til Markering, men D'et

foran vort Nummer var rødmalet og angav vor Karakter af politiske Fanger.

Jeg har tidt brudt mit Hoved med at finde ud af, hvad Interesse man fra SS'ernes Side kunde have af denne Nuancering af Fangerne, der tilsyneladende ingen Rolle spillede i Lejrens daglige Liv, og som navnlig ingen Betydning havde ved Udtagelse til Arbejde eller ved Ud-nævnelse til overordnede Stillinger inden for Lejrens Hierarchi.

I Neuengamme havde saaledes de fleste, der beklædte overordnede Stillinger, grøn Trekant. De var altsaa tidligere straffede Forbrydere, som, efter at have faaet den ved Straffeloven hjemlede Straf for den Forbrydelse, de havde begaaet, for al Fremtid var blevet pacificeret af det 3. Rige ved Indsættelse i Koncentrationslejr.

Det var jo paa denne enkle Maade, at Nazisterne afskaffede Forbryderne i Tyskland. Men der var ogsaa andre Nuancer: Man saa Fanger med en stor rød Cirkel paa Ryggen. Det betød, at de havde begaaet Flugtforsøg, og manede altsaa til særlig Paapasselighed.

Endvidere saa man Fanger med Armbind paa venstre Arm, hvor der var paatrykt Ordet „Thorsperre“. Det var næsten alle sunde, kraftige, forholdsvis velklædte Folk, og i første Omgang troede vi da ogsaa, at dette Armbind betød, at disse Fanger havde en eller anden overordnet Bestilling i Lejren som Portvagter eller lignende; men vi fik hurtigt at vide, at Ordet tværtimod betød, at de ikke under nogen Omstændigheder maatte komme udenfor Lejrens Grund som Følge af deres særlig store Farlighed.

De var næsten alle dødsdømte, og de fleste af dem var

tidligere SS'ere, baade tyske, hollandske og danske, der her gik og afventede deres Eksekution.

Da vi kom til Lejren var der, saavidt jeg ved, atten tidligere Medlemmer af Frikorps Danmark eller lignende SS Formationer.

De havde deres Arbejde at passe ligesom alle andre af Lejrens Fanger, men de kunde hvert Øjeblik paa Dagen vente at blive kaldt op til Porten uden forudgaaende Varsel for at blive henrettet. For de tyske og danske SS'ers Vedkommende foregik Henrettelsen ved Skydning af en Eksekutionskommando paa ti Mand, derimod blev de hollandske SS'er aflivet ved Hængning. Jeg husker saaledes en Formiddag i Februar Maaned, hvor der blev hængt 68 hollandske SS'er.

Saadanne Henrettelser foregik ikke offentligt. Det gjorde derimod de Hængninger, der foretoges af Fanger som Straf for en Forseelse begaaet i Lejren, f. Eks. Tyveri, Flugtforsøg eller lignende.

Naar der foretoges Massehængninger af Fanger, anvendte man den praktiske Metode, at man lod Efterfølgeren hænge sin Forgænger. Disse Hængninger foretoges i Gangen til den lille Barak bagved Reviererne, der benyttedes som Fængsel. Henrettelse ved Skydning foregik paa SS'ernes Skydebane udenfor den egentlige Lejr.

Jeg husker et Tilfælde, hvor tre danske „Thorsperrer“ havde arbejdet som sædvanlig til Kl. 11 $\frac{1}{2}$, da de blev kaldt op til Porten. Her ventede en Eksekutionspeloton, der førte dem ud til Skydning, og inden Klokkeren ringede til Middag, var Henrettelsen sket.

SS'er saa man ikke mange af paa Pladsen eller i det

hele taget i Lejren. Det fortaltes, at der ialt kun var ca. 200 SS'er til Lejrens Bevogtning. Deres Virksomhed var kun at holde Vagt samt Inspektion.

Naar en Fange mødte en SS'er, skulde han tage Hatten ærbødigt af, ja selv om flere Hundrede Fanger i Flok mødte en ganske enkelt underordnet SS'er, skulde de tage Hatten af. SS'erne værdigede aldrig disse Hilsener et Svar, derimod blev den Fange, der ikke opfyldte sin Hilsenpligt, gennemptryglet paa Stedet eller indstillet til særlig Straf.

Paa samme Maade blev der, naar en SS'er traadte ind i en Blok, straks af Blokældste eller en anden Overfange kommanderet „Achtung“, og alle Fanger maatte da straks indtage den strammeste Retstilling, hvor de end var, eller hvad de end var beskæftiget med, og den mindste Bevægelse kunde medføre alvorlig Mishandling.

Jeg husker, at vi den første Dag, da vi i et eller andet Ærinde marcherede over Appelpladsen under Kommando, pludselig hørte Larm af mange løbende Fødder, og da vi vendte os om, saa vi to SS'er i fuldt Løb ind over Pladsen brølende Skældsord og svingende store Piske over Hovederne, idet de piskede løs paa en Flok Fanger, der flygtede til alle Sider.

Det gik ikke op for os, hvilken Forseelse Fangerne havde begaaet, men jeg antager, at de har staaet og snakket og ikke bemærket SS'ernes Komme, en Forseelse, der var fuldt tilstrækkelig til at bringe SS'erne i højeste Aktion.

Det var det første Tilfælde, vi saa af den Art i Lejren, og det gjorde et uudsletteligt Indtryk paa os. Billedet af disse to Mænd i fuldt Løb fremefter med deres grove,

brutale Fjæs, der bogstavelig talt skummede af Raseri, og med Armene med de lange Piske hævet over Hovedet til Slag, vil altid staa tydeligt graveret i min Hukommelse.

Noget lignende havde jeg aldrig tidligere set. Billedet kunde nøjagtig lige saa godt have været indlagt som Scene i en amerikansk Film fra Romertiden eller Ægyptens Trældom.

Den sociale Lagdeling i Lejren var omtrent som ude i Livet, ligesom hele Livet i Lejren var en stærkt forvrænget Gengivelse, en ond Karikatur af Livet udenfor. Øverst stod de regerende Fyrster, SS'erne, der aldrig arbejdede, men fra hvem Impulserne udgik, og som var bestemmende for hele Atmosfæren i Lejren.

Saa kom Lejrens Aristokrati, Overfangerne: I Spidsen for Lejren var „Lejrældste“, en Fange som andre, men en Fange med en uhyre Magt. Han kunde foretage Afstraffelser ganske efter Forgodtbefindende, han kunde forfremme sine Protegéer og skaffe sine Forbindelser Andel i de talrige Fordele, som Lejren bød paa.

Den Mand, der var Lejrældste, da vi kom til Neuen-gamme, havde Fangenummer 7, og man kan gyse, naar man tænker paa, hvad den Mand har været igennem, først af Lidelser og Mishandlinger og senere af Intriger og Voldshandlinger mod andre, Gemenheder af enhver Art, for at tilkæmpe sig Adgangen til sit høje Embede.

Til Assistance for Lejrældste var udnævnt et Antal „Kapo'er“, Fanger med uindskrænket Politimyndighed hver inden for sit Omraade. Saa kom de „Blokældste“, der hver var Leder af sin Blok eller Indehaver af en eller anden Nøglestilling inden for Lejrens Administration, f. Eks. Leder af Køkkenet, af Skotøjsdepotet, af

Udrustningskontoret, af Hospitalet (de fire „Revierer“) eller af Krematoriet.

Ligesom den Lejrældste til sin Assistance havde flere Kapo'er, havde de Blokældste til Hjælp flere saakaldte „Stubendienst“. Endelig var de forskellige Arbejdshold under Ledelse af „Forarbejdere“ med disses Medhjælpere.

Til sidst kom saa Lejrens store Proletariat, der havde alt at frygte baade fra SS'er og Overfanger, og som kun havde det ene Haab at arbejde efter, at de engang selv maatte kunne kæmpe sig eller intrigere sig frem til Aristokratiets Rækker, eller at de i hvert Fald kunde skaffe sig gavnlige Forbindelser til en eller flere af Lejrens Stormænd.

I Lejren som ude i Livet gjaldt som eneraadende Princip ikke Dygtighed, Ærlighed eller Godhed, men kun at have de rigtige Forbindelser.

Om Overfangerne grupperede sig derfor et Slæng af Haandlangere, Øjentjenere og Kærester, der i Kraft af deres Forbindelse med de store kunde tillade sig at træde paa deres Medfanger og føre en materiel sorgløs Tilværelse.

Det var i Virkeligheden et genialt System, SS'erne paa denne Maade havde udbygget, og de slog to Fluer med et Smæk. De opnaaede for det første, at Lejren helt og fuldt administreredes af Fangerne selv, og for det andet skable de en Stridens og Intrigemageriets Atmosfære blandt Fangerne, som var fuldstændig ruinerende for ethvert Kammeratskab.

Det store Proletariat vilde med alle Midler søge at naa frem til de gode Stillinger, og Overfangerne, der sad paa

Flæsket, havde den samme Interesse i at holde alle andre end dem selv og deres nære Forbindelser væk fra Fadet.

De fleste Overfanger var Rigstyskere, dog var der enkelte Polakker imellem, og jeg husker eet Tilfælde, hvor en Hollænder gjorde Tjeneste som „Stubendienst“ i en Blok. Ingen Fanger af de andre Nationer naaede frem til de gode Stillinger.

Hertil kan være flere Grunde. For det første den vigtigste af alle: Forfremmelser skete ved Udnyttelse af Forbindelser, og Rigstyskerne indenfor Lejren følte sig i enhver Retning som en særlig fornem Kaste i Forhold til de andre Nationers Fanger. At nogle enkelte Polakker naaede frem skyldtes sikkert dels, at de havde været længere i Lejren end andre Nationer, dels at de indtil de sidste Dage havde Tilladelse til at modtage Pakker udefra, hvorved de fik Midler i Hænde til at købe sig Ven-skab og Forbindelser hos de indflydelsesrige Tyskere.

Fangerne fra de fleste andre Nationer, bortset fra Russerne, havde været for kort Tid i Lejren, til at de kunde tilkæmpe sig nogen Indflydelse. Og endelig var Fangerne fra de andre Nationer saa godt som alle politiske Fanger, der ifølge hele deres Fortid og Indstilling var uvillige og uegnede til at benytte de i Lejren gængse forbryderiske Metoder for at naa frem, ligesom de endnu ikke var saa forhærdede eller ødelagte, at de kunde tænke sig at deltage i den oprørende Mishandling af Medfangerne, som alle Overfangerne excellerede i.

Man skulde ikke have været mange Dage i Lejren, før man opdagede, at man fra sine ældre Medfanger kun kunde vente det værste: Forfølgelse, Chikaneri, himmelraabende Uretfærdighed og oprørende, sadistisk Mis-

handling, og SS'erne kunde gnide sig i Hænderne og nøjes med at se til, de vilde aldrig have kunnet opnaa saa fremragende Resultater i Retning af at plage Livet af Fangerne, hvis de selv skulde have haft Ulejlighed dermed. De lignede saadanne forædte Krybdyr, der forlængst havde mættet deres sadistiske Tilbøjeligheder, og som nu kun engang imellem vaagnede af Dvalen for at slaa ned paa et eller andet intetanende Offer.

Naar man en enkelt Gang fik Lejlighed til at drøfte hele dette Problem med Overfangerne, undskyldte de sig gerne med, at de havde SS'erne over sig, og at det vilde gaa langt frygteligere ud over dem selv, hvis SS'erne opdagede, at Overfangerne behandlede deres „Kammerater“ blot nogenlunde menneskeligt. Og da det kun var Junglens Lov, der herskede i Løjren, havde de intet Valg.

Det er ogsaa muligt, at det engang har været saadan, at Overfangerne af Frygt for selv at blive mishandlet har mishandlet de andre, men det er mit bestemte Indtryk, at de saa godt som alle i Tidens Løb havde faaet Smag for Magten og deres hæslige Bestilling, for det var med sand sadistisk Fryd, at de foretog deres Afstraffelser og benyttede enhver Mulighed til at træde paa og mishandle Medfanger.

Der var enorme Fordele ved at være Overfange, og det kendtes paa dem paa lang Afstand. De var alle sunde, kraftige og velnærede. Alle var de godt klædt, og de havde Lov til at bære Haaret langt; endvidere havde de Lov til at gaa med Huen paa indendørs, en Tilladelse, som straks udskilte dem fra alle de øvrige, og som de derfor altid benyttede sig af.

De gik med en særlig Slags mørkeblaa Baskerhuer anbragt koket paa Hovedet, og de viste stor Opfindsomhed og Forfængelighed i deres Klædedragt. Manchetskjorter med Flip og Slips, stærkt farvede Pull-overs og lange elegante Ridestøvler var ikke noget Særsyn i Lejren.

Samtidig kunde de ved at udnytte deres fine Forbindelser skaffe sig alle Slags Madvarer: Rigtigt Smør, Æg, Svinekoteletter, engelsk Bøf, Eisbein med Sauerkraut, Kaninsteg, ja selv Andesteg kunde organiseres, naar man havde de rigtige Forbindelser. Cigaretter og Tobak, der var næsten lige saa vigtigt som den daglige Mad og lige saa efterspurgt, havde de altid i Overflod af.

De inviterede hinanden til Selskaber, hvor de traktede med Retter, som Tyskerne udenfor Lejren vilde have haft vanskeligt ved at fremskaffe, og til deres Selskaber serveredes baade Spiritus og Chokolade.

Disse materielle Fordele gav Autoritet, og der var et Svælg mellem disse Mennesker og det almindelige Fangeproletariat, som man ikke vil finde Sidestykke til udenfor Pigtraaden.

Jeg er ikke i Tvivl om, at mange af disse Overfanger nød saa store materielle Fordele og havde saa bekvemme og magtfulde Stillinger, at de aldrig i deres civile Tilværelse tilnærmelsesvis har haft eller vil faa det saa godt.

Vi fik altsaa Eftermiddagen til at gaa med at hænge og drive i Blokken, kigge paa Lejrens Liv og tale med Medfanger af fremmed Nationalitet. For os var det hele jo saa nyt, og vi fandt det endnu spændende at tale med en veritabel Russer, Serber eller Franskmand.

Paa den Maade fik vi ogsaa et lille Indtryk af, hvorledes Nazisterne „rekrutterede“ deres Koncentrationslejre under Krigen. En 17aarig Belgier fortalte mig, at han havde været til Messe i sin Sognekirke en Søndag Morgen, da Tyskerne pludselig omringede Kirken og trængte ind og tog alle Messedeltagerne til Fange, hvorefter de uden nogen Art af Forhør eller Rettergang slæbte samtlige Deltagere, ialt 47, med til tyske Koncentrationslejre.

Andre, navnlig Franskmændene, havde tilhørt den nationale Modstandsbevægelse. De havde været anholdt af Gestapo i deres Hjemland, og efter maanedlange Fængselsophold var de nu ligesom vi endt i Neuengamme.

Af Russerne var de fleste i Virkeligheden ikke rigtige Russere, men Ukrainere, og det gik efterhaanden op for os, at de fleste af disse Ukrainere frivilligt eller tvunget havde meldt sig til Arbejde i Tyskland paa samme Maade som mange af vore egne danske Arbejdere.

Naar de nu sad i Koncentrationslejr, var det fordi, de paa en eller anden Maade havde forsømt deres Arbejdspligt eller krænket et eller andet Reglement. De rigtige Russere derimod, der nærede den største Foragt overfor Ukrainerne, hvem de bestemt nægtede at lade sig slaa i Hartkorn med, og hvem de betegnede som noget forræderisk Tyvepak, var for Størstedelen oprindelig taget som Krigsfanger, og derefter var de, paa Grund af en eller anden disciplinær Forseelse eller muligvis blot, fordi de havde nægtet at arbejde i Krigsindustrien eller paa tyske Befæstningsværker, stik imod alle Krigsrettens Regler, anbragt i Koncentrationslejr.

Der var Folk af alle Stænder og alle politiske Afskyg-

ninger mellem vore Medfanger, og vi blev snart klar over, at vi ikke havde særlig Grund til at beklage os over den Skæbne, der var blevet os til Del.

Det var karakteristisk, at det navnlig var de franske, belgiske og hollandske Fanger, vi kunde komme paa Bølgelængde med. For det første var de som sagt næsten alle politiske Fanger, og for det andet havde de ligesom vi kun været i Lejren ganske kort Tid, saaledes at de enten ikke var blevet smittet af Lejrens giftige Atmosfære; eller ogsaa var de endnu ikke blevet saa sløvede af deres Ophold, saa de havde mistet Interessen for deres tidligere Liv, Begivenhederne udenfor Lejren og navnlig Krigens Forløb.

Derimod havde de Fanger, der havde en to-tre Aars Fangenskab eller mere bag sig, afgjort mistet enhver Interesse for Livet udenfor og for Krigen. De havde vel ogsaa været naive og haabet engang, men nu var de fuldstændig sløvede overfor alt, der ikke havde direkte Forbindelse med deres nuværende Tilværelse. Livet var for dem blevet betydeligt forenklet og gik kun ud paa at faa nok at spise og at undgaa Mishandlinger.

Kapitel IV.

Afmarch. — Om at „organisere“.

Til Middag om Søndagen fik vi foruden den sædvanlige stinkende Suppe hver en halv Snes Pillekartofler. Da vi skulde bruge Madskaalene til Suppe, maatte vi modtage Kartoflerne i Huerne, men vi nød dem med stort Velbehag.

Det var første Gang, vi fik noget rigtigt at spise efter vor Afrejse fra Frøslev, og mætte blev vi ikke, men vi blev alligevel forfærdede, da vore Medfanger fra Nablokkene tiltiggede sig vore Kartoffelskræller og spiste dem; det gav os et lille Forvarsel om, hvor langt Sulden maaske vilde kunne drive os selv.

Vi sov godt om Natten, og da der blev Luftalarm, nød vi at kunne blive liggende i Fred og Ro og tænkte medlidende paa vore 10.000 Medfanger, der nu stormede af Sted i Mørket til Beskyttelsesrummene forfulgt af Skraal og Skrig og slaet og mishandlet paa deres Vej.

Den næste Dag skulde Rejsen begynde. Vor Blokældste havde faaet opsporet, hvor vi skulde hen, og betroede os det. Vi skulde til en lille By Porta i Westphalen. Der havde siden Februar 1944 været Udkommando fra Neuen-gamme for ca. 1200 Mand, og de Oplysninger, man havde

om Forholdene i Porta, gik nærmest ud paa, at det var en god Kommando. Arbejdet var maaske nok strengt; men Maden skulde være temmelig rigelig, og Disciplinen var ikke saa haard som i Neuengamme paa Grund af de mindre Forhold. Det lød jo meget godt, og der var i hvert Fald ingen af os, der ønskede at blive i Neuengamme. Det havde vi hurtigt faaet nok af.

Før vi skulde af Sted, kaldte Blokældste Politimester Agersted og mig ind til sig; han vilde give os en Afskedsgave. Politimesteren fik en Barbermaskine, og jeg fik en Pakke Shagtobak. Jeg blev lidt underlig til Mode, da jeg saa, at Tobakken var fra Færch i Holstebro, der var ingen Tvivl om, at den stammede fra det Lager, som SS'erne havde konfiskeret hos os, den Dag vi kom.

Hvor Blokældste havde faaet Tobakken fra, spurgte jeg ham ikke om; jeg havde allerede lært, at der var tusind Maader at skaffe Tingene paa i Neuengamme, og det var jo under alle Omstændigheder pænt af ham at forære os Tobakken. Samtidig fortalte han, at han havde givet to andre af vore Kammerater hver en Shagpipe, og nu havde vi altsaa Betingelserne for at faa en Smøg allesammen paa Rejsen.

Medens han snakkede med os, sad han hele Tiden og drak Øl, som han havde hentet i Lejrens Kantine, ligesom han ustandselig røg Cigaretter. Vi spurgte til Øllet, men det fik ham ikke til at reagere.

Vi havde allerede hørt, at man i Kanten kunde købe baade Øl, Sodavand og Cigaretter, Muslinger i Gele, Sildesalat, Rødbeder og andre Delikatesser, men for det første var Kanten ikke aaben hver Dag, og for det andet, skulde man have en vis Anciennitet i Lejren og det

tilstrækkelige Beløb i Lønanvisninger for at kunne gøre Indkøb i Kantinen, og Cigaretterne maatte man kun købe, hvis man havde særligt Tobakskort, og endelig havde Kantinen bogstavelig aldrig nogensinde nogen Varer.

De Paarørende, der har trøstet sig ved at læse paa de trykte Brevformularer, der benyttedes til Fangernes Brevskrivning, at alt kunde købes i Lejrens Kantine, har derfor faaet et noget for optimistisk Indtryk af Livet i Lejren.

Men som sagt den Dag havde der været Øl i Kantinen, og jeg har ogsaa senere oplevet at købe Øl, naar jeg allierede mig med en af de ældre begunstigede Medfanger, der havde Ret til at foretage Indkøb og havde de nødvendige Anvisninger dertil. Anvisningerne udbetaltes som Arbejdsløn og havde Paalydende af et Markbeløb, men de kunde selvfølgelig ikke bruges udenfor Lejren.

De ældre Fanger fortalte, at man tidligere i Kantinen havde kunnet købe al den Tobak, man vilde, Chokolade, Dessertanretninger, Kager og lignende; men de Tider var altsaa nu forbi.

Vi tog hjertelig Afsked med den elskværdige Blokældste og saa ham forøvrigt aldrig siden. Da jeg nogle Maaneder efter kom tilbage til Neuengamme, havde han — tvunget eller frivilligt — meldt sig til Krigstjeneste i SS paa samme Maade som en Mængde andre af Lejrens rigstyske Fanger.

Nu blev vi kommanderet til at tage Opstilling fem og fem uden for Blokken. Her blev det meddelt os, at der var forsvundet nogle af Blokkens Skeer, og at Blokældste vilde se sig nødsaget til at foretage Ransagning.

Han meddelte dog samtidig, at han havde faaet saa godt et Indtryk af Danskerne under deres kortvarige Ophold i Blokken, at han derfor vilde nøjes med en Opfordring til at fremkomme med de eventuelle Skeer, som vi havde taget. Derimod kunde han ikke vise den samme Tillid overfor de Fanger af de andre Nationer, der nu skulde forlade Blokken sammen med os for at deltage i samme Transport. Det viste sig da ogsaa, at Ransagningen gav Resultat. Der blev fundet 12-14 Skeer hos vore Medfanger.

Saa marcherede vi ud paa Appelpladsen og over mod Porten. Vi saa helt fine ud i vore nye ensartede Fangedragter, og Humøret var mægtig højt, fordi vi skulde væk fra Neuengamme. Iøvrigt kunde Krigen jo som sædvanlig kun vare 14 Dage. Kaptajn Kjeldsen havde endog væddet med en belgisk Kunstmaler om en Flaske Pommery. Belgieren paastod, at Krigen var forbi inden 1. Oktober, medens Kjeldsen var mere pessimistisk og holdt paa 15. Oktober.

Da vi naaede hen foran Porten, blev der kommanderet holdt. Den lille blege SS'er fra Dagen i Forvejen gav Ordre til, at alle straks paa Stedet skulde krænge Foret ud af alle deres Lommer, og de Ting, som det var tilladt at have med, Lommetørklæde (hvis vi havde noget), Sæbe, Tandbørste og Tandpasta, skulde vi holde i Haanden, og saa begyndte der en fornyet Ransagning.

Gudskelov stod jeg temmelig langt tilbage i Rækkerne, og jeg fik travlt med at tømme Shagtabakken, som jeg havde modtaget af Blokældste, ud i en Klud, jeg brugte som Lommetørklæde, ligesom jeg fordelte noget

af Tobakken til de nærmeststaaende. Papirpakken krølede jeg sammen og smed væk. De Kammerater, der havde faaet Shagpiber udleveret, skilte dem ad og gav Spidserne til Opbevaring hos deres Nabo, og trods det var vi meget nervøse. Vi vidste jo, at den mindste Forseelse vilde medføre 25 Slag.

Naa, det gik godt, og vi aandede lettet op, og samtidig var vi glade over, at vi ikke havde haft Held med os i vore Forsøg paa at „organisere“ adskillige andre Nyttegenstande saasom Skeer, Knive og Cigaretæsker eller lignende. Vi havde jo aldrig tænkt os denne ekstra Visitation lige før Porten.

Naar jeg siger „organisere“, anvender jeg en af Lejr-sprogets mest benyttede Gloser. Ved at organisere forstaar man at fremskaffe en eller anden Ting eller Fordel ved Tyveri, Bedrageri, Gave, Laan, Leje, Køb, Udnyttelse af Forbindelser eller paa anden Maade. Alt kunde organiseres, og den Mand, der var en dygtig „Organisator“, skulde nok klare sig godt i Lejren. Navnlig Russerne havde Ry for at være fremragende Organisatorer.

Jeg har faaet Tilbud paa Organisation af alle mulige Beklædnings- og Brugsgenstande, Cigaretter og Madvarer.

En Politibetjent, der havde været i Buchenwalde, fortalte mig, da vi laa sammen paa Revier i Neuengamme, at en Russer i Buchenwalde engang havde tilbudt ham at organisere Lejrens Taarnuhr for 60 Cigaretter, hvis det havde nogen Interesse. Politibetjenten troede fuldt og fast, at Russeren vilde have kunnet gennemføre det.

Endvidere fortalte samme Politibetjent, hvorledes han og hans Kammerater paa Transporten fra Buchenwalde

til Neuengamme i Marts Maaned 1945 engang havde „organiseret“ et Lokomotiv.

De var 75 danske Politifolk, der var blevet efterladt i Buchenwalde som syge, da Kammeraterne var blevet ført til Krigsfangelejr. Nu skulde de hjem til Danmark, og den første Del af Rejsen foregik med Tog og varede 5 Døgn. Paa denne Rejse havde de været udsat for ustandselige Flyverangreb. De allierede Flyvere havde jo ikke kunnet se, at det var syge danske Betjente, der var med Toget.

Ved en Lejlighed havde de holdt i lange Tider paa Jernbanestationen til en stor By. Banegaardsterrænet blev bombet uafbrudt, og Situationen var meget ubehagelig; men der var intet Lokomotiv for Toget, saa de kunde ikke komme derfra.

Det lykkedes dem da for nogle faa Pakker Cigaretter at leje en forbipasserende Lokomotivfører med Lokomotiv til at trække Toget væk fra den truede Zone. Da Lokomotivføreren havde endt sit Job, vilde han trække sig tilbage, og de spurgte ham da, hvad der skulde ske med Lokomotivet, hvortil Lokomotivføreren blot svarede, at det kunde de for hans Skyld godt beholde.

En Overfange, der havde Tilsyn med et af Depoterne, havde en funklende ny Cykel staaende bag sin Seng, som han havde „organiseret“; og i det hele taget fandtes der intet i Retning af Udstyr eller Udrustning i Blokkene, som ikke Fangerne selv havde skaffet sig, om det saa var Malingen paa Væggene. SS'erne havde nemlig det Princip, at de aldrig udleverede Brugsgenstande eller Reservedele o.s.v., men de forlangte alligevel, at alt skulde være i Orden, og saa maatte Fangerne selv skaffe

det fornødne. Blev det saa til Gengæld opdaget, at det drejede sig om stjaalne Effekter, faldt Straffen med skaanselsløs Haardhed.

I min Tid blev Blokældste paa et af Reviererne grebet paa fersk Gerning i at fyre i en Kakkelovn paa en af Sygestuerne med noget frisk Tømmer. Der blev forøvrigt aldrig tildelt Brændsel til Opfyring hverken af Blokke, Revierer eller Kontorlokaler, og dog var der altid Fyr alle Vegne.

Den paagældende Blokældste fik de obligate 25 Slag, blev afskediget fra sin høje Stilling og sendt i Straffe-kompagni. Han havde dog kun gjort det samme, som Tusinde andre gjorde hver Dag, og som SS'erne selv udmærket vidste foregik; men det var jo den Slags Forhold, der gjorde at alle gik rundt i en evig Usikkerhed og Nervøsitet, og det var selvfølgelig ogsaa Formaalet.

En af de SS'er, der deltog i Visitationen af os paa Appelpladsen, viste sig at være Sønderjyde. Han blev helt opstemt, da det gik op for ham, at vi var Landsmænd, og han indlod sig straks i en ivrig Diskussion med de nærmeststaaende.

Jeg hørte ikke, alt hvad der blev sagt; men jeg husker tydeligt, at han udtalte: „I er kommet saa langt ned i Skidtet nu, som noget Menneske kan komme, og jeg kan kun give jer et godt Raad. Lad være med at flygte, hvis I vil have den mindste Chance for nogensinde at se Danmark igen. Flugt lykkes aldrig, og bliver I taget i Flugtforsøg, vil I først blive mishandlet og derefter hængt“.

Naa, tilbage til vor Afrejse fra Lejren. Visitationen var forbi, og vi satte os i Bevægelse ud af Porten fra den

Lejr, som vi i Løbet af 2 Døgn var kommet til at hade og frygte som intet andet Sted i Verden, og under talstærk Ledsagelse af SS'er marcherede vi igen ned ad Vejen langs Lejren til Toget, der holdt og ventede paa os samme Sted, hvor vi to Dage i Forvejen havde gjort vor Entré.

Kapitel V.

Rejsen til Porta.

Transporten bestod af ialt 200 Mand, og vi blev hurtigt fordelt med 50 i hver Kreaturvogn. Der var ingen Diskussion om, hvorledes vi skulde anbringes i Vognen, for nu fik vi ikke Lov til selv at placere os, som vi vilde, men vi blev stuvet ligesom Sække.

En lille ung, hvidhovedet SS'er dirigerede Stuvningen. Han var rød og hvid i Ansigtet med helt hvide Øjenbryn, vandblaa Øjne og et fuldstændig aandssvagt Udtryk i Ansigtet.

Hans Sprog var ganske uforstaaeligt. For det første var han i en stadig Paroxysme af Ophidselse og Raseri, og for det andet talte han det bredeste Plattysk med en Dialekt, ingen af os tidligere havde hørt.

Han begyndte straks at skrigge op paa sædvanlig tysk Maner og at herse med os. Vi blev anbragt femogtyve i hver Ende af Vognen, saaledes at hver Halvdel sad i fem Rækker med fem Mand i hver. De bageste sad med Ryggen mod Vognens Endevæg paa Gulvet med skrævende Ben og imellem Benene anbragtes Formændene og saa fremdeles paa samme Maade, som naar man sidder paa en Kælk.

Midterpladsen i Vognen, omtrent en Trediedel af Vog-

nens Areal, blev holdt frit til Brug for de to SS'er, der skulde med som Vagtposter i Vognen. Der var intet at sidde paa andet end det nøgne Gulv, og der var gabende Revner mellem Gulvbrædderne.

Paa en Krog i Loftet blev der ophængt en Petroleumslampe, der dog straks efter Rejsens Begyndelse faldt ned og gik i Stykker. Endelig var der en tom Marmeladepand beregnet til vor Nødtørft.

Under Kørslen ved Dagslys blev Døren ikke lukket, men det var os strengt forbudt at skifte Plads eller gøre den mindste Forandring i den Formation, vi havde indtaget.

Vi havde ikke været mange Minutter undervejs, før vi var klar over, at den lille hvidhovede SS'er vilde blive en frygtelig Plage. Enhver Samtale selv den mindste Hvisken bragte ham i voldsom Affekt, og paa samme Maade for han op og skældte og smeldte, hvis vi blot foretog den mindste Bevægelse. Han for rundt og truede af os med sin Maskinpistol, ligesom han raabte og skreg, saa Spyttet fløj ham ud af Munden. Samtidig var det tydeligt, at han var genert over de halvtreds Par stirrende Øjne, der stadig fulgte ham, og i Virkeligheden dirrende nervøs over sin vigtige Mission.

Hans Partner var en helt anden Type. Det var en kæmpestor, grovlemmet, bondeagtigt udseende Mand med et stort, kraftigt Ansigt ligesom skaaret i Træ. Han lod den lille herse med os, som det passede ham, og holdt sig selv fuldstændig passiv. Vi havde været undervejs i flere Timer, før det gik op for os, at han baade forstod og talte Dansk. Det var øjensynlig en Bondekarl fra Eggen umiddelbart syd for Grænsen.

Det varede ikke længe, før vi alle var trætte af de akavede og tvungne Stillinger, vi indtog. Musklerne begyndte at værke, og vi blev hurtigt klar over, at denne Transport vilde blive endnu værre end den første, vi havde været ude paa.

Gudskelov blev Posterne i Vognen om Dagen afløst hver anden Time, og Afløsningsmandskabet var ikke nær saa nidkært som den lille hvide. Vi opnaaede Tilladelse til, at een Mand ad Gangen maatte rejse sig op et Par Minutter for at strække Benene. Dette fortolkede vi naturligvis straks saaledes, at det var een Mand af hver Halvdel, og paa denne Maade opnaaede vi, at vi ca. en Gang i Timen kunde hvile vore værkende Lemmer.

Imidlertid kørte vi afsted med mange og lange Pauser, og ved Mørkets Frembrud, efter mange Timers Kørsel, naaede vi Hamburgs Banegaard, 25 km fra vort Udgangspunkt.

Her skulde vi øjensynlig igen tilbringe Natten. Denne Gang blev dog vore Poster i Vognen hos os, men desværre var det den lille hvidhovede og hans Partner, der skulde have Vagt det meste af Natten, og han lod os ikke i Fred et eneste Øjeblik i de seks til otte Timer, han var hos os.

Vi blev straks kommanderet til at ligge ned og sove. Dette skulde dog ske, uden at vi iøvrigt forandrede Stilling. Paa denne Maade fik den Mand, der sad med Ryggen mod Væggen, Vægten af alle sine fire Kammerater at bære paa, samtidig med at han ikke kunde faa Plads til sine Ben for Kammeraterne fra Rækkerne ved Siden af; men derved var intet at gøre. Vi skulde ligge ned, og

vi maatte ikke røre os. Paa samme Maade havde de fem, der laa i forreste Række, strenge Ordre om at holde deres Ben indenfor den Linje, der afgrænsede det frie Mellemrum, hvor SS'erne opholdt sig, og hvis en kom blot til at strække sine Ben en Tomme ind paa dette Ingenmandsland, var den lille SS'er straks over ham med Spark og Slag.

Ingen af os lukkede et Øje; vi var alt for forpinte og forbitrede over den utaalelige og ydmygende Stilling vi befandt os i; men vi kunde jo intet gøre. Vi maatte finde os i den lille imbecile Mands Tyranni. Ikke et Sekund slappedes hans Aarvaagenhed, og han var nøjagtig lige saa ond og aktiv, da han afsluttede sin Nattevagt, som da han begyndte.

Hele Formiddagen saa vi ikke vor Plageaand, og de to nye Poster bekymrede sig ikke om vor Opførsel, naar vi blot ikke rejste os for mange op ad Gangen eller talte alt for højlydt sammen.

De fordelte ogsaa de medbragte Fødevarer imellem os, $\frac{1}{4}$ Rugbrød til hver med en stor Klump Margarine og en tyk Skive Blodpølse. Knive havde vi ingen af, men vi hjalp os ved med Fingrene at mase Margارينen ud paa Brødet og derpaa efterhaanden arbejde os igennem det. Efter at vi havde spist, fik vi ogsaa Lejlighed til at ryge, idet det heldigvis viste sig, at en af Shagpiberne var kommet med i denne Vogn. Ilden fik vi fra SS'erne, og Piben gik derefter fra Haand til Haand, saa alle halvtreds kunde faa sig hver et Par Drag.

Vi kørte nu ned gennem Tyskland i Retning mod Syd, og gennem den aabentstaaende Dør kunde de nærmest-siddende se ud paa Landskabet. Det var en forholdsvis

øde, men ganske køn Egn, vi kørte igennem; men hvad der skuffede os betydeligt var den Omstændighed, at vi overhovedet intet Spor kunde finde af, at det var et Land i Krig. Vi saa ikke marcherende Soldater, ingen Flyvere og ingen Resultater af de allieredes Krigsførelse.

Det var selvfølgelig ogsaa naivt af os, men vi havde dog regnet med, at det ikke kunde gaa sporeløst hen over store Egne af Tyskland, at Fjenden stod ved Grænsen, og at Landet i Aarevis var blevet hærget af allierede Bombere.

Først da vi hen paa Eftermiddagen passerede Hannover, fik vi noget at se. Vi konstaterede begærligt hver eneste bombarderet Bygning og hver eneste ituslaet Rude, som vi kunde se fra Vognen, og vi fortalte opmuntrende hinanden, hvor store Skader der var tilføjet Byen, men inderst inde var vi alligevel skuffede. Det var tydeligt, at Byen endnu levede videre, og at Arbejdet gik i Fabrikkerne uden for stort Afbræk.

Det var varmt nu om Dagen, medens vi havde frosset frygteligt hele Natten i det tynde Tøj og med den kolde Luft, der trak ind fra Revnerne mellem Gulvbrædderne.

Vi tørstede meget, og SS'erne prøvede ogsaa et Par Gange at skaffe os Vand at drikke, men forgæves. Derimod skete det engang, vi en længere Tid gjorde Ophold paa et Sidespor, at en af vore Poster fra en Kolonihave ved Banelinien fik en Favnsfuld Radiser af en gammel Kone, der arbejdede i Haven, og disse Radiser fordelte han mellem os, saaledes at der blev et Par Stykker til hver. Det var den eneste Forfriskning, vi

fik paa hele den lange Rejse, men vi var taknemmelig for den.

Kort efter, at det var blevet mørkt, naaede vi vort Bestemmelsessted. Vi glædede os til at faa strakt Benene og til en Nats Søvn samt til endelig at faa stillet vor Tørst, men vi blev skuffet.

Efter en halv Times Palaver mellem SS'erne udenfor blev Vognens to Skydedøre lukket og boltet, og vi blev overladt til os selv for Natten. Vi maatte altsaa belave os paa at tilbringe endnu en Nat i vor Kreaturvogn, men dennegang dog gudskelov uden Vagter.

Det blev nu ikke nogen god Nat, for det var bælgmørkt i Vognen, og hvis man i et Øjeblik Uforsigtighed forlod den halve Kvadratalens Plads, der var tilstaaet en, fandt man ikke mere et Sted, hvor man kunde hvile sine trætte Lemmer. Der var ikke Plads i Vognen til, at alle kunde ligge udstrakt, men de, der havde fundet sig en Plads, var ikke tilbøjelige til at give den fra sig igen. Vi var trætte, mismodige og irritable, og vi skændtes i Timevis, uden at det lykkedes os at finde den rigtige Løsning. Det var første Gang, vi mærkede, hvor svært det er at bevare det gode Kammeratskab, naar Modgangen rigtig sætter ind.

Endelig sled Natten sig hen, og det var en elendig Forsamling, der om Morgenen blev lukket ud af Vognen.

Oplivende var det dog for os at se, at vi nu blev overtaget af et andet Hold SS'er. De, der havde vogtet os paa Rejsen, var færdige med deres Opgave, altsaa ogsaa vor lille hvidhovede Plageaand, der endog om Natten ikke kunde lade os i Fred; han havde flere Gange i Nat-

tens Løb været ved Vognen og rusket i Dørboltene som en rasende for at bringe os til Ro, ligesom han to tre Gange havde kastet store Sten ind af de aabentstaaende Vindueshuller til os. Nu skulde vi da i hvert Fald ikke se ham mere. Der var ikke een iblandt os, der ikke gerne med koldt Blod vilde have drejet Halsen om paa ham.

Kapitel VI.

Hotel Kaiserhof.

Vi blev af de nye SS'er kommanderet til at træde an i Rækker paa fem som sædvanlig og marcherede derefter fra Banegaarden igennem den lille By over Weserfloden til Bydelen paa den anden Side, og vi blev ikke saa lidt forbavsede, da vor Kolonne drejede ind ad Til kørselsvejen til „Hotel Kaiserhof“, et ganske kønt gammeldags Hotel af Bindingsværk i to Etager med Taarne og Karnapper. Det var øjensynlig Byens førende Hotel, og det var ikke til at fatte, at det virkelig var der, vi skulde indkvarteres.

Paa vor March gennem Byen mødte vi Folk, der gik til deres Arbejde, og paa Sporvognenes Endestation nedenfor Hotellet stod Smaagrupper af unge Piger, der skulde med Sporvognen til deres Arbejde i den noget større By Minden, som ligger ca. 5—6 km fra Porta, men det var tydeligt, at de alle var vant til at se Fanger som os, og ingen ænsede vor Tilstedeværelse.

Det var Hotel Kaiserhof, vi skulde bo paa, men ganske vist ikke paa selve Hotellet. Bagved Hotellets egentlige Bygninger laa en mægtig stor Sal, der formentlig har været benyttet til Folkefester og lignende, og her i denne Sal var hele Lejren stuvet sammen. Før vi kom,

bestod Lejren af ca. 1200 Fanger; nu skulde vi altsaa være 1400 i Salen.

Da vi var kommet ind i vort fremtidige Hjem, trak de SS'er sig tilbage, der havde ledsaget os, og nu blev vi overtaget af Lejrældste. Han var en besynderligt udseende Person paa et halvt Hundrede Aar med et stort busket flammerødt Haar, et mægligt Underbid og et stærkt fregnet Ansigt; det varede ikke mange Minutter, før han var blevet døbt Lurifaks.

Vi fik senere at vide, at han tidligere skulde have været Indehaver af en stor Ølrestauration i München. Han havde været fremstaaende Kommunist, og han havde siddet i Konzentrationslejr i elleve Aar. Hans Navn var George. Han bød os velkommen til Lejren og meddelte, at vi nu vilde faa Kaffe, og naar vi derefter var blevet registreret, skulde vi faa Lov til at sove til Middag, idet han gik ud fra, at vi ikke havde faaet megen Søvn under Transporten.

Det saa jo slet ikke saa galt ud, og vi nød Morgenkaffen, hvortil vi fik udleveret en Skive Rugbrød, der var dobbelt saa stor, som den vi havde faaet om Morgenen i Neuengamme og dertil hver en Klat Marmelade, der smagte udmærket. Vi fik samtidig at vide, at Marmeladen var paa Spisesedlen hver Onsdag og Søndag Morgen.

Ude i Gaarden var der en Vaskeindretning anbragt i fri Luft. Et Vandrør var trukket i ca. 2 m Højde over en Slags Vaskebord, der bestod af nogle frønnede Trækasser. Fra Vandrøret sprang der ca. 20 tynde Vandstraaler ud i Trækasserne, hvorfra der var aabent Afløb til Gaarden. Det var jo ikke komfortable Toiletforhold,

men Vandet var frisk, koldt Bjergvand, og vi var tørstige og nød det med Velbehag.

Saa saa vi os lidt om paa Pladsen. Det var hurtig overset. Hele Lejren bestod af den store Balsal og Gaardspladsen. Paa Gaardspladsen var foruden Vaskeindretningen i et Hjørne anbragt tyve Træklosetter i et Træskur, ved Siden deraf et Par andre Skure til Redskaber og lignende, og saa var der ikke mere.

Gaardspladsen var ikke væsentlig større af Areal end Salen. Naar man kom fra Gaarden ind i Huset laa til venstre Køkkenet, der var adskilt fra Salen med Træskillevægge. I Skillevæggen lige indenfor Gaarddøren var en Luge, hvorfra Kokken uddelte Brødrationerne.

Til højre for Gaarddøren var der nogle Senge til Køkkenfolkene, og Resten af denne Ende af Salen var med Træskillevægge opdelt i Rum for Lejrens Skræderværksted, Skomagerværksted og Forraadskammer. I Salens højre Side var en Dør, der førte ud til den egentlige Hotelgaard, men denne Dør var laaset og blændet. Ved Siden af denne Dør var der Pissoir og to Vandklosetter i et Toiletrum, der dog kun var aabent om Natten.

Naar man fortsatte videre hen langs Salens højre Side var der anbragt Senge i flere Rækker i fire Etager. Midt for denne Langside var Skænken med Skranke foran, og derefter kom paany Senge.

Endelig i det fjerneste Hjørne ud mod Gaarden var et Rum, der brugtes som Konsultationsværelse, Operationsstue og Opholdsrum for Lejrens Lægepersonale. Ved denne Endevæg var Døren ud til Gaden og derefter flere Rum, der var adskilt fra Salen ved Træskillerum, og som indeholdt Kontor, Sovesal for Overfanger og Revier.

Ca. Halvdelen af Salen i hele dens Længde var holdt fri til Brug for Appeller, Spising, Udlevering af Tøj og hvad andet, der nu kunde forefalde. Resten af Salen langs den anden Langside var opfyldt af Senge i fire Etager, dog saaledes, at der midt ned gennem Sengerækkerne var en Gang paa ca. 3 m Bredde, saaledes at man kunde gaa hele Salen rundt, og saaledes at det største Antal Senge laa som en rektangulær Blok mellem denne Gang og den aabne Del af Salen. Op mod denne Sengeblok ud til den aabne Del af Salen stod lange Borde med Taburetter; jeg vil antage, der var Siddepladser til ca. 200 Mand, og det var jo ogsaa meget passende, naar der var 1400 i Lejren.

Der var ikke saa mange Fanger hjemme. De fleste var ude paa Arbejde om Dagen, og da vi derfor havde drukket Morgenkaffe, vasket os og var blevet registreret, samt havde afleveret vore Overfrakker — dem saa vi først flere Maaneder senere —, fik vi Lov til at gaa til Køjs, og vi kunde frit vælge, hvor vi vilde ligge; der var tilsyneladende ikke noget, der hed faste Sengepladser, saa vi samlede nogle Tæpper sammen, smed os paa de snavsede Halmmadrasser og sov dejligt, til Middagsklokken ringede.

Det er nu saa fint igen at kalde det Klokke. Det var et Stykke Jernbaneskinne, der hang i en Snor paa en af Salens Bærepiller, og den blev trakteret med voldsom Iver af en lille vissen, hvidhaaret Mandsling, som tilsyneladende ikke havde andre Hverv. Han var bleg og rynket i Ansigtet og havde nogle sure, onde Øjne.

Det var en gammel Sædelighedsforbryder, der tidligere havde afsonet langvarige Fængselsstraffe for Uterlighed

mod mindreaarige; nu delte han sin Tid her i Lejren med at skælde ud og slaa løs paa alle, der var nødt til at finde sig i det, og saa gaa paa Kærestesjov med dem af de unge Drengene, som vilde indlade sig med ham.

Han kom aldrig udenfor Lejrens Grund. Til Gengæld traf man ham altid luskende rundt i Salen baade ved Dag og ved Nat. Han var en ond og slimet Person, der aldrig forsømte en Lejlighed, hvor han kunde komme til at gøre Fortræd. Overfor Overfangerne i Lejren viste han et sledsk og krybende Væsen. Onde Tunger sagde, at han fik kønslig Tilfredsstillelse, naar han trakterede Gongongen, og han saa ogsaa saadan ud.

Til Middag fik vi den samme stinkende Kaalrabisuppe, som vi kendte fra Neuengamme, og efter at have spist blev vi fordelt til Arbejde i umiddelbar Nærhed af Lejren. Der skulde graves noget Jord ud, saaledes at Gaardspladsen kunde udvides. Det var Meningen, at der skulde bygges et Par Træbarakker paa den nye Plads, og vi blev sat i Gang med at grave og bære Jord bort i Træbærebørene.

Vi gjorde nu ikke meget Gavn den Eftermiddag. Vi var trætte og søvnige, og det varme, dejlige Solskinsvejr gjorde Søvnigheden større, men der var heller ingen, der hersede særligt med os, og vi fik alt i alt det Indtryk, at vi kunde faa det taaleligt her.

Kl. 6 var det Fyraften, og nu begyndte Arbejdskommandoerne at komme hjem udefra, og snart var der vrimlende fuldt. De fleste af vore Medfanger var Rusere eller rettere Ukrainere, men der var ogsaa en Del Polakker og Hollændere, og sammen med os var der kommet 100 Franskmænd og Belgiere.

Kl. 7 blev alle jaget fra Salen ud i Gaarden. Her skulde vi tage Opstilling for i Kø at defilere ind i Salen forbi Køkkenlugen, hvor vi fik udleveret en stor Humpel Rugbrød og Margarine, derefter videre frem til et Bord, hvor der blev udleveret en Skive Paalæg og endelig forbi den rygende Madspand, hvorfra der blev udskænket Kaffe.

Forvirringen og Tummelen ude i Gaarden var ubeskrivelig. Alle vilde først ind, fordi kun de første 200 kunde faa Siddepladser ved Bordene til deres Maaltid. Det nyttede ikke noget, at man stillede pænt op i Kø, for de ældre Fanger respekterede ikke Køen, og naar en af Kapo'erne eller de andre Overfanger kom ud i Gaarden for at regulere Færdselen, var det første, de foretog sig, næsten altid at bryde den Kø, der var opstillet, for at lave en anden efter deres eget Hoved. Det gjorde naturligvis ikke Ordenen større. Til Gengæld haandhævede de deres Færdselsregulering paa det voldsomste med Gummistav eller, naar de rigtig skulde more sig, ved at sprøjte Vand paa os med en Gummislange fra Vaskebordet.

Man skulde ikke synes, det kunde være saa vanskeligt at foretage en fornuftig Opstilling til denne Maduddeling, der foregik hver Morgen og Aften — om Middagen blev Maden bragt ud til Arbejdspladserne —, og dog har jeg aldrig oplevet, at Opstillingen to Gange i Træk har været ensartet, saa vi maatte faa den Opfattelse, at ogsaa dette var et planmæssigt Led i Chikanerierne mod os.

Det var et fantastisk Syn at se os opstillet dér. Hele Gaarden var i bølgende Bevægelse og genlød af Raab og

Skrig. Mange Steder var der regulært Slagsmaal om Pladserne. Foran ved Døren løb et Par Overfanger og piskede løs paa de nærmeststaaende, men lige saa hurtigt de vendte Ryggen til, var der Fanger, der forsøgte at løbe frem igen eller snige sig udenom; og saadan var det Morgen og Aften, Dag ud og Dag ind, i godt Vejre eller i silende Regn.

Naaede man saa endelig ind i Salen, skulde Udleveringen naturligvis altid ske med Lynets Fart, og vi skulde passere en hel Spidsrod af Overfanger, der skyndede paa os og slog løs paa os ved den mindste Tøven.

Kunde vi ikke faa Plads ved Bordene, satte vi os i Sengene eller paa Gulvet eller stod op og spiste. Samtidig skulde vi passe paa ikke at lægge noget fra os, for saa kunde vi være sikre paa, at det straks blev stjaalet. Vi kunde risikere, at Brødet blev stjaalet ud af Hænderne paa os, og Trængselen i Salen var til Stadighed som til en stor Folkefest, saa vi havde ikke store Chancer for at finde Tyven.

Naar vi havde spist, havde vi fri, men Kl. ca. 8½ blev der kommanderet: Træd an til Appel. Appellen foregik i den aabne Del af Salen. Vi stod opstillet i Rækker paa seks, senere syv, bag hinanden i to Halvdele med Front mod hinanden, saaledes at der var en smal Gang ladet aaben mellem os. Først blev vi talt op af Lejrældste og Kapo'erne. Imidlertid var Lejrens SS-Kommandoführer kommet til Stede; saa afleverede Lejrældste Tallet til denne, der til Slut foretog Kontroloptælling.

Appellerne var ikke saa slemme som i Neuengamme, da de foregik indendørs og sjældent varede over en halv Times Tid; men naar man havde staaet op hele Dagen

fra Kl. 5 om Morgenen, kunde de saamænd være slemme nok.

Da Appellen var afsluttet den første Aften, blev der anvist os Senge. Vi Danskere fik alle anvist Senge i første Række ud mod den aabne Del af Salen, men da alle Sengene jo allerede var besat, blev Indehaverne reguleret smidt ud af Blokældste og Kapo'erne, og det gik ikke af uden Larm og Prygl.

Saa stillede vi paany op i Kø og gik forbi Blokældste, der udleverede et Tæppe til hver af os, og saa kunde vi endelig gaa til Ro. Vi skulde være to i hver Seng, men det var vi nærmest glade for, for paa den Maade kunde vi bedre holde Varmen.

Knap var vi kommet i Seng, før vi blev klar over, at der var flere end os i Sengen. Tæpper og Madrasser var fyldt med Lopper. Da vi havde hvilet os om Formiddagen, havde vi intet mærket til dem, men nu rykkede de frem til Angreb. Allerede den næste Morgen kunde jeg tælle flere Hundrede Loppestik; min Sengekammerat, Politikommissær Rein-Jensen, havde derimod intet mærket. Lopperne var en frygtelig Plage for os den første Uge, saa gik det over. Vi maa være blevet immune mod deres Stik. Heldigvis var der derimod ingen Lus i Lejren, i hvert Fald ikke i den Tid, jeg var der.

Kapitel VII.

Weser-Stolle.

Næste Morgen blev vi vækket Kl. 5, d. v. s. det var det officielle Tidspunkt for Vækningen, men i Virkeligheden lød Gongongen altid Kl. 4^{1/2}. Kl. 5 blev Dørene ud til Gaarden — som var hermetisk tillukket om Natten — aabnede, og saa skulde vi ud og vaskes.

Det krævedes, at vi skulde stille renvaskede til Morgenkaffe, og det forlangtes, at vi skulde vaske os med nøgen Overkrop, men da der kun var tyve Vandstraaler til 1400 Mand, var det ikke nemt at opfylde disse Krav.

Det var da heller ikke hver Dag, at Renligheden blev kontrolleret, men sikker kunde man aldrig være, og Straffen for ikke at være renvasket kunde strække sig fra Lussinger og Prygl til Neddykning i Brandkarrene med Tøjet paa eller Sprøjtning i Gaarden med Vandslangen.

Derefter fik vi Morgenkaffe, og Kl. 6 var der Morgenappel, dog uden Efterkontrol af SS. Umiddelbart efter Appellen blev vi kommanderet til at træde an i Arbejdskommandoer. Vi blev straks den første Morgen fordelt til forskellige Kommandoer, og jeg var saa heldig at faa Arbejde ved den Arbejdskommando, der blev i Lejren. Det regnedes for at være den bedste Kommando.

Arbejdet var let. Vi kunde gaa under Tag, hvis det regnede, og Arbejdstiden var næsten altid kortere end i de andre Kommandoer. Den første Dag blev jeg sammen med ni andre sat til at sortere Kartofler nede i Forraadskælderen. Da Nedgangen til Kælderen var udenfor Salen fra Gaden, var vi under Bevogtning af en Soldat, men han opholdt sig dog det meste af Tiden oppe paa Gaden og lod os passe os selv nede i Kælderen.

Der var klamt og koldt dernede; men vi havde det dog ganske hyggeligt, og vi opdagede hurtigt, at der var Gulerødder i Kælderen ved Siden af; et kærkomment Tilskud til den daglige Kost. Vi spiste alle de Gulerødder, vi kunde orke, men heldigvis havde vi ikke fyldt Lommerne, for da vi skulde derfra til Middagspause og Fyraften, blev vi visiteret. Jeg tror, at Vagtposterne var meget forbavsede over, at ingen af os havde Tyvekøster paa sig.

Ved Syvtiden kom Kammeraterne hjem fra Arbejde fra de forskellige Kommandoer: Weser-Stolle, Kommando-Udde, Philips o. s. v. De var meget optaget af, hvad de havde oplevet; men de var trætte, for Arbejdet havde været haardt.

Allerede denne første Dag var der to af dem, der maatte opgive; de havde faaet Vand i Benene paa de to Jernbanerejser, og nu var det blevet værre ved Anstrengelserne under Arbejdet. Vi var da to af Kartoffel-sortererne, der tilbød at bytte med dem, hvad vi forøvrigt fortrød mange Gange senere, for et Par Dage efter var de to syge Kammerater tilbage igen i deres oprindelige Kommando, medens Bordet fangede for vort Vedkommende, saa vi kunde ikke komme tilbage til den gode Lejrkommando.

Denne Ombytning gav forøvrigt Anledning til en mærkelig Episode næste Morgen. Efter Morgenkaffen traadte vi an ved vore Arbejdskommandoer, og jeg maatte nu melde mig til Kommando „Weser-Stolle“, hvor den syge Kammerat, som jeg skulde bytte med, Dagen før havde arbejdet.

Vi havde søgt Blokældstes (George's Næstkommanderendes) Tilladelse til Ombytningen, og vi mente derfor, at Sagen var i den skønneste Orden. Blokældste var en rigtig pæn Mand midt i Trediverne, der kunde se ud, som om han var Kontormand, en af de faa af Lejrens Overfanger, der havde et nogenlunde kultiveret Udseende. Han hed Erik og var Søn af en tidligere socialdemokratisk Rigsdagsmand. Det var nu vistnok ikke af politiske Grunde, han var blevet anbragt i Lejren. Vi fik senere at vide og fik ogsaa Syn for, at han var Psykopat som alle de andre Overfanger, og at han havde været straffet for Tyveri.

Imidlertid var han i den første Tid ret elskværdig imod os, og han havde altsaa givet sin Tilladelse til Ombytningen.

Medens vi nu stod og ventede paa, at vi skulde af Sted, hørte vi pludselig et voldsomt Skænderi mellem Lederen af vor Kommando, en „Kapo“, der hed Otto, og Erik. Vi lyttede naturligvis interesseret, og vi fandt hurtigt ud af, at det var den skete Ombytning, der var Grunden til Skænderiet. Otto skældte ud, fordi Ombytningen var foregaaet udenom ham, og fordi Blokældste havde blandet sig i noget, der ikke ragede ham, og Blokældste hævdede sin Ret som den andens Overordnede til at foretage den skete Disposition.

Da de havde skændtes et Par Minutter, saa vi, at Otto, der blev rødere og rødere i Hovedet og mere og mere rasende, medens Erik blev blegere og blegere, smed Jakken og begyndte at hamre løs paa Erik med knyttede Næver. Erik tog det fornuftige Parti at trække sig tilbage i god Orden. Han løb ganske simpelt, og Otto løb efter ham, indtil nogle andre Overfanger greb ind ved at standse Forfølgelsen.

Vi, der stod som Tilskuere, var ikke saa lidt betænkelige ved den Vending, Sagen havde taget, og vi forudsaa, at Slagsmaalet vilde faa de alvorligste Følger maaske ogsaa for os som Stridens uskyldige Genstand. Samtidig var vi sikre paa, at Otto vilde blive strengt straffet for sin Opsætsighed mod sin Overordnede.

Imidlertid skete der intet som helst. Otto trak sin Jakke paa igen, vi blev talt op, og fem og fem marcherede vi ud af Salen, men Optrinet havde givet os noget at tænke paa. At noget saadant kunde passere indenfor Lejrens højeste Aristokrati, vidnede om, hvilket mærkeligt Anarki der herskede, og det lovede ikke godt for Fremtiden.

Samme Otto var iøvrigt en modbydelig Karl. Han var en Mand omkring tredive Aar, høj og kraftig med et langt, lyst, tilbagestrøget Haar. Han havde et frækt, rød-blisset Ansigt med en stor gavflabet Mund, en rigtig brutal Voldsmand og Alfons at se paa. Det var altsaa hans Kommando, vi nu for Fremtiden skulde arbejde under.

Udenfor Hotellet gjorde vi Holdt og blev talt paany af den Afdeling Værnemagtssoldater, der som Vagtposter skulde vaage over os Dagen igennem,

Den Slags Vagttjeneste foretoges i Porta aldrig af SS'er, men altid af Soldater af Luftvaabnet, idet hele Luftvaabnet var blevet lagt ind under SS, efter at Attentatet paa Hitler var mislykkedes den 20. Juni.

Af SS'er saa vi i det hele taget kun meget faa i Porta, nemlig Kommandoføreren og et Par andre Underoffice-rer, der kom paa daglige Inspektioner i Lejren og en enkelt SS'er, der inspicerede paa Arbejdspladserne. Lejrens Kommandant, en Hauptsturmführer, saa vi kun sjældent, naar han f. Eks. skulde vise fornemme Gæster rundt paa Arbejdspladserne eller ved andre lignende officielle Lejligheder.

Udenfor Lejren var der trukket Pigtraad og posteret Vagtposter fra Luftvaabnet.

Efter Optællingen marcherede vi af Sted ud af Byen til Arbejdspladsen. Vejen gik langs Weserfloden i 2—300 Meters Afstand fra denne. Til højre for Vejen hævede Bjergene sig i en 4—500 Meters Højde.

Selve Lejren laa ved Foden af et af disse Bjerge, paa hvis Top der var rejst et Monument, som var Byens Vartegn. Monumentet forestillede en stor Stenportal, en fin Hentydning til Byens Navn „Porta Westphalica“. Ved Foden af Bjergene laa der Villaer, ovenfor disse strakte der sig et Bælte af Bøgeskove. Det var i det hele taget en overordentlig skøn Natur.

Der var en halv Mils Vej ud til Weser-Stolle, hvor vi skulde arbejde. Vi nød Turen trods vort elendige Fodtøj og glædede os over den Tid, der gik fra Arbejdstiden. I disse første Dage skete det ofte, at vi sang paa Turene ud og hjem fra Arbejdspladsen, danske Marchsange og Fædrelandssange. Senere blev Humøret daarligere, og

Kræfterne mindre, og efterhaanden holdt vi op med at synge.

En Stolle er en Minegang inde i et Bjerg, og Weser-Stolle var Navnet paa det tidligere Bjergværk, hvor vi nu skulde arbejde. Der havde tidligere været drevet Minedrift efter Jernertz i Stollen, men det havde ikke kunnet betale sig, og Driften var indstillet flere Aar før Krigen.

Nu var det Meningen, at Stollen, der førte igennem hele Bjerget og havde en Bredde af fra 3 til 6 Meter, skulde udvides, og der skulde udhugges Nicher i Stollens Vægge til Anbringelse af Maskiner. Loft og Vægge skulde cementeres, og hele Stollen skulde derefter tages i Brug til en eller anden krigsvigtig Industri, som her skulde dækkes mod de Allieredes Bombeangreb.

Stollen laa i Plan med Jordoverfladen paa Bunden af et Bjerg paa ca. 500 Meters Højde, og selv de kraftigste Bomber vilde blive kastet forgæves mod en saadan Dækning.

Paa samme Maade blev saa godt som alle Bjergene i Portas Omegn undermineret med Henblik paa fremtidige Fabriksanlæg, og flere Steder blev Rum til Fabrikkerne udhulet i Bjergene i flere Etager. I det Bjerg, hvortil Maskinerne fra de berømte Philips Radio-Lampefabrikker i Holland var overført, var der saaledes udhulet gigantiske Fabrikslokaler i syv Etager. Det var til saadanne Udgravningsarbejder at Fangerne i Porta hovedsagelig anvendtes.

Til Weser-Stolle Kommandoen hørte 120 Fanger. Heraf blev nogle enkelte anvendt til kvalificeret Arbejde som Smede, Elektrikere, Tømrere. En Mand var sat til

at passe Betonblandemaskinen, for en saadan var der ogsaa, og en var Lokomotivfører til Lokomotivet for Tipvognstoget. Resten, den store Hob, blev udrustet med Hakke og Skovl og kommanderet ind i Stollen for at foretage de fornødne Gravninger til Stollens Udvidelse.

Vi arbejdede som Regel to og to, saaledes at den ene hakkede og den anden skovlede væk. Det var vel nok tungest at føre Hakken, men til Gengæld kunde han, der hakkede, hvile sig, naar Tipvognene blev kørt ind i Stollen og paafyldt det udgravede Materiale.

Arbejdet foregik flere Hundrede Meter inde i Stollen og altid ved elektrisk Lys. Et af vore faa Lyspunkter i Tilværelsen derinde var, naar der skete en Kortslutning. Der var da bælgmørkt i Stollen, og ethvert Arbejde maatte indstilles, indtil Installationen var repareret. Men desværre varede det sjældent ret længe af Gangen.

Grundmaterialet i Bjerget var Skifer. Det var meget haardt at arbejde i, men det kunde dog give nogle dejlige Flager, naar man ramte heldigt med Hakken. For den, der skovlede, var det særdeles uhaandterligt, og man maatte ofte tage Hænderne til Hjælp.

De fleste Steder i Stollen drev Vandet ned ad Væggene, nogle Steder var der endog rene Vandfald, saa der var altid Trængsel om de gode Arbejdspladser, hvor der var tørt. Temperaturen i Stollen var konstant aldrig over otte Grader, og man maatte derfor hele Tiden bestille noget, hvis man vilde holde Varmen.

Arbejdstiden var fra 7 til 7, dog inclusive en Times Middagspause samt den Tid, der medgik til Ud- og Hjemturen. Sætte sig ned maatte man ikke. Der var der-

for evig Trængsel paa Arbejdspladsens „Lokum“, en raat sammentømret Dækning uden Tag, der stod udenfor Stollen, og hvor der var Plads til fire af Gangen.

Man kunde sagtens faa en tre Kvarters Tid til at gaa med Turen frem og tilbage fra Lokumet plus Opholdet der. Tog man saadan en Tur baade Formiddag og Eftermiddag, fik man en behagelig Afbrydelse i Arbejdet. Desværre blev det efterhaanden for paafaldende, hvor mange der skulde træde ud, saa de forskellige Arbejdsledere begyndte at tage Tid paa os, naar vi aftraadte. Saa faldt ogsaa disse Lyspunkter væk.

Under Arbejdet i Stollen var vi under stadigt Tilsyn af en to-tre saakaldte „Schiebere“. Det var Fanger, der af „Kapo'en“ havde faaet det Job at drive deres Kammerater til at yde en Arbejdspræstation. Til Gengæld skulde de ikke selv arbejde.

Vi var relativt heldige med vore „Schiebere“; navnlig den ene af dem, en 22aarig polsk Student, Tadek, var en flink Fyr. Trods sin unge Alder havde han allerede tilbragt tre Aar i Koncentrationslejr, men han var en af de faa ældre Fanger, jeg har stødt paa, der ikke var ødelagt af Lejren. Vi havde absolut det Indtryk, at han var paa vort Parti, hvis vi opførte os anstændigt overfor ham, og det var den eneste af Overfangerne, som vi kunde have Tillid til og vente Overbærenhed hos. Selvfølgelig raabte og skreg han ligesom alle de andre, det var han nødt til, men det generede os ikke, for vi var klar over, at han mente ikke noget ondt med det, men han gjorde det for at bevare Skinnet.

Vor „Kapo“, Otto, saa vi ikke meget til i Dagens Løb, men et Par Gange om Dagen kom han dog sædvanlig-

vis paa Inspektion inde i Stollen, og saa slog Lynet ned, hvor han kom frem.

Vi havde i lange Tider et effektivt Alarmsystem, der skulde advare mod Otto, SS'erne eller de civile Forarbejdere, som vi havde Grund til at frygte Ubehageligheder fra. Naar en saadan Person nærmede sig, raabte den, der først saa dem „Jakob“, og dette Navn gik saa fra Mund til Mund ind gennem Stollen, saaledes at alle kunde tage sig i Agt.

I den daarlige Belysning skete det dog ofte, at en Fange blev overrasket i at hvile sig, og saa vankede der voldsomme Prygl.

Værst var det, naar Tipvognene skulde fyldes. Der blev da placeret en 3—4 Mand ved hver Vogn, og alle, der havde noget at skulle have sagt, SS'er, „Kapo“, Schiebere og Civilarbejdere samledes da omkring Vognene for at inspicere Paafyldningen. Det kunde aldrig gaa hurtigt nok, og selvom Materialet var vanskeligt, vaade, glatte Skifersten og Mudder, saa taaltes der ingen Forsinkelser.

Jeg har oplevet at staa med to sløve russiske Medfanger som Partnere og fylde en saadan Vogn under direkte Iagttagelse af en SS'er, Kapo og to Schiebere, der alle raabte i Munden paa hinanden og alle havde deres Opmærksomhed udelukkende hæftet paa mig, formentlig fordi de havde opdaget, at jeg var træt og havde vanskeligt ved at faa Skovlen fyldt med det uhaandterlige Skifermudder, som min Bunke bestod af. De to Russere dækkede sig godt bag Vognens andre Sider, men jeg kunde ikke tage en eneste Skovlfuld tilpas for mine Slavefogeder.

Til sidst blev SS'eren saa ophidset, at han spændte sin Livrem af og begyndte at piske løs paa mig, medens jeg skovlede. Jeg kastede længselsfulde Blikke til mine Kammerater ved Nabovognen, der hurtigt havde faaet deres Vogn læsset, og da mine Plageaander et Øjeblik fjernede sig, fik jeg tilkaldt Assistance, saaledes at ogsaa min Vogn blev fyldt, uden at det paany vakte Opmærksomhed.

Vi kunde regne med at faa cirka otte Tipvognstog at fylde i Løbet af Dagen, og naar vi samtidig selv skulde udhakke og sammenskovle det Materiale, der skulde paafyldes Vognene, var vi nødt til at bestille noget hele Tiden, selvom de blandt os, der var vant til legemligt Arbejde i Begyndelsen, hvor vi var sunde og velnærede, ikke regnede det for noget.

Selvom vi kunde klare Arbejdet, saa var Anstrengelsen ved altid at staa op utaalelig for os. Vi stod op til Madudleveringen og medens vi spiste. Vi stod op til Appel, og naar vi traadte an i Arbejdskommando. Hele Dagen stod vi op. Naar vi endelig ved Nitiden kunde krybe i Seng, var vi saa dødtrætte i Benene, at vi næsten ikke kunde slæbe os op i Sengene.

Fra Klokken 12 til 1 var der Middagspause. Middagsuppen blev bragt ud til Arbejdspladsen i nogle Transportspande. Vi spiste Middagen udenfor Stollen, men naar vi fra vor Arbejdsplads langt inde i Bjergets Indre naaede ud, havde de, der arbejdede nærmest, allerede taget Opstilling forrest i Middagskøen, og da der kun var Madskaale med til det halve Antal, maatte Resten tilbringe det meste af Middagspausen med at staa og vente, og saa skulde vi ydermere have vor Suppe

i de snavsede Skaale, der havde været brugt af de andre.

De første Par Uger efter vor Ankomst til Porta havde vi godt Vejr, og det var saa varmt, at vi kunde ligge i Græsset, naar vi havde spist, og tage os en ganske vist meget kort Middagslur. Det var derfor meget efterspurgt at faa Arbejde udenfor Stollen. Inde var det jo ligegyldigt, hvordan Vejret var.

Kapitel VIII.

Handel og Vandel.

Vi var meget spændt paa, om der vilde blive udbetalt os Arbejdslønnen den første Uge. Vi var kommet til Porta en Onsdag, og om Lørdagen plejede SS'erne at udlevere de Cigaretter, der skulde tjene som Ugeløn for Fangerne. Lørdag Eftermiddag begyndte Cigaretuddeelingen, der foretoges af Kommandoføreren selv. Han sad ved et Bord midt i Salen, og Fangerne defilerede forbi i Nummerorden og blev afkrydset paa en Liste, hvor der udenfor hvert enkelt Nummer var anført, hvor mange Cigaretter vedkommende skulde have.

Da vi kom hjem fra Arbejdet den første Lørdag, fik vi at vide, at vore Kammerater, der havde Arbejdstjeneste i Lejren, havde faaet fra ti til tretten Cigaretter hver, Rationen for de andre Fanger for en hel Uges Arbejde var femten gode Cigaretter „Bregava“ og fem daarlige. Forskellen var den, at i de gode Cigaretter var der virkelig Tobak. De var ikke velsmagende, men stærke. I de daarlige var der en eller anden Erstatning, der havde en krydret, theagtig Smag; om Aftenen fik vi da ogsaa vor Ration, jeg fik elleve „Bregava“ og var godt tilfreds. Det var første Gang i otte Dage, man havde haft noget at ryge paa, og Cigaretterne spillede en ganske overordentlig stor Rolle i Lejrens Liv.

Allerede tidligt paa Ugen begyndte Rygterne at svirre om, hvor store Rationerne vilde blive, eller at de maa-ske helt vilde udeblive, og Spændingen voksede for hver Dag, indtil den tilsidst udløstes ved Uddelingen, der foretoges Fredag, Lørdag eller Søndag. Cigaretterne betød mere for os end et Nydelsesmiddel, det var det alment anerkendte Betalingsmiddel, og havde man Cigaretter, kunde man købe alt, hvad man havde Brug for baade Beklædningsgenstande, Fodtøj, Mad og Frugt.

De af Kammeraterne, der ikke røg, havde saaledes en anselig Kapital til deres Raadighed, og der var flere tidligere Rygere, som bestemte sig til at holde op med Rygningen for at kunne disponere over alle deres Cigaretter paa anden Maade.

Den Aften, der var uddelt Cigaretter, gik Handelen i Salen livligere end nogensinde. Det er overflødigt at sige, at Handel selvfølgelig var forbudt, og Overtrædelse medførte Straf og Prygl og Inddragelse af Cigaretrationen næste Gang. Det forhindrede naturligvis ikke Handelen.

Havde man noget at handle med, gik man bedst over i „Bagdad“, saaledes kaldte vi Kvarteret mellem Gangene i den tættest beboede Del af Salen. Navnet skyldtes Kvarterets eksotiske Udseende. I dette Kvarter boede de fleste af Russerne, og det var altid dem, der havde mest at handle med paa Grund af deres store Organisations-talent.

Man gik f. Eks. derover med et Stykke Brød i Haanden, som man havde tilovers, og man var ikke kommet mange Skridt, før Tilbudene strømmede ind. Kursen vekslede stærkt fra Dag til Dag. Paa en Cigaretudbeta-

lingsdag kunde man være heldig at faa helt op til 5—6 „Bregava“ for en Aftenration Brød og Margarine, men efterhaanden som Dagen gik, og Cigaretbeholdningen blev knappere, steg Cigaretternes Værdi, og sidste Dag skulde man være glad, hvis man kunde faa tre Cigaretter for den samme Ration.

En Pull-over kostede fra tre til ti Cigaretter alt efter Kvalitet og Udseende, et Par Sokker fra tre til seks Cigaretter, et Haandklæde to Cigaretter og et Stykke Lejrsæbe en Cigaret eller maaske en „Bregava“ og en daarlig Cigaret. Man kunde ogsaa købe Æbler og Pærer, og her var Priserne meget varierende efter Udbudet. Af tørret Sukkerroeaffald, der smagte sødt og kunde gna-skes ligesom Bolcher, kunde man købe en hel Hat fuld for en Cigaret.

Middagssuppen kunde mærkeligt nok ogsaa sælges, og da jeg aldrig lærte at overvinde min Modbydelighed for denne Suppe, ligegyldigt hvor sulten jeg kunde være, vidste jeg altid, hvorledes jeg skulde skaffe mig en eller halvanden Cigaret om Dagen. Det var ikke alene mellem Fangerne indbyrdes, at Cigaretthandelen florerede, ogsaa hos Civilarbejderne, som man traf ude paa Arbejdspladsen, og de tyske Vagtposter kunde man købe Brød, Flæsk, Sukker og Frugt af, naar man havde Cigaretter.

En smart Kammerat startede kort efter vor Ankomst til Porta en Forretning i den helt store Stil. Han solgte Cigaretter til Arbejdere og Soldater for en Mark Stykket; for de Mark, han havde modtaget, købte han Skraatobak hos Lejrældste for 50 Pf. Pakken, en Pakke Skraa var to til tre Cigaretter værd i Lejren. Paa den Maade kan

man se, at han kunde opnaa enorm Fortjeneste, og han havde tre til fire Agenter i sit Brød.

Da denne Trafik blev kendt, vilde alle naturligvis efterligne ham, men da var Lejrens Lager af Skraa-
tobak udsolgt, og der var flere, der brændte inde med større Formuer i Mark, som i sig selv var aldeles værdiløse.

Der blev røget bravt saadan en Aften, hvor der var uddelt Cigaretter til 1400 Mand, men Rygningen aftog selvfølgelig i Løbet af Ugen, og det skulde være muligt for en erfaren Fange alene paa Grundlag af Atmosfæren i Salen at gætte, hvilken Ugedag man var naaet; men der blev ogsaa røget meget andet end de udleverede Cigaretter.

Enkelte lykkelige var Indehavere af Shagpiber, her kunde man jo faa god Anvendelse for Cigaretskudene eller for andet brændbart Materiale, man faldt over. Det var en stor Fordel at eje en saadan Pibe, for naar Ejermanen laante den ud, fik han selvfølgelig altid nogle „Drøn“ af Piben i Afgift.

De fleste af Fangerne var Mestre i at rulle Cigaretter. Mest efterspurgt til Cigarettrulning var naturligvis gamle Skud, men ogsaa Skraa i frisk eller tygget Form var yndet; Skraatobakken skulde blot tørres først, og det skete let ved at lægge den paa et Stykke Papir paa Skærmen over en lysende elektrisk Lampe. Ellers kunde man rulle Cigaretter af Kartoffelskræller, og naar man overhovedet ikke havde andet, gav en saadan Kartoffelcigaret dog altid en Illusion af Tobak.

Paa Grund af Cigaretternes store Betydning som Om-sætningsmiddel blev der ogsaa gjort energiske Forsøg

paa at stjæle dem, og Natten efter Cigaretuddelingen var Tyvene naturligvis særlig om sig. Jeg har oplevet, at min Jakke og mine Bukser, som jeg havde liggende under mit Hoved, medens jeg sov, blev trukket væk under Hovedet paa mig, uden at det lykkedes mig at forhindre det eller gribe Tyven, fordi jeg først vaagnede, da det var for sent. Jeg maatte være glad for, at jeg næste Morgen fandt mit Tøj liggende uskadt paa Gulvet nogle Meter fra min Seng, men selvfølgelig kemisk renset for Værdier.

Ogsaa Lommetyverier hørte til Dagens Orden. Naar man stod i Kø til Madudlevering eller i anden Anledning og havde Cigaretter paa sig, skulde man passe godt paa sine Lommer. Jeg har selv engang mistet en Skovsværteæske med ni Cigaretter i ved Lommetyveri, uden at jeg overhovedet bemærkede det.

Der var nogle af de ældre Fanger, der havde udviklet en uhyre Behændighed i Retning af Lommetyveri; man paastod, at de kunde stjæle Suppen op af ens Madskaal, uden at man opdagede det.

Tyveri hørte i det hele taget til de hyppigst forekommende Begivenheder i Lejrens Liv, og de blev meget sjældent opdagede. Det var en Katastrofe, hvis ens Tøj blev stjålet fra en, man fik nemlig intet udleveret til Erstatning. Et paasyet Nummer er jo let at fjerne fra en Jakke, og var Nummeret væk, var det saa godt som umuligt at bevise sin Ejendomsret. Det var ikke noget usædvanligt Syn at se en Fange staa blot iført Undertøj ved Maduddelingskøen om Morgenens for at prøve, om han kunde genkende sit Tøj paa en af de andre Fanger.

I de knap to Maaneder, jeg var i Porta, havde jeg fire

forskellige Hovedbeklædninger, der alle blev stjaalet fra mig. To Gange blev saaledes Huen stjaalet af Hovedet paa mig, naar jeg stod i Kø om Aftenen ude i Gaarden til Maduddelingen.

Blev Tyverierne endelig opdaget, blev de ogsaa strengt straffet, 25 Slag i den nøgne Bag var mindste Straf, og Eksekutionen foregik i fuld Offentlighed. Tyven blev lagt paa Maven over en Taburet, Bukserne blev trukket ned, og saa tildelte en af „Kapo'erne“ ham det fastsatte Antal Slag. Nogle af Delinkventerne hylede som Dyr under Afstraffelsen, men der var ogsaa andre, som ikke frembragte en eneste Klagelyd.

Jeg saa en Dag tyve Mand faa hver 25 Slag. De hørte til samme Arbejdshold, og det var blevet opdaget, at nogle fra dette Hold havde stjaalet en Sæk Kartofler fra Lejrens Forraadskælder.

Ingen af dem vilde fortælle, hvem Tyven var, og saa fik de foreløbig 25 Slag hver. Det endte selvfølgelig ogsaa med, at en af dem gik til Bekendelse og angav de skyldige. De havde været fem om Tyveriet.

Det var saa alvorlig en Forbrydelse, at den blev indberettet til Kommandoføreren, og den officielle Straf for Tyveri kunde variere fra Prygl med Gummistav til Dødsstraf ved Hængning. Samme Nat stak de to af Tyvene af fra Lejren, og de blev aldrig fundet. Jeg tvivler dog paa, at de er sluppet fra det med Livet.

Selve det at komme væk fra Lejren var ikke saa vanskeligt, men jeg tror ikke, at de har kunnet klare sig udenfor, let kendelige som de var i sribet Fangedragt og med tætklippet Hoved og uden at være helt fortrolige med Sproget.

Den Aften holdt Lejrældste iøvrigt en Tale ved Appellen, hvor han fremhævede det særlig forbryderiske i det begaaede Kartoffeltyveri. Han sagde nemlig, at naar der blev stjaalet Kartoffler af Lejrens Beholdning, gik det ud over alle Lejrens Beboere, for Kartoffelbeholdningen blev ikke suppleret op af den Grund. Det var derfor foruden at være Tyveri en Forbrydelse mod Kammeratskabet, og han lod skinne stærkt igennem, at skulde der stjæles, vilde han meget henstille, at man fandt sine Tyvekoster andre Steder. Han tilføjede, at ogsaa SS'erne saa paa det paa samme Maade.

Kapitel IX.

Brevskrivning. Natarbejde i Stollen.

Den første Oktober blev der givet os Lejlighed til at skrive hjem. Vi fik udleveret nogle trykte Kort, hvor der var Plads til at skrive nogle faa Linier. — Paa Kortets Hoved stod trykt, at vi maatte modtage Breve hver 14. Dag og Pakker, lige saa ofte det skulde være, derimod ikke Aviser. Der stod tillige, at der i Lejren var Adgang til at læse nationalsocialistiske Blade, og at alle Fornødenheder kunde købes i Kantine. Vi havde stor Lyst til at sætte denne Meddelelse i Gaaseøjne, da den jo nok kunde siges at være egnet til at give et falsk Billede af Forholdene over for vore Paarørende.

Vi saa ogsaa med stor Skepsis paa Meddelelsen om, at vi kunde modtage Pakker, saa tit det skulde være, og da vi for det første regnede med, at det var tvivlsomt, om Brevene overhovedet naaede frem, og for det andet stolede sikkert paa, at Krigen snart var forbi, saa skrev vi saa godt som alle, at vi frabad os Pakker. Det fortrød vi mange Gange senere, da det viste sig, at vort Ophold i Lejren blev betydeligt længere, end selv den værste Sortseer havde forestillet sig; men Gudskelov viste det sig for de fleste af os i Vinterens Løb, at vore Paarørende havde negligeret vor Henstilling og alligevel havde forsøgt at sende Pakker.

Det var forøvrigt det samme, der gentog sig hver Gang, vi skulde skrive; vi regnede hver Gang med, at det vilde blive det sidste Brev, og at vi rimeligvis selv vilde være hjemme, inden vi kunde faa Svar. Nu bagefter kan vi kun være glade for denne Optimisme. Det, at vi hele Tiden troede, at Krigen snart maatte være forbi, bevirkede, at vi betragtede os selv nærmest som Tilskuere i den Helvedes Tilværelse, vi førte. Havde vi anet, at vort Ophold skulde blive saa langvarigt, som det faktisk blev, vilde mange flere have opgivet og være bukket under.

I den Tid, jeg opholdt mig i Tyskland — ca. 7 Maaneder —, udnyttede jeg mine Muligheder for at skrive hjem næsten 100 %; d. v. s. at jeg har skrevet 10—12 Gange; deraf viste det sig, da jeg kom hjem, at min Familie havde modtaget ialt 4 Breve og overhovedet ingen i Tiden imellem 15. November og 11. Februar.

Selv modtog jeg ialt 8 Breve og Kort hjemmefra, og deraf fik jeg de syv paa een Gang omkring den 1. Marts, og disse syv fik jeg kun, fordi en dansk Medfange, der gjorde Kontorarbejde i Neuengamme, fandt dem kastet til Side paa et af SS-Kontorerne. Det var derfor ikke uden Grund, at vi nærede Skepsis overfor vor Korrespondances Skæbne.

Det første Brev fik jeg iøvrigt allerede, medens jeg var i Porta den 7. November. Jeg var den anden af Danskerne, der hørte hjemmefra, og der var mange af Kammeraterne, der fik Lov til at læse Brevet; selv om mine Forhold ikke vedkom dem det mindste, smagte det dog altid af Fugl. Saa stor var Tørsten efter et Livstegn hjemmefra.

Da vi nærmede os Udgangen af den anden Uge i Lejren, bredte Rygtet sig blandt Danskerne i Weser-Stolle-Kommandoen, at der skulde udtages et Hold til Natarbejde. — Regelen plejede at være, at Natholdet rekrutteredes af frivilligt Mandskab. — Vi drøftede ivrigt frem og tilbage, om vi skulde melde os eller ej. Efterhaanden blev flere af os dog enige om, at der var saa store Fordele ved Natarbejdet, at det kunde betale sig at melde sig frivilligt. — Det vilde selvfølgelig blive surt at tilbringe Natten i Stollen; men Rygtet gik, at det ikke var nødvendigt at bestille ret meget under Natarbejdet, og af øvrige Fordele fremhævedes det, at man fik ni Timers Sovetid om Dagen, man var fri for Appel og de store Køer til Madvarer, man kunde faa hver sin Seng og alle de Tæpper, man havde Lyst til. Da „Kapo“ Otto derfor Mandag Formiddag spurgte, hvem der vilde melde sig frivilligt til Natarbejde, meldte jeg mig sammen med ca. tyve andre Danskere. Natholdet bestod ialt kun af 50 Mand.

Til Middagspausen blev vi da kørt hjem til Lejren i Lastbil, for at vi kunde sove om Eftermiddagen, Kl. 5 blev vi vækket og fik Middagssuppe, og Kl. 6½ rykkede vi ud, saa vi kunde paabegynde Arbejdet i Stollen Kl. 7. Der var langt mere roligt derude om Natten. Der var ingen SS'er og kun een Civilarbejder, og Timerne gik meget godt til Midnat. Der var kørt en Række Tipvogne ind i Stollen, som skulde fyldes, og saa skulde der brydes Materiale til en lignende Togstamme, der skulde fyldes næste Morgen; men ellers kunde der ikke komme flere Tog den Nat.

Kl. 12 blev vi kaldt til Spisning i det lille Værksted-

skur uden for Stollen. Der var Borde og Bænke og Plads til, at vi alle kunde sidde ned og spise, og maaske var det en Illusion; men det forekom os alle, at Aftensmaden, vi fik her paa Natholdet, var baade bedre og rigeligere. Jeg husker da i hvert Fald, at vi flere Gange i Stedet for Kaffe fik noget Rugmelssuppe. Det var ganske vist ikke en Ret for kræsne Ganer; men det baade smagte og lugtede ganske anderledes neutralt end den sædvanlige Middagssuppe og havde jo langt større Næringsværdi end Kaffe. Ligesaa forekommer det mig, at vi fik rigeligere og mere varieret Paalæg derude f. Eks. en lyserød Fiskepasta, som vi godt kunde lide, selv om den var noget salt, og noget Kødkonserver, der havde større Lighed med dansk Mad end noget andet, vi fik.

Saa snart vi havde spist, satte vi os til at sove ved Bordene, og da Spisepausen var forbi, frøs vi derfor alle forfærdeligt, naar vi kom tilbage til den iskolde Stolle. Resten af Natten sled sig forfærdelig langsomt hen; vi bestilte bogstavelig talt ingen Ting, undtagen naar Kulden blev saa slem, at vi ligefrem var nødt til at tage nogle Slag med Hakken. Vi satte en Mand paa Vagt og stod og hang paa vore Redskaber eller satte os ned. Vi var endnu ikke blevet saa hærdede, at vi kunde ligge ned og sove i den Temperatur; det gjorde derimod flere af Polakkerne og Russerne, som var faste Deltagere paa Natholdet.

De kunde ligge saadan en 3—4 Mand tæt op ad hinanden paa et Vandrør, og de sov dejligt flere Timer i Træk. Een enkelt Gang skete det, at „Kapo“ Otto viste sig energisk og kom en Tur ind i Stollen; men det skete langt fra hver Nat. For ham bestod Natarbejdet i, at

han fik 10—11 Timers uforstyrret Søvn paa en Bænk inde i vort hyggelige opvarmede Spiserum. Til Selskab inde i Hytten beholdt han en af sine Yndlinge. Han havde to attenaarige Ukrainere, som han særlig favoriserede; det var to kønne, buttede Dreng, der i Kraft af deres Forhold til Otto førte en sorgløs og behagelig Tilværelse.

Jeg husker den ene; han hed Anatol og var fra Odessa. Han havde været i Koncentrationslejr, fra han var 14—15 Aar, og kendte overhovedet ikke til nogen anden Tilværelse. Han var altid fuld af Pjank og godt Humør, men indbildsk og koket som nogen Demimonde. Det var et kvalmende Syn at se Otto pjanke med Anatol som med en Bachfish. Det gik snart op for os, at saa godt som alle Kapoer og de øvrige Overfanger havde deres smaa Protegeer ligesom Otto.

Om Aftenen hjemme i Lejren skulde man passe paa ikke at kigge for nøje efter i Krogene i Salen, for man kunde da blive Vidne til intime Scener mellem Overfangerne og deres Kærester. Man skulde ogsaa vogte sig for disse Dreng, for de kunde godt være onskabsfulde, og man maatte regne med, at de sladrede til deres Velyndere om alt, hvad de blev Vidner til. Samtidig maatte man ofte finde sig i at rette sig efter deres Kommando, for Overfangerne undsaa sig ikke for at benytte disse unge Fyre som Arbejdsledere.

En af de første Nætter, vi arbejdede i Stollen, bemærkede vi efter Spisepausen, at Otto og Anatol kom ind i Stollen og kravlede ind i en Niche i Bjergvæggen, der var polstret med nogle Brædder, og hvor der lige var Plads til et Par Mand. Vi holdt naturligvis denne primi-

tive Elskovsrede under stadig Observation, og vi hørte mange Gange Hvisken og Fnisen derindefra. De blev derinde et Par Timer, og vi blev fuldstændig lamslaet over Ottos Frækhed og Kynisme, da han efter sit Ophold i Nichen kom stormende hen til os og overfusede os med Skældsord. Han havde nu iagttaget os i Timevis, og vi havde intet bestilt. Hvis vi troede, at det var Meningen med at arbejde paa Nathold, troede vi Fejl. Vi skulde nok komme til at lære, hvad det vil sige at arbejde i en Koncentrationslejr. Vi hovne Danskere troede, at vi kunde komme som Grønskollinger til saadan en Lejr og straks eje det hele. Næh, de andre Fanger: Polakkerne og Russerne de var helt anderledes paalidelige.

Det var et mærkeligt Optrin; vi vidste med os selv, at vi trods vor Dovenskab havde været langt flittigere end vore rutinerede Medfanger, og vi vidste ogsaa, at Otto vidste det. Vi vidste ogsaa, at han aldeles ikke havde iagttaget os, fordi han havde været optaget af helt andre Ting, og Otto vidste, at vi vidste det. Og alligevel spillede han hele denne frække Komædie, og han gik videre endnu; han indberettede os til Lejrældste og SS-Kommandoføreren for Dovenskab, og den næste Dag blev alle gode Job, der var tildelt Danskere, taget fra dem. Og C. V. Jørgensen, der havde faaet Lov til at fungere som vor egen „Schieber“ paa Natholdet, blev degraderet og sat til at arbejde med Hakke og Skovl som os andre.

Iøvrigt blev det saa som saa med Fordelene ved at gøre Natarbejde. I Ugen, der nu kom, skete det Gang paa Gang, at vi, naar vi laa og sov, blev vækket af

Gong-Gongen. Det var, hver Gang man i Lejrkommandoen pludselig fik Brug for et Par Mand til et eller andet Arbejde i Dagens Løb, f. Eks. Aflæsning af nogle Vogne, der kom med Varer, eller Hjælp til Kartoffel- og Gemyseskrællerne med at blive færdige til rette Tid, eller hvad der ellers kunde forefalde.

I saadan et Tilfælde blev vi brutalt vækket alle sammen, og saa blev de ved at herse med os, indtil det tilstrækkelige Antal havde meldt sig. Det skulde tage sig ud, som om det var frivilligt, og Belønningen var 1 Liter Suppe ekstra; men der var endnu ikke mange af os Danske, der for 1 Liter Lejrsuppe vilde ofre vor haardt tiltrængte Nattesøvn.

En Dag gik det dog alligevel galt for mig. Jeg havde klaret Frisag de andre Dage; men den Dag var jeg uheldig. Vi kom som sædvanlig hjem fra Stollen ved 7-Tiden, og efter Morgenkaffen blev det meddelt os, at vi skulde i Bad i Minden. Saa blev vi stuvet ind i en Lastbil med Paahængsvogn, vi 50 fra Stollen i den ene Vogn og 50 fra Lejrkommandoen i den anden. Der var ikke Plads til at sidde ned, og saa kørte vi med fuld Fart de 6 km til Minden. — Det var med at holde sig godt fast i Svingene. I Minden holdt vi ved en stor Fabrik og blev ført ind i Fabrikkens Omklædningsrum, et stort, opvarmet Lokale, hvor vi klædte os af. Saa defilerede vi forbi Lejrlægen og blev undersøgt for Lus, og derefter havde vi ca. 5 Minutter til at bade i, et dejligt varmt Styrtebad. Sæbe fik vi naturligvis intet af, og Haandklæde havde vi heller ikke; men rart var det at blive vasket over hele Kroppen. Ved 9-Tiden var vi tilbage i Lejren igen og gik straks i Seng.

Vi havde ikke ligget i 5 Minutter, før vi blev vækket af Gong-Gongen og alle sammen beordret til at træde an i Salen. Der skulde bruges 12 Frivillige til forskellige presserende Arbejder. Der meldte sig 10; men det var umuligt at faa de sidste to med. Det viste sig da, at samtlige Danskere kunde dokumentere, at de havde gjort „frivilligt“ Dagarbejde i Ugens Løb. Der var kun to af os, der ikke tidligere havde været med, og deraf var jeg den ene; saa var der jo ingen Vej udenom.

Vi fik Besked om, at det kun drejede sig om et Par Timers Arbejde, og at det skulde begynde Kl. 11. Vi kunde derefter alle gaa i Seng igen; men som den erfarne Mand Blokældste var — det var ham, der udtog os — anviste han os ganske bestemte Senge at ligge i, saa at han kunde være sikker paa at finde os Kl. 11. — Saa sov vi altsaa 1 Times Tid; men da vi blev vækket Kl. 11, viste det sig, at der alligevel manglede fire, og saa blev der uden Pardon pillet fire andre ud af dem, der troede, at de havde klaret den.

Vi blev af to Soldater ført gennem Byen, hen til et stort Militærdepot, der laa i Nærheden af Jernbanestationen. Det var første Gang, vi var ude i Byen midt om Dagen, og vi brugte Øjnene godt. Mænd saa man ingen af med Undtagelse af Soldater og Krigsfanger; unge Kvinder heller ikke. Hele Byens Befolkning syntes at bestaa af ældre Kvinder saadan i 60'erne, smaa visne, forslidte Fruentimmer, der baade passede Børn og Hus, fejede Gade o. m. a.. Butikkerne var ogsaa et trøstesløst Syn; ingen Steder var der Varer.

Ved en enkelt Butik stod en lille taalmodig Række af ældre Kvinder og ventede paa at komme til. Børnene

saa egentlig ret sunde og raske ud. Over det hele hvilede en uendelig trist Stemning. Os var der ingen, der saa.

Paa Militærdepotet skulde vi først hjælpe med at bære nogle Militærregnfrakker fra en Jernbanevogn over i Depotet; det var ikke særlig besværligt Arbejde og en behagelig Afveksling fra Arbejdet i Stollen. Derefter blev vi sat til at flytte nogle Møbler, og derved fik vi Lejlighed til at se nogle mægtige Lagre af Pelse. Der var i titusindvis af Pelse af enhver Art lige fra egentlige Uniformspelse af Lammeskind til pragtfulde Dame-Spadeserpelse. Lageret gav et godt Begreb om, hvad den tyske Værnemagt har samlet til sig af Rigdomme.

Faktisk var der ikke mere for os at gøre paa Depotet; men det lykkedes dog den tjenstgørende Underofficer at holde os saa smaat i Gang hele Eftermiddagen, saaledes at vi først ved 6 Tiden kunde gaa tilbage til Lejren. Det gik ikke op for os, hvad det var for stærkt preserende Arbejder, der havde nødvendiggjort denne ekstraordinære Assistance; men det kneb mere end nogen Sinde for os at holde Øjnene aabne under Nattens Arbejde i Stollen, og da vi kom tilbage den næste Morgen, havde vi da ogsaa arbejdet i 36 Timer med kun en god Times Søvn. Den Slags smaa Paafund gjorde Fordeleene ved at være paa Nathold yderst problematiske, og jeg meldte mig heller ikke senere til Natarbejde. I det hele taget var det noget, der gik op for os, at man aldrig skulde melde sig frivilligt til noget som helst i Lejren. De Løfter, der blev givet, blev aldrig indfriet. — Det var bedre at tage det hele i den Rækkefølge, det faldt.

Kapitel X.

De „asociale“.

Da vi en Aften kom hjem fra Arbejde efter at have været ca. 3 Uger i Lejren, fik vi af de hjemmeværende Kammerater at vide, at der var kommet en ny Transport fra Neuengamme med 125 Danskere. De var i Øjeblikket ved at blive registreret; men vi slog jo Klo i dem, saa snart vi kunde, for at høre Nyt hjemmefra, og det var ikke Smaating, vi fik at høre.

De nye Danskere kunde fortælle, at det danske Politi var afvæbnet og sat ud af Funktion, og at et Par Tusind Politifolk var ført til Tyskland til Koncentrationslejr. De fortalte om det Virvar, denne Aktion havde af født hjemme, og om det overvældende Antal Tyverier og Røverier, der var Følgen af, at Landet var uden Politi. Selv var de nye Fanger alle blevet taget af Tyskerne den 27. September dels paa Grund af det danske Politis Registratur over Forbrydere og dels ved Razziaer i Folkekøkkener, paa Kaffebarer og lign. Steder. Det var de besynderligste Historier, de kunde fortælle om deres Anholdelser.

En 15aarig Dreng fra København var blevet taget af Tyskerne, da han var blevet sendt i Byen paa Cykel af sin Far. Hans Forseelse skulde bestaa i, at han var en arbejdssky asocial Person. Andre var taget, fordi de

tilfældigvis opholdt sig som Gæster i Folkekøkkener og Kaffebarer eller passerede tilstødende Gader, medens Tyskernes Razzia fandt Sted. Nogen egentlig Afhøring havde ingen af dem været underkastet. De var blot blevet forhørt om Generalia, saa havde de tilbragt et Par Dage i Politigaardens Fængsel, og derefter var de uden videre blevet ført til Neuengamme.

De stakkels Mennesker stod fuldstændig uforstaaende over for det, der var hændt dem; under de summariske Afhøringer havde det været rene Tilfældigheder, der havde været afgørende for, om Folk var blevet løsladt eller sendt med til Tyskland. F. Eks. vidste de flere Tilfælde, hvor Anholdte med haard Hud i Hænderne var blevet løsladt paa Stedet, medens andre, der ikke kunde vise lignende synlige Tegn paa deres Arbejdsomhed, blev betragtet som arbejdssky Personer og holdt tilbage.

I Neuengamme var de i Modsætning til os blevet forsynet med Trekantsmærker, der skulde vise, hvilken Kategori de tilhørte. Ogsaa her var der vist den rene Vilkaarlighed mod dem. En Mand, der havde været i Kommunens Tjeneste i 16 Aar, havde faaet sort Trekant som arbejdssky, en anden, der engang havde haft betinget Dom paa 30 Dages Hæfte, havde grøn Trekant, altsaa tidligere straffet Forbryder. Af Holdet var der kun to, der havde faaet røde Trekanter; den ene var en 16aarig Dreng, der ikke selv havde nogen Anelse om, hvorfor han skulde betegnes som politisk Fange.

En af vore Kammerater havde den tvivlsomme Fornøjelse at træffe sin Svoger blandt de nyankomne. Svogeren, der boede i Aarhus, havde været en Tur i København, og boede under sit Ophold dér hos sin gifte Sø-

ster. En Morgen kom det tyske Politi for at hente Søsterens Mand, og da han ikke var hjemme, tog de Aarhusianeren med i Stedet for, og nu sad han i Porta.

De nyankomne var naturligvis stærkt forbitrede over den Medfart, de havde været udsat for, og det var dem en ringe Trøst, at de intet havde gjort for at gøre sig fortjent dertil. — Det var tydeligt, at man fra tysk Side blot havde ønsket at foretage en Terroraktion mod Befolkningen, samtidig med at man kunde meddele, at man nu havde tømt den københavnske Underverden og dermed rensat Landet for Kriminalitet.

Vi andre var faktisk ikke glade for den nye Tilvækst til Lejren; vi havde lært hinanden at kende, og i den Tid, vi havde været sammen, havde der udviklet sig et ret godt Kammeratskab mellem os; selv om vor lille Flok omfattede Folk af alle Aldre og Samfundslag, saa var der dog eet, der var fælles for os alle, vi havde hver paa sin Vis deltaget i Modstanden mod den tyske Besættelse, saa vi vidste, hvorfor vi var der. Nu skulde vi altsaa til at svejses sammen med helt andre Folk, hvoraf nogle hørte til Københavns værste Bærme, professionelle Tyveknægte og Stor-Alfonser, medens andre var ganske skikkelige Borgere.

Jeg tror nok, at disse Overvejelser bevirkede, at vi modtog de nye Kammerater en Del køligere, end mange af dem havde fortjent, og der blev da straks et Skel imellem „Halvtredserne“, som vi paa det første Hold kaldtes, fordi vore Numre alle laa i 50.000, og „54'erne“, det var de sidst ankomne. At der var flere af 50'erne, der indtog en noget overlegen Holdning over for de nye, er derfor sikkert, og dette affødte selvfølgelig omgaaende

en tilsvarende Bitterhed hos disse, de asociale, som de ogsaa blev benævnt, en for fleres Vedkommende ganske uretfærdig generel Betegnelse.

Ogsaa Tyskerne var straks klar over den Forskel, der var paa de to Hold, og medens vi tidligere var blevet behandlet med en vis Respekt blandet med Uvilje, for lide os kunde de ikke, saa tillod de sig straks over for de nye danske Kammerater helt andre Friheder. Det skulde selvfølgelig ikke gøre Forholdet mellem de to Hold bedre, for det er jo en prøvet Erfaring, som Tyskerne altid med stort Held har udnyttet (man behøver blot at tænke paa deres Behandling af Jøderne og hele Overfangesystemet) — at saa snart man begynder at klassificere Mennesker, underminerer man samtidig Solidariteten og Kammeratskabet.

Det var iøvrigt en uhyggelig Aften, som altid vil staa i min Hukommelse; det var første Gang, vi hørte noget hjemme fra Danmark efter vor Bortrejse, og vi gjorde os jo de alvorligste Tanker om, hvordan alle vore kære havde det derhjemme under de nye kaotiske Forhold.

Der var forøvrigt flere af de nyankomne, som viste sig som brillante Kammerater, ganske uanset hvordan deres civile Fortid saa ud, og der er flere af dem, som jeg staar i Taknemmelighedsgæld til for en venlig Haandsrækning baade under Opholdet i Porta og senere i Neuengamme. Det er ogsaa mit Indtryk, at efterhaanden som Vintermaanederne gik, blev det ikke det afgørende, om en Mand hørte til den ene eller anden af de to Grupper, men derimod kun, hvordan han opførte sig i det fælles Kammeratskab.

Mod 54'erne blev der iøvrigt begaaet uhyrlige Uret-

færdigheder i den sidste Maaned af vort Ophold i Tyskland. Da samtlige danske og norske Fanger ved det svenske Røde Kors' Mellemkomst blev samlede i Neuen-gamme og behandlet som internerede, blev de asociale holdt udenfor. Da der blev Transportspærring for alle Skandinaver, blev der dog saa sent som den 10. April sendt 95 asociale paa Arbejdskommando til Hamburg, og da det dansk-norske Revier blev oprettet i Neuen-gamme med udelukkende danske og norske Læger og Plejere, blev de asociale holdt udenfor, og lige til den sidste Dag blev de anbragt paa Lejrens almindelige Revier. Det var sørgeligt og ganske uforstaaeligt, at der blev givet danske Medfanger en saadan Behandling — trods Aftalerne mellem det svenske Røde Kors og Tyskerne.

Kapitel XI.

Renlighedsparader. Tæppejagt.

De første Par Uger, vi var i Porta, blev vi Danskere behandlet lidt anderledes end de andre Fanger; vi fik ingen Prygl, og der blev taget et vist Hensyn til os; men efterhaanden som Dagene gik, mærkede vi Stemningen mod os svinge, og det var ikke alene Otto ude i Weser-Stolle, der viste sin Uvilje imod os; ogsaa de andre Overfanger begyndte at stikke til os paa forskellig Maade. De benyttede enhver Lejlighed til at konstatere, at vi Danskere, der mente, vi var saa kultiverede, dog forsyndede os mod Etiketten i Lejren og dens strenge hygiejniske Principper.

Otto fandt stor Morskab i at benytte vor dyrebare Middagspause ude i Stollen til at foretage Renlighedsparade, og det var med stor Skadefryd, at han ved saadanne Lejligheder konstaterede, at der var nogen blandt os, der ikke havde vasket sig bag Ørene eller paa Halsen. Paa samme Maade begyndte Lejrældste med sine Overfanger at foretage Razziaer om Natten, naar vi var kommet til Ro. Pludselig blev Lyset tændt, og hele Flokken af Overfanger stormede fra Seng til Seng og forlangte at se vore Ben uden for Tæpperne; det skulde konstateres, om vi havde snavsede Fødder.

Hver Gang, de fandt et Offer, og det var selvsagt ikke

saa sjældent, blev den stakkels Mand kommanderet ud af Sengen. For nogles Vedkommende indskrænkede man sig til at sende Manden ud for at vaske sig paa Stedet; i mange andre Tilfælde foretog man ogsaa Afstraffelse ved at tage Manden ved Vingebeinet og plumpe ham ned i et af de store Kar med Vand, som stod rundt om i Salen til Brug ved Brandslukning. Samtidig med, at vor Renlighed saaledes blev kontrolleret, blev det efterset, om vi laa med Tøjet paa i Sengen, hvad der blev anset for at være en alvorlig Forseelse og et groft Brud paa Lejrens Etikette. Det var ikke engang tilladt at beholde Pull-over paa i Sengen.

Med den Slags Underholdning kunde de godt faa flere Timer af Natten til at gaa, og det medførte, at man aldrig kunde vide sig sikker imod, hvad det næste Paa-fund kunde blive. Danskerne var selvfølgelig ikke mindre renlige end nogen af de andre; men det var tydeligt at se, at de fandt langt mere Glæde ved at slaa ned paa en Dansker end en af de andre Fanger.

Lejren var nu saa overfyldt, at Sengepladserne var udnyttet til det yderste; man kunde derfor meget vel risikere at finde sin Seng belagt, naar man kom og vilde i den. For vort Vedkommende var dette dog ikke noget alvorligt Problem, fordi vi officielt havde faaet anvist Senge, den Aften vi kom, og det holdt vi os naturligvis til.

Det var meget værre, at vi aldrig kunde have vore Tæpper i Fred. Hvis man havde sine Tæpper liggende paa Sengen, — og andre Steder havde man jo ikke at opbevare dem, — kunde man næsten være sikker paa, at de var væk, naar man skulde til Ro. Den sidste

Time før Sengetid var der derfor en hidsig Jagt efter Tæpper. Vi maatte selvfølgelig benytte os af de samme Midler, som benyttedes mod os. Naar de andre stjal Tæpper fra os, maatte vi stjæle Tæpperne fra de andre, og det var slet ikke ufarligt at vove sig ud paa en saadan Tæppeekspedition. Gang paa Gang blev Tæppe-tyvene grebet paa fersk Gerning, og saa kastede alle Naboer sig over ham. Tæppet maatte afleveres, og Prygl fik man oven i Købet.

Der blev gjort alt for at bevare Tæpperne for Sengen. Sengens 2 Beboere skiftedes til at sidde paa Sengen og holde Vagt. Tæpperne blev gravet ned i Halmmadrassen eller bundet til Sengestolpen; andre gik rundt med deres Tæpper under Jakken, fra de kom hjem fra Arbejde, til de skulde i Seng; men det var selvfølgelig ogsaa forbudt og blev straffet, hvis det blev opdaget, og hvad nyttede det saa, at det var lykkedes en at holde paa Tæpperne lige til Kl. 8½. — Paa dette Tidspunkt stillede man til Appel — og maatte nødvendigvis forlade Sengen, og saa kunde man næsten være sikker paa, at Tæpperne var væk, naar man kom tilbage fra Appellen. Det var selvfølgelig særlig strengt forbudt at tage Tæpperne med til Appel; men det var der dog mange, der gjorde. Man sørgede for ikke at komme til at staa forrest og holdt Tæpperne nede mellem Benene parat til at lade dem falde, hvis der var Fare for Opdagelse.

Ikke alene Tæpperne kunde forsvinde, det skete ofte, at vi fandt vor Seng uden Madras eller, hvad der var endnu værre, uden Bundbrædder; medens man havde en fair Chance for at kunne tilrapse sig et Tæppe, hvis man manglede det, var det svært for ikke at sige umu-

ligt at „organisere“ nye Bundbrædder til Sengen om Aftenen, naar Salen var fuld, og de fleste Fanger var hjemme. Saa maatte man lægge sig paa nogle Taburetter den Nat og saa haabe paa, at man om Dagen kunde faa Lejlighed til at „organisere“ Bundbrædderne fra en ubeskyttet Seng.

Det gav en hel Del Nervøsitet, at man aldrig vidste, om man skulde faa en Seng at ligge i eller Tæpper at dække sig med, for lige meget, hvor mange og besværlige Sikkerhedsforanstaltninger man traf, kunde man aldrig opnaa fuldstændig Sikkerhed. Det var selvfølgelig ogsaa noget frygteligt Svineri, at man bogstavelig talt aldrig sov med de samme Tæpper to Nætter i Træk, og Hudsygdomme og Bylder trivedes derfor ogsaa frodigt i Lejren.

Kapitel XII.

Paa Skaaning.

Vejret var ikke længere saa godt. Det var blevet Efteraar, og det regnede næsten hver Dag. Paa Turen til og fra Arbejdspladserne kunde vi naa at blive dyngvaade, og mange Steder foregik Arbejdet i fri Luft. Hver Morgen og hver Aften maatte vi staa i Madkø ude i Gaarden, hvor vi ogsaa blev vaade. Tøj til at skifte med var der jo ikke noget, der hed. Det kunde ofte knibe med at ligge Tøjet tørt i Løbet af Natten, og det varede derfor heller ikke længe, før Sygeligheden i Lejren begyndte at stige foruroligende.

Influenza — La grippe som Tyskerne kaldte den — og Lungebetændelse hørte til Dagens Orden. Hver Morgen før Appellen saa man Skaren af syge, der skulde til Lægen, vokse stærkt, og der var bogstavelig talt ikke en Morgen, hvor der ikke forefaldt en 2—3 Besvimelser. Lejrens Hospital, Revieret, som det kaldtes, var indrettet i to, smaa Rum i den ene Ende af Salen, der vendte ud til Gaden. Her kunde der vel normalt være Plads til en Snes Patienter; men Tallet steg hurtigt til over det dobbelte, og en Dag, da vi kom hjem fra Arbejdet, var Revieret udvidet, og et stort Antal af Sengene i den store Sengeblok var inddraget til Revier.

Uheldigvis ramte denne Konfiskation ogsaa den Seng, der var anvist Rein-Jensen og mig, og fra da af havde vi ikke længere fast Sengeplads, men maatte føre en omflakkende Tilværelse og ligge rundt hos Kammeraler, hvis Partnere enten var paa Revieret eller paa Natarbejde, hver Nat et nyt Sted.

Det var iøvrigt ikke nemt at blive indlagt paa Revieret. Betingelsen var, at man enten kunde fremvise en saadan synlig Skade, at der ikke kunde være Mulighed for Simulering, eller ogsaa at man havde Temperatur over 39,5, og Temperaturen blev maalt i Armhulen.

Det var spændende, naar man om Morgenen før Appellen mødte inde hos Lægen med en dundrende Influenza, om Termometeret nu kunde vise den tilstrækkelige Varmegrad, ellers blev man blot affærdiget med nogle Piller og Besked om at komme igen om Aftenen, hvis det ikke blev bedre.

Jeg fik ogsaa selv Influenza og naaede en Temperatur af 39,5. Jeg var allerede saa smaat begyndt at haabe, at jeg skulde faa Lov til at blive indlagt; men der var ingen Barmhjertighed. Jeg fik mine Piller og maatte gaa paa Arbejde som sædvanlig. Da jeg efter Appellen var traadt an sammen med Kammeraterne i Arbejdskommandoen, hvor vi skulde staa en lille Times Tid og vente, indtil vi marcherede af Sted, følte jeg mig skidt tilpas og vilde træde ud. I Døren ud til Gaarden stod Blokældste Erik. Jeg gik hen til ham og bad høfligt om Tilladelse til at træde ud. Han svarede overhovedet ikke, men drev mig med al sin Kraft saadan en Lussing, at jeg faldt om paa Gulvet. Jeg kom fortunlet paa Benene og sagde, at jeg var syg, hvad han iøvrigt vidste, for

han havde overværet mit Besøg hos Lægen. Samtidig kom Kaptajn Ploug, der virkede som Tolk for os i Porta, og som havde set det lille Intermezzo, løbende derhen og gjorde Forestillinger over for Erik, og jeg fik Lov til at gaa.

Om Aftenen fortalte Ploug mig, at Erik dog havde været noget pinligt berørt over Episoden. Han havde senere villet skaffe mig Arbejdsfritagelse; men da var vi allerede paa Vej til Weser-Stolle. Ploug kunde iøvrigt meget let have paadraget sig Ubehageligheder ved sin Indblanding ved den Lejlighed; hans Hverv som Tolk gav ham ingen som helst Forrettigheder frem for os andre, og han havde slet ingen Kompetence til at gribe ind.

Det blev en slem Dag i Stollen. Heldigvis havde jeg i den Periode faaet Arbejde som Betonkører. Dette Arbejde bestod i sammen med to andre at skubbe en Tipvogn med Beton fra Betonblandemaskinen uden for Stollen og ind til de Arbejdspladser i Stollen, hvor der støbtes. — Det var ikke særlig anstrengende Arbejde; det var egentlig kun Benene, det gik ud over, vi var jo i fast Rute frem og tilbage hele Dagen og gik vel en halv Snes Kilometer bag Tipvognen paa Svellerne, og dog var det trættende i Længden; men man kunde jo alligevel bedre gaa og pjække den end ved Arbejdet med Hakke og Skovl, og Kammeraterne tog en Tørn for mig den Dag, saadan at jeg kunde indskrænke mig til at holde mig oprejst; men det var ogsaa besværligt nok.

Om Aftenen var jeg igen hos Lægen, og da var Temperaturen allerede slaaet ned til 38, og næste Morgen

havde jeg ingen Temperatur, saa nu var der ikke længere Haab om at komme paa Revier.

Men Sygeligheden voksede stadig, og navnlig blandt Danskerne var der mange, der faldt fra, og det var mærkeligt nok ikke altid de svageste. Man kunde se stærke unge Mennesker pludselig falde om paa Gulvet som Træer. ..

Uagtet vi kun var 225 Danskere, beslagde vi ca. Halvdelen af Pladsen paa Revieret. Det gav Anledning til megen Haan fra Overfangerne. Sygdom betragtes i en Koncentrationslejr som en Forbrydelse, og Tyskerne nød at konstatere, at disse store, velnærede Danskere havde saa ringe Modstandskraft. Forklaringen maa vel søges deri, at Overgangen havde været for brat, og desuden havde de fleste af de andre Fanger i Lejren allerede været i Lejr i Aarevis og havde formentlig forlængst mistet det Kontingent af svage, som de skulde afgive.

Omkring 1. November begyndte Dødsfaldene, og i Løbet af den første Uge af November døde der fem Danskere alle fra det sidste Hold, altsaa efter kun tre—fire Ugers Ophold.

Jeg havde lige fra Begyndelsen af mit Ophold i Porta haft Vanskeligheder med mine Fødder. De Støvler, jeg havde faaet udleveret, passede mig ikke rigtigt, og jeg havde derfor straks faaet nogle meget ubehagelige og smertefulde Ankelsaar, der stadig blev holdt aabne, naar jeg Dag efter Dag paany maatte trække i Støvlerne, der altid blev gennemvaade ved Arbejdet ude i Stollen, og som i Nattens Løb blev tørre og stive. Marchturen ud til Stollen om Morgenen, som ellers var et af Dagens

Lyspunkter, kunde paa denne Maade blive en Lidelse, og en Dag, da jeg havde vasket Fødder ude i Stollen — vi plejede altid at benytte den sidste Time inden Fyraften til at vaske os i det kolde Bjergvand derude — opdagede jeg, at mine Ben og Fødder var blevet saa tykke, at jeg havde den største Vanskelighed med at faa Støvlerne paa igen. Jeg stillede hos Lægen samme Aften og fik en Indsprøjtning og nogle Tabletter, der skulde drive Vandet ud, samt Besked om at ligge højt med Fødderne; men om Fritagelse for Arbejde var der ikke Tale.

Det blev imidlertid ikke bedre med Benene, og da jeg en Morgen overhovedet ikke kunde faa Støvlerne paa, blev der bevilget mig 3 Dage „Skaaning“. Naar man fik Skaaning, blev man tilbage i Lejren om Dagen og blev sat til at hjælpe de faste Kartoffelskrællere med at skrælle Kartofler. Kartoffelskrællingen foregik inde i Salen i Rummet imellem Skænken og Skranken. Her sad vi saa i Kreds omkring nogle Borde og skrællede Kartofler, skrabede Gulerødder og snittede Kaalrabi fra Kl. 7 om Morgenen til Fyraften, og var vi ikke færdige, maatte vi fortsætte efter Aftensmaden. Jeg har været med til at skrælle Kartofler til Kl. 11 om Aftenen, og jeg ved, at det er sket, at de har siddet til Kl. 2—3 om Natten.

Om Dagen stod de store Fløjdøre i begge Ender af Salen altid aabne paa vid Gab; der var aldrig fyret i Salen, og vi sad derfor altid i Træk og Kulde. Paa den anden Side havde vi Fordelene ved at arbejde inden-dørs, og Arbejdet var jo ikke haardt; men man kunde nu være godt øm i Ryggen, naar man havde siddet saa-

ledes paa en Taburet og skrælet i 12 Timer, og vi fik først Varme i Kroppen, naar vi havde været i Seng et Par Timer.

Vi havde det imidlertid rigtig hyggeligt. Der var næsten altid 3—4 Danskere paa „Skaaning“. Naar Patienterne blev udskrevet fra Revier — og det gjorde de lige saa snart, de var feberfri, — fik de altid et Par Dage paa Skaaneholdet, inden de blev sat ud til normalt Arbejde. Desuden var der ogsaa nogle Danskere, der havde fast Arbejde paa Kartoffel- og Gemysekommandoen. Arbejdet krævede ikke meget af vor Opmærksomhed, og Snakken gik derfor lystigt hele Dagen. Vort Yndlingsemne under Kartoffelskrælingen var Mad. — Utallige er de Timer, vi tilbragte med at sammensætte Spisesedler og beskrive gode Middage, som vi tidligere havde nydt, og Retterne blev gennemgaaet i de mindste Detailler.

Joakim var fast Mand paa denne Kommando. Han var Ungkarl, og hans Hobby var at lave morsom Mad. Saa snart der kom en ny Mand paa Skaaning, slog Joakim derfor straks en Klo i ham for at faa nogle nye Specialiteter til sin private Kogebog. Naar Tænderne saa løb i Vand ved Tanken paa de mange dejlige Retter, som vi skulde fraadse i, naar vi engang kom hjem igen, tog vi os en ekstra Gulerod.

Hjalmar var ogsaa fast Mand paa Gemyseholdet. Det var en 17aarig Københavnerdreng, en rask Fyr, der havde sejlet som Messedreng, cyklet som Svajer, og som kunde fortælle saftige Beretninger fra Livet i Nyhavn, hans Yndlingskvarter i København. Hjalmar var blevet taget af Tyskerne den 27. September, da han var

inde og spise Brødkage paa Folkekøkkenet i Suhmsgade. Brødkage var hans Livret, og han maatte aflevere en detaljeret Beskrivelse af denne Ret til Joakim. Vi lovede iøvrigt hinanden, at vi vilde følges ad ind og spise Brødkage, naar vi engang mødtes i København.

Og saa kunde Hjalmar altid skaffe Cigaretter. Naar vi saadan rigtig blev tobakshungrige, sendte vi Hjalmar ud for at skaffe os en Cigaret, og han kom altid tilbage med Resultat. Kunde vi ikke faa andet at ryge paa, tørrede vi Skraa paa Lampen, og saa rullede Hjalmar de fineste Cigaretter af Avispapir; de blev rullet i Form som et Kræmmerhus, og de smagte virkelig godt.

Kapitel XIII.

Sygd. Tilbage til Neuengamme.

Selv om vi frøs under vor Stillesiddende ved Kartoflerne, var det alligevel rart at være fri for Arbejdet i Stollen og Slavefogederne der, og desuden kunde vi, naar vi om Dagen opholdt os hjemme i Lejren, faa Lejlighed til forskellige Ting, som der ellers ikke var Tid til. Vi kunde f. Eks. komme til Barberen uden at stille op i en lang Kø og spille en Aftens Frihed.

Lejrbarberen aabnede Kl. 5 om Eftermiddagen, og de første Par Timer, inden Arbejdsholdene kom hjem, var der god Plads. Hvis man ikke var velbarberet, kunde man risikere, at den ugentlige Cigaretration blev ind-draget; men det var slet ikke nemt at holde sig vel-barberet, naar man arbejdede uden for Lejren. Man kunde stille sig i Barberkøen Aften efter Aften, og naar man saa endelig var ved at naa frem, blev der Luft-alarm, og Arbejdet i Barberstuen indstillet, eller det blev saa sent, at der blev kaldt til Appellen; saa maatte man paa den igen næste Aften.

Ogsaa Haaret skulde passes. Naar Haaret voksede ud, blev det klippet paany, men ikke over det hele; første Gang blev der kun ført en Klippemaskine midt igennem,

medens Haaret paa begge Sider af denne „Autobahn“, som det kaldtes i Lejrsproget, fik Lov til at blive staaende. Næste Gang gjorde man lige omvendt: Haaret blev klippet paa begge Hovedhalvdele, saaledes at der kun stod en ca. to cm bred saakaldt „Hanekam“ tilbage. Begge disse Frisurer gav En et endnu mere latterligt Udseende; men det var formentlig ogsaa Hensigten, og kom man ikke selv og meldte sig til Klipping, blev man indfanget af Barbererne inde i Salen. Om Aftenen gik til Stadighed et Par af Barbererne paa Jagt efter Fanger, der trængte til at klippes. Saa blev Ens Nr. skrevet op, og hvis man ikke senest den næste Dag meldte sig til Klipping, fik man ingen Cigaretration næste Gang, der var Uddeling.

Det var ogsaa en Fordel at opholde sig hjemme i Lejren, naar der skulde uddeles Cigaretter. Uddelingen begyndte altid om Eftermiddagen med de hjemmeværende Fanger; men Uddelingen blev suspenderet et Par Timer under Aftensmaaltidet m. v., og naar den blev genoptaget om Aftenen, skulde der paany stilles op i Nummerorden, og da vi havde høje Numre, kunde vi risikere, at vor Tur først kom ved 10—11 Tiden om Aftenen; saa gik det igen ud over Nattesøvnen. Cigaretationen var iøvrigt gradvis faldet, saa vi nu kun fik syv Cigaretter om Ugen.

Mine Ben blev ved med at være tykke, og jeg fik derfor min Skaaning forlænget et Par Gange, og samtidig steg Sygeligheden i Lejren enormt. Da jeg begyndte paa Skaaneholdet, var vi en 16—17 Stykker, og en halv Snes Dage efter var vi hver Dag et halvt Hundrede Mand til Skaaning. Saa mange kunde der ikke beskæftiges paa

Kartoffel- og Gemyseholdet, og en Morgen blev der derfor meddelt os, at vi for Fremtiden kunde gaa i Seng hele Dagen. Det eneste, der forlangtes af os, var, at vi skulde stille til Appel og iøvrigt passe paa ikke at gaa i Vejen. — Det var vi ikke kede af. Det var dejligt at kunne gaa hen og lægge sig under de varme Tæpper og hygge sig i Stedet for at trave i Regn og Slud til Arbejdspladserne. Det var jo næsten lige saa godt som at blive indlagt paa Revieret, den eneste Forskel var, at vi selv skulde staa op og hente vor Mad til Maaltiderne, medens de syge paa Revieret fik Maden bragt, og desuden skulde vi stille til Appel, det skulde de syge ikke.

Der var nu ca. 75 Mand paa Revieret, og det var stadig Influenza og Lungebetændelse, der var de hyppigste Sygdomme; men der var dog nu tillige opdukket en tredje Sygdom, der kappedes med de andre om Herredømmet; det var „Scheiserei“. Betegnelsen „Scheiserei“ dækkede enhver Form for tynd Mave lige fra et akut Tilfælde af Diarré til egentlige Dysenteritilfælde. — Vi opnaede bogstavelig talt alle sammen at faa Perioder, hvor vi led af Diarré.

I Begyndelsen ænsede vi det ikke; det var selvfølgelig ubehageligt; men vi var ikke klar over, at det tillige var særdeles farligt; men det varede ikke længe, inden det gik op for os. Naar Scheiserei rigtig tog fat, kunde Patienten gaa paa Toilettet 10—20 Gange om Dagen, og ofte kom Anfaldene med en saadan Pludselighed, at han ikke kunde naa fra Sengen og ud i Gaarden til Toiletterne, saaledes at Afføringen gik fra ham paa Vejen, eller allerede i Sengen. Samtidig medførte Sygdommen ofte Feber, stærke Mavesmerter, Madlede og

naar den varede i længere Tid, fuldstændig Afkræftelse og Depression.

Det var et ynkeligt Syn at se en saadan Scheisereipatient ligge i sine tilsvinede Tæpper ulykkelig og led ved sig selv og grædende bede om Hjælp, og det var næsten ikke til at hjælpe.

Da min Skaaning havde varet en halv Snes Dage, fortalte Lejrlægen mig, at han ansaa mig for uheldredelig, og at han vilde foranledige mig sendt tilbage til Neuengamme som permanent arbejdsudygtig. Jeg blev meget ulykkelig over den Besked, for Neuengamme stod som et meget uhyggeligt Sted i min Erindring, og jeg ansaa det paa dette Tidspunkt som en virkelig Ulykke at komme tilbage dertil. Hertil kom, at jeg saa skulde væk fra Kammeraterne, og Kammeratskabet var det eneste forsonende Moment ved vor elendige Tilværelse. — Da jeg derfor næste Gang fremstillede mig til Lægeundersøgelse, bad jeg ikke om at faa min Skaaning forlænget, og jeg blev derfor udskrevet til Arbejde. Hævelsen i Benene var ogsaa svundet betydeligt i de sidste Dage i Skaaningstiden, fordi jeg havde ligget hele Dagen.

Da Lejrlægen paany satte mig ud til Arbejde, sagde han til mig, at jeg skulde melde mig til Lejrkommandoen; men da jeg næste Morgen stillede der, fik jeg at vide, at jeg blev tildelt Kommando Udde. Jeg protesterede, idet jeg henviste til, hvad Lægen havde sagt; men Blokældste afskar mine Protester. Lægen skulde kun udtale sig om, hvorvidt jeg var arbejdsdygtig eller ej; det tilkom ikke ham at blande sig i, hvilken Arbejdskommando jeg skulde tildeles. — Kommando Udde ansaas paa dette Tidspunkt for at være en af de værste

Kommandoer. Arbejdspladsen var en gammel Fabrik nede ved Banegaarden. Arbejdet foregik til Stadighed i fri Luft og bestod i at slæbe med gamle Maskiner, Jernbaneskiner, store rustne Jernkedler o. lign.

Jeg blev forøvrigt aldrig klar over, hvad den dybere Hensigt var med de Omflytninger, som vi foretog. Jeg kom paa et Arbejdshold, der bestod af tyve Mand, Russere, Franskmænd og Polakker, og jeg var den eneste Dansker paa Holdet. Det var en rigtig sur Novemberdag med stadig Regn og kold Blæst. Vi bestilte ikke meget, og det var umuligt at holde Varmen, selv naar vi arbejdede. Endvidere var Arbejdet meget ubehageligt, for vi skulde hele Tiden med de bare Hænder have fat i vaadt, snavset Metal.

Heldigvis var dog vor Forarbejder en rar, stiltfærdig Mand, tidligere Sømand, der tilsyneladende straks fik en vis Forkærlighed for mig, da han opdagede, at jeg var Dansker. Han havde flere Gange besøgt danske Havne, og Tivoli stod for ham som Verdens ottende Vidunder. Midt paa Formiddagen kaldte han mig og to andre ind i et Træskur, hvor han selv til Stadighed opholdt sig. I Skuret var der fyret i Kakkelovnen, og der var dejligt varmt, og her satte han en hel Gryde varm Grød, en Slags falsk Risengrød med Flækestumper i, for os. Vi spiste med stor Appetit; det var baade det bedste og det rigeligste Maaltid, jeg hidtil havde faaet i Tyskland.

Hvor han havde faaet det fra, aner jeg ikke; men som sagt i en Koncentrationslejr kan alt „organiseres“. Om Eftermiddagen var vi saa heldige at faa Luftalarm i et Par Timer, og vi fik Ordre til at gaa i Dækning i nogle offentlige Beskyttelsesrum, der var udgravet i et

Bjerg, som laa et Stykke Vej fra vor Arbejdsplads. Her sad vi sammen med flere hundrede Mennesker af Civilbefolkningen, og det var helt underligt at være i Nærheden af almindelige Mennesker; men ubehageligt var det, naar Mødrene helt forskræmt holdt deres Børn væk fra os. Det gav saadan en pludselig Klarhed over, hvor elendige og farlige vi maatte tage os ud; og naar jeg saa paa mine Medfanger, kunde jeg ikke fortænke Mødrene i deres Reaktion.

Det blev altsaa alt i alt en ganske god Dag, og jeg var i godt Humør, da jeg kom tilbage til Lejren; men her fik jeg at vide, at jeg var blevet raabt op sammen med de andre syge, der den næste Dag skulde sendes til Neuengamme, og mine Kammerater havde Besked til mig om, at jeg omgaaende skulde melde mig hos Lejrældste, naar jeg kom tilbage. — Af denne blev jeg overfuset med Skældsord, fordi jeg var gaaet paa Arbejde paa Kommando Udde, uagtet jeg af Lægen havde faaet Besked om, at blive i Lejren, og det nyttede selvfølgelig ikke noget, at jeg undskyldte mig med, at jeg forgæves havde protesteret. Jeg fik nu Besked om, at jeg den næste Dag skulde blive hjemme i Lejren, saaledes at jeg kunde være klar til at tage af Sted om Aftenen sammen med de andre.

Vi var 30 Mand ialt, der skulde sendes til Neuengamme, for at Revieret i Porta kunde blive aflastet, og de af os, der var saa raske, at de kunde gaa omkring, fik Besked paa at gaa til Sengs i nogle nærmere anviste Senge, der laa ved Siden af Revieret, og blive der hele Dagen. Om Aftenen tog jeg Afsked med Kammeraterne, af hvilke der var mange, som jeg aldrig mere skulde

faa at se. Af 225 Danskere, der kom til Porta, døde 87. Efter Appellen blev vi lukket ind paa selve Revieret. Her var der i Forvejen overfyldt, og vi maatte lægge os paa Gulvet for at faa et Par Timers Søvn, inden Afrejsen skulde foregaa ved Midnatstid.

Kort før vi skulde af Sted, kom Lejrens Depotforvalter og Skomager og tog vort forholdsvis gode Tøj og vore Støvler fra os; til Gengæld fik vi udleveret nogle usle Pjalter. Klokken et startede vi. Det var en sørgelig Forsamling, tre af Deltagerne i Transporten var saa syge, at de maatte bæres ud i Vognen, og vi andre var heller ikke meget værd. Vi fik Lov at medtage et Tæppe, og saa vandrede vi ud til Lastbilen, der holdt paa Pladsen neden for Hotellet.

Det var en Lastbil med Paahængsvogn, vi skulde køre med. Hovedvognen var fuldt belæsset med Varer, saa paa den var der ingen Plads, og vi maatte derfor alle tredive læsses paa Paahængsvognen, der i Forvejen var halvt fuld af tomme Tønder og anden Emballage. Til de tre mest syge var der Madrasser at ligge paa; vi andre 27 maatte se at finde Plads udenom, og endelig skulde der være Plads til tre Soldater, der som Vagter skulde medfølge Transporten. Jeg forstaar den Dag i Dag ikke, hvordan det lykkedes at faa os alle anbragt; men det gik heller ikke uden Jammer og Klage. Jeg selv fandt Plads i en tom Tønde, hvor der havde været Rødbeder, det kunde jeg se den næste Morgen paa mit Tøj. Jeg stod med Benene nede i Tønden og med Sædet støttet mod Tøndens skarpe Kant, og den Stilling maatte jeg beholde i de tretten til fjorten Timer, Transporten varede. Tøndens skarpe Kant skar mig i Laarene, da jeg

havde staaet i fem Minutter; men der var ingen Mulighed for at skifte Plads, og de andre havde det ikke bedre.

De syge, der laa paa Madrasserne, havde høj Feber, og den ene af dem talte i Vildelse det meste af Natten. Det var en af mine bedste Kammerater, han havde Meningitis, og hans Temperatur laa omkring 40° maalt i Armhulen. Ret tidligt paa Turen kom han af en eller anden Grund væk fra sin Madras, og han kunde ikke finde sin Plads igen. Hele Natten igennem maatte vi høre hans klagende Raab om Hjælp, samtidig med at de andre Fanger bandede og skældte ud, fordi han traadte paa dem eller paa anden Maade var til Ulempe; det var hjerteskrærende at høre paa, men vi var fornaglet til vore Pladser, og det var umuligt at komme ham til Hjælp, selv om vi kun var et Par Meter fra ham.

Det var en hæsliig Nat med Regn og Storm, og da vi havde kørt et Par Timer, knækkede Stormen Stiverne paa den Presenning, der var anbragt over Paahængsvognen. Presenningen faldt sammen over Hovederne paa os, og Slaget var saa voldsomt, at jeg selv et Øjeblik, forøvrigt for første Gang i mit Liv, besvimed derved, og to af de andre Fanger fik stærkt blødende Saar i Hovedet.

Vi standsede, og Skaden blev besigtiget, men der var intet at gøre. Skaden var saa stor, at det var haabløst at forsøge at reparere, og saa fortsatte vi med Presenningen liggende ned over os og flagrende til Siderne. Politifuldmægtig Schlanbusch og jeg, der sad eller stod ved Siden af hinanden, havde overhovedet ingen Presenning over os, og saa fortsatte vi Turen i Storm og Regn, rystende af Kulde i vort elendige Tøj og stadigvæk

akkompagneret af vore endnu sygere Kammeraters Klageraab.

Turen gik hele Natten ad stærkt opkørte Biveje, og hver Gang Vognen stødte, skar Tøndens knivskarpe Kant ind i Laarene paa os. Vi talte ikke sammen, hver havde nok i sin Plage. Hvert Minut paa Turen var en Lidelse.

Op ad Formiddagen kørte vi ind paa en Autostrada, der førte til Hamburg. Nu skubbede vi Presenningen helt af os, og Schlanbush og jeg stod helt oprejst i vore Tønder med et Tæppe om os og saa paa Landskabet, som vi kørte forbi. Det var vist ved den Lejlighed, at Schlanbusch sagde til mig: „Du, Wiese, jeg tror, at hvis vi overlever den Tur her, saa er der vist ikke noget, der kan slaa os ud.“

Ved 10—11 Tiden gjorde vi Holdt under en Viadukt. Der var Luftalarm, og flere af de Vejfarende søgte ligesom vi Dækning under Viadukten. Saa fik vi udleveret en stor Humpel Brød med Margarine, men vi var saa forkomne af Turen, at ingen af os kunde spise noget.

Da Luftalarmen var forbi, fortsatte Turen igennem Hamburg, og inde i selve Byen gjorde vi Ophold en halv Times Tid for at vente, medens Kommandoføreren fra Porta, der selv var med paa Turen, forrettede nogle Ærinder. Vi fik god Lejlighed til at iagttage Ødelæggelserne i Hamburg, men vi var for sløve og elendige til, at det gjorde noget større Indtryk paa os.

Endelig ved 2 Tiden om Eftermiddagen kørte vi ind paa Appelpladsen i Neuengamme og hen foran Revieret.

Kapitel XIV.

Revier 2.

Revierets Plejere blev raabt ud for at hjælpe os, og vi blev halvvejs baaret ind paa Revier 1, hvor den nærmere Sortering skulde foregaa. Først skulde vi allesammen i Bad.

I Baderummet fik vi Besked om at klæde os af og smide alt fra os baade Tøj, Undertøj og Støvler, og saa kom vi ind under fire tynde Straaler og fik Lov til at vaske os et Par Minutter. Ogsaa Patienten med Febervildelse maatte ind under Straalen som vi andre.

Efter Badet fik vi udleveret hver en Skjorte og et Par Underbukser. Som sædvanlig var der ingen Haandklæde, men vi var jo ogsaa vant til at tørre os i Skjorten. De fattige Ejendele, som vi havde samlet os i Porta, blev taget fra os, og saa blev vi sendt til Gennemlysning i Røntgenværelset. Her foregik ogsaa Sorteringen til de forskellige Revierer.

Den Læge, der foretog Røntgenundersøgelsen, skrev med Blaakridt paa Brystet af os, hvilket Revier vi skulde indlægges paa. Paa mit Bryst skrev han Revier 2. Ude paa Gangen fik vi en gammel Overfrakke over Skulderen og et Par Badetøfler paa Fødderne, og saa gik vi under Ledsagelse af en Plejer over Gaardspladsen til vore forskellige Indlæggelsessteder.

Paa Revier 2 fik jeg Besked om at gaa ind paa Stue 1,

og der meldte jeg mig. Her var man i fuld Gang med at uddele Aftensmaden, og jeg fik derfor Besked paa af Stueældste om foreløbig at sætte mig paa en Taburet for at vente, til han havde Tid til at tage sig af mig; men der var fyret i Kakkelovnen i Stuen, og jeg nød Hvilen og Varmen oven paa Rejsens Mareridt.

Hvert Revier bestod af en lang Træbarak med en Dør i hver Ende og en lang Gang midt ned gennem Barakken. Fra Gangen var der Døre til begge Sider ind til Sygestuerne. Der var seks Sygestuer i hvert Revier, tre paa hver Side af Gangen. For den ene Ende af Barakken laa til den ene Side W.C. og Pissoir til den anden Side Vaskerum.

Hver Sygestue var indrettet til 40—50 Patienter, d.v.s. saa mange Senge var der, men Belægningen var næsten altid mindst dobbelt saa stor. Sengene var de sædvanlige Trækøjer i tre Etager med Straamadras og tre Tæpper til hver Seng. Der var ikke Lagner, men der var udleveret et Haandklæde til hver Seng, og dette Haandklæde blev brugt til at lægge over Hovedgærdet som Pudevaar.

Revier 2 var en Slags medicinsk Afd., og paa Stuen, hvor jeg blev indlagt, var der hovedsagelig Patienter med Angina, Lungebetændelse og Vandsygdomme som jeg selv.

Revier 1 var Paradeafdelingen, som benyttedes til Forevisning, naar der kom fint Besøg i Lejren. Paa Revier 1 laa der kun ca. 100 Patienter, medens der paa de andre Revierer kunde være 4—500, ja helt op til 600 ad Gangen.

Paa Revier 1 havde hver Patient sin Seng, og der var

Lagner i alle Sengene; her var ogsaa en rigtig Operationsstue, virkelig godt indrettet, hvor der kunde foretages alle mulige Operationer, akkurat som paa et middelstort, dansk Provinsssygehus.

Paa Revier 3 var der kirurgisk Afd., d.v.s. Afdeling for Saarbehandling, Bylder o.s.v., og Revier 4 var nærmest forbeholdt Tuberkulose og andre alvorlige smitsomme Sygdomme.

Stueældste paa Stue 1 var en ung Polak, der hed Roman. Officielt var han selv Patient paa Stuen; det var i det hele taget alle Hospitalets Funktionærer undtagen de egentlige Læger og Plejere. Men det var selvfølgelig længe siden, at han havde fejlet noget. Hans Arbejde bestod i den rent administrative Ledelse af Stuen; han førte Journaler over Stuens Patienter, dirigerede Maduddelingen og Rengøringen, og rent faktisk havde han ogsaa Funktioner som Overplejer. Til Assistance havde han to andre ældre Patienter, der kaldtes Kalefaktorer.

Der var ogsaa en rigtig Plejer paa Stuen, en ung russisk Pharmaceut. I Modsætning til Roman og de to Kalefaktorer var han ikke Patient, men kommanderet til Tjeneste. Det var ham, der havde den egentlige Sygepleje. Han tog Temperatur og uddelte Medicin, ligesom han ordnede Forbindinger og foretog Smaaoperationer.

Det var indlysende, at en Stue med smaa Hundrede Patienter ikke kunde passes af een Plejer, og baade Stueældste og de to Kalefaktorer havde faktisk nok at bestille, men det var typisk for alt, hvad SS'erne havde med at gøre, at man dog ikke officielt tog Konsekvensen heraf og udkommanderede nogle Fanger til Bestillinger som Stueformænd og Kalefaktorer.

Officielt kendte Lejrens SS-Ledelse ikke noget til disse Embeder, og derfor opretholdtes altsaa Illusionen om, at de stadig var Patienter, og i en given Situation, hvor det passede SS'erne, blev de ogsaa behandlet som Patienter, selvom SS'erne selvfølgelig ligesom alle andre kendte deres virkelige Stilling. En af de mest iøjne-faldende Følger af dette Forhold var, at de ikke fik Arbejdspræmie.

Da Maduddelingen var forbi, blev jeg afhørt om mine Generalia, og paa mit Journalkort blev opført baade min egen og min Kones Adresse og mine Forældres Navn og Adresse, for at der kunde være nogen at underrette i Tilfælde af Død, og saa blev jeg naturligvis nærmere forhørt om, hvor jeg kom fra, og hvordan Forholdene var der.

Det Brød, som var blevet udleveret til mig paa Rejsen, og som jeg ikke havde spist, havde jeg mærkeligt nok faaet Lov at tage med, og det vakte stor Beundring paa Grund af dets Størrelse og Kvalitet. Stueældste lod skinne igennem, at han gerne vilde have et Stykke som Smagsprøve, hvad jeg naturligvis straks gav ham, og jeg mærkede straks, at jeg ligesom steg i Stuens Agtelse paa Grund af min relative Rigdom og maatte paany sande det gamle Ord, at blandt de blinde er den enøjede Konge.

Jeg fik anvist Sengeplads sammen med en Polak af ubestemmelig Alder; jeg var ikke klar over, om han var 25 eller 45 Aar. Han talte ikke Tysk, saa vi maatte gøre os forstaaelige overfor hinanden med Tegn og underlige Gerninger, men det gik forresten udmærket, og navnlig da han opdagede, at jeg ikke selv spiste min

Suppe, men gerne overlod ham den, blev vi særdeles fine Venner. Til Gengæld paatog han sig af egen Drift det manuelle Arbejde, der bestod i at rede den fælles Seng, hvad han var ualmindelig ferm til. Foruden vor egen Seng redte han ogsaa Seng for to andre Patienter og fik som Belønning Halvdelen af deres Middagssuppe hver Dag.

Han var lille og mager, men det var fantastisk, hvilke Mængder af Suppe han kunde sætte til Livs. Fem Liter har jeg set ham spise mange Gange, og som Følge deraf stod der ogsaa til Stadighed en veritabel Os af Lejr-suppe ud fra hans Mund, men han var en skikkelig og stilfærdig Sengekammerat, og han var mægtig god til at rulle Cigaretter af Skraatobak og til at skaffe Skraatobak, saa alt i alt havde jeg ingen Grund til at være utilfreds med Makkerskabet.

Den næste Dag, da jeg laa og blundede, blev jeg pludselig vækket af en dansk Stemme, der spurgte, om der var nogen Danskere paa Stuen. Jeg raabte straks Ja.

Det viste sig at være en dansk Gendarmerikaptajn, der var rundt paa Revieret for at uddele Røde Kors Pakker. Han kom kort efter tilbage med en Pakke til mig. Det var et af de skønneste Øjeblikke, jeg har oplevet i Tyskland. Under Stuens udelte Opmærksomhed pakkede jeg op for den Røde Kors Standardpakke, som senere skulde blive mig saa kendt og kær.

I Pakken var der Havregryn, to Spegepølser, et kg røget Spæk, tre Daaser Ovomaltine og en Daase Tørmælk, og jeg følte mig som Verdens rigeste Menneske og gik straks ombord i Herlighederne.

Besiddelsen af Røde Kors Pakken placerede mig med

et Slag blandt Stuens prominente Beboere. Jeg kunde nu omtrent opføre mig, som jeg vilde. Roman gik straks den første Dag i Gang med at lave Havregrød paa Stuens Kakkelovn; det maatte der naturligvis betales for, og hans Pris var den halve Portion, men det var ikke for dyrekøbt.

Det var vidunderligt at faa saadan en Portion Grød ovenpaa flere Maaneders Lejrsuppe. Aldrig har nogen nok saa raffineret Ret smagt som denne første Portion Havregrød.

Min Sovekammerat fik selvfølgelig sin Del af Pakkens Indhold, og den første Dag var det i det hele taget vanskeligt for mig at lade være med at dele ud af alle Herlighederne til højre og venstre i Stuen. Det var ikke, fordi der i og for sig var nogen, der direkte tiggede, men hver Gang jeg aabnede Pakken, havde jeg en Snes hungerrige Blikke hæftet paa Indholdet, og dem var det vanskeligt at modstaa.

Jeg blev imidlertid hurtigt klar over, at jeg maatte gøre mig haard, for hvis jeg begyndte at dele kritikløst ud af Pakkens Indhold, vilde der slet ikke blive nogen, der fik rigtig Glæde af den, heller ikke jeg selv.

Jeg levede nu højt paa min Pakke de nærmeste Dage og havde egentlig i det hele taget nogle ganske gode Dage i den Periode. Roman lavede Havregrød til mig hver Dag, og min polske Sengekammerat passede mig op paa alle Maader og skaffede mig ogsaa nogle enkelte Cigaretter at ryge for et Par Skiver Pølse eller et Par Skefulde Ovomaltine.

Hævelsen i Benene svandt hurtigt, og jeg kunde allerede faa Dage efter Indlæggelsen begynde at frygte min

snarlige Udskrivning. Der blev ikke foretaget nogen egentlig Stuegang paa Revieret, men engang imellem kom den Læge, der havde Stuen, en meget tiltalende belgisk Professor, der jo var Fange ligesom vi andre, og gennemgik de nyankomne og dem, der stod for Udskrivning, og da jeg havde været paa Stuen i otte Dage, blev jeg kaldt op til Undersøgelse, og da Hævelsen i Benene var væk, og jeg paa Lægens Spørgsmaal maatte erkende, at jeg havde det godt, saa blev jeg udskrevet til stor Forargelse for Roman og et Par af Stuens ældre Patienter, der mente, at jeg kunde have opnaaet at blive mindst en Uge til, og som gerne havde set det, for der var endnu en hel Del tilbage i min Røde Kors Pakke.

Dagen efter blev de udskrevne Patienter kaldt ud paa Gangen. Her maatte vi klæde os af, og saa blev der udleveret os nyt Tøj fra inderst til yderst, d.v.s. nyt var det bestemt ikke.

Jeg fik en tynd Skjorte og et Par korte Lærreds-underbenklæder, et Par Knæbenklæder af tyndt Lærred, der var alt for korte, de var indrettet til at snøre om Benene, men der var ingen Snørebaand, og de kunde heller ikke naa sammen, saa jeg maatte faktisk gaa med fuldstændig nøgne Ben. Strømper fik jeg ikke, men et Par Fodklude og et Par meget simple Træskostøvler, ligeledes uden Snørebaand. Min Jakke var en ældgammel toradet blaa Jakke, hvori der dog kun var en Knap. Foret var revet ud, og Jakken var usigelig snavset. Navnlig saa man paa venstre Ærme tydelige, blanke Aflejringer, der viste, at den tidligere Ejermand havde brugt Ærmet som Lommetørklæde.

Naar vi saaledes fik udleveret Tøj, behøvede vi ikke

at frygte smitsomme Sygdomme eller Utøj, for alt Tøjet havde passeret en Autoklave, men vasket blev det derimod aldrig. Vi maatte altsaa trøste os med, at det Skidt der var, var sterilt.

Endelig fik jeg udleveret en Overfrakke og en fedtet Sixpens. Da jeg havde hele Hovedet indbundet i Hefteplaster, som dækkede elleve Bylder, jeg havde erhvervet mig i Portas Tæpper, og som var blevet klemt ud med haard Haand under mit Ophold paa Revieret, saa kan man tænke sig, at jeg ikke frembød noget æstetisk Skue, og jeg tror, det var godt for min Selvrespekt, at der ikke var Lejlighed til at spejle sig.

Da vi var blevet iklædt vor nye Mundering, blev vi ført udenfor paa Pladsen og raabt op og talt flere Gange efter sædvanlig Lejrskik.

Vi fik udleveret nye Nummermærker til vort Tøj, en Udskrivningsseddel til den Blok, vi nu skulde anbringes paa, og endelig fik jeg en Seddel underskrevet af Lejrens SS-Læge, der skulde sikre mig siddende Arbejde de første fjorten Dage paa Grund af min Sygdom.

Kapitel XV.

I Fletteriet.

Endelig blev vi efter flere Timers Ventetid af en Plejer ført ud i Lejren og fordelt i de forskellige Blokke. Jeg kom til Blok I, her havde jeg den glædelige Overraskelse at træffe Schlanbusch, han var blevet udskrevet et Par Dage før mig, og han kunde fortælle, at der foruden os to var tre andre Danskere i Blokken, og at Forholdene der i Blokken var relativt gode.

Blok I regnedes for at være en af de fineste Blokke i Lejren, den var næsten udelukkende belagt med Ty-skere og Franskmænd, den var ikke nær saa overbelagt som de andre Blokke, jeg tror kun, vi var ca. 350 Mand ialt, og det betød, at de fleste kunde faa deres egen Seng, og at Størsteparten af os kunde faa Lejlighed til at sidde ned ved Borde og spise. Der var seksten Pladser ved hvert Bord, og Bordholdene var paa ca. 20 Mand.

Endvidere var der den Fordel ved Blok I, at der ingen Gaard hørte til. Derfor var man afskaaret fra at lade Blokkens Beboere indtage deres Maaltider i Gaarden, saadan som de gjorde det paa alle de andre Blokke. Jeg kunde godt have faaet min egen Seng, men da der kun var et Tæppe til hver, blev Schlanbusch og jeg enige om at ligge sammen for paa den Maade bedre at kunne holde Varmen.

Det Bordhold, jeg blev anbragt paa, bestod udelukkende af Franskmand, alle Folk, der havde kvalificeret Arbejde paa Kontor eller Fabrikker og alle høflige og tiltalende Mennesker, der viste stor Venlighed overfor mig.

Baade Schlanbusch og de tre andre Danskere i Blokken arbejdede i det saakaldte Fletteri, hvor jeg ogsaa skulde arbejde takket være min Seddel om siddende Arbejde.

Den Eftermiddag stemte Stikappellen, og vi blev derfor fritaget for Storappellen, som jeg havde gruet for de sidste Dage før Udskrivningen.

Næste Morgen gik jeg efter Morgenmaden med Schlanbusch og de andre Danskere hen til Fletteriet. Det var indrettet i en Kælder i den store Stenbygning, der laa for Enden af Blokkene.

I et stort Kælderrum sad paa Bænke ca. 6—700 Fanger, lige saa tæt de kunde. Mellem Bænkene i ca. 1 m Højde var anbragt en Træbom, hvor vi havde vort Fletværk hæftet paa Søm. Det var her den simpleste Form for Fletteri, vi udførte. Som Flettemateriale fik vi udleveret gamle Sække og lignende. Materialet skulde skæres op i Strimler paa ca. 1 Tommes Bredde, og disse Strimler skulde flettes sammen til Tove.

Hvad Tovene senere skulde bruges til, aner jeg ikke, og jeg kan ikke forestille mig det; men hver Mand skulde flette 50 m Tov om Dagen, en ganske fantastisk Arbejdsydelse, og var man ikke færdig med sine 50 m til Fyraften Kl. 7, maatte man fortsætte om Aftenen ofte lige til Midnat, og desuden fik man ingen Zulage næste Formiddag. Zulage var to Skiver Rugbrød med Marga-

rine paa og undertiden et tyndt Lag Leverpølse, der udleveredes i Lejren til alle arbejdende Fanger.

Jeg har aldrig været særlig fiks paa Fingrene, og Fletteriet faldt mig meget vanskeligt, og det var derfor med den allerstørste Nervøsitet, at jeg saa hen til Fyr-aften, hvor vi skulde have vore Præstationer maalt.

Jeg havde imidlertid faaet Plads ved Siden af en Dansker ved Navn Petersen, der boede i samme Blok som jeg. Han var klar over, at paa ærlig Vis kunde vi ikke klare os i Fletteriet. Han fik derfor fat i en af Forarbejderne, der gik rundt imellem os og raabte og skreg paa sædvanlig Maner og slog løs paa os med Gummislanger. Denne Forarbejder bød han et Par Skefulde af en Daase Ovomaltine, som han havde tilovers fra sin sidste Røde Kors Pakke, og jeg var ikke sen til at følge Petersens Eksempel. Jeg forærede Forarbejderen en lille Papkarton med Kødekstrakt, ligeledes fra Røde Kors Pakken, saa var Dagen reddet.

Resten af Dagen fik vi stadigvæk de fineste Sække at flette af, og da Regnskabet skulde gøres op, blev vor Fletning overhovedet ikke maalt, men blot kastet hen i en Dynge til det færdige Arbejde. Jeg tror, jeg regner meget højt, hvis jeg anslaaer Længden af mit Tov til 3 m den Dag.

Det var ganske karakteristisk for SS-Administratio-nen, at det var forbudt Fangerne i Lejren at eje Knive eller andre skærende Instrumenter, og alligevel var det ganske nødvendigt for os at benytte Knive til at skære Flettematerialet i Strimler, og der var ikke Tale om, at der kunde udleveres Knive til os hertil.

Nu havde vi naturligvis alle Knive, for det var noget

af det første, man organiserede sig i Lejren, da det var ganske nødvendigt for at kunne skære det udleverede Brød, skrælle Kartofler og lignende.

Den Aften var der Storappel. Schlanbusch og jeg stod ved hinandens Side i over fire Timer i Storm og Regn. Overfrakkerne var taget fra os, da vi mødte i Fletteriet om Morgenens, for naar man skulde have siddende Arbejde indendørs, havde man selvfølgelig ikke Brug for Overfrakke, men nu savnede vi skam Frakkerne, og jeg stod med mine bare Ben i Støvlerne.

Det var en ulidelig Tortur, og saa kunde vi endda gaa hjem i Blokken og lægge os efter Appellen, men der var mange af vore Kammerater fra Fletteriet, der maatte tilbage for at naa Dagens 50 m.

Næste Dag var det Søndag, og da havde vi fri fra Arbejdet hele Dagen, vi skulde blot en Vending ned i Fletteriet om Formiddagen for at faa udleveret Dagens Zulage.

Derefter skulde alle Lejrens Danskere stille op ved Lejrkontoret, for der var kommet nye Røde Kors Pakker, og de blev udleveret nu. Pakkens Indhold var omtrent som den første, men der var tillige Knækbrød med, og jeg var Dagens Mand ved Bordet i Blokken, hvor jeg trakterede med et Stykke Knækbrød til hver af Bordkammeraterne. Det var rørende at se den Taknemmelighed, hvormed de modtog denne beskedne Gave.

Det store Problem med Røde Kors Pakkerne var ellers, hvorledes man skulde passe paa dem, for Tyveri hørte til Dagens Orden, men her i Blok I, hvor vi kun var saa faa Danske, fik vi en Ordning med Blokkens „Stubendienst“, saaledes at disse tog vore Pakker i Forvaring

om Natten og laasede dem inde i deres personlige Skabe, om Dagen tog vi Røde Kors Pakkerne med os, hvor vi gik. Ellers var det saaledes i Blokken, at vi var tre Mand om et Skab, men dette Skab kunde ikke aflaaes og kunde derfor absolut ikke benyttes til Opbevaring af noget som helst.

Denne Opbevaring hos „Stubendienst“ kostede selvfølgelig ikke saa lidt, og jeg vil antage, at næsten Halvdelen af Pakkens Indhold maatte betales i Afgift, men der var ikke noget Valg, og iøvrigt sikrede vi os paa denne Maade samtidig en privilegeret Stilling i Blokken.

De næste Par Dage gik stille og fredeligt paa Flette-riet. Vi konsoliderede vor Stilling hos Forarbejderen ved Hjælp af vore Pakker og opnaede mange Fordele.

Alle Danskerne fik Lov til at sidde ved Siden af hinanden, og det blev snart slaaet fast, at vi kun behøvede at arbejde for et Syns Skyld. I Middagspausen blev vi siddende i Kælderen, naar de andre gik hjem for at spise, og ogsaa om Aftenen kunde vi benytte Kælder-rummet som vort Klublokale, saa kunde vi lave Mad paa Kakkelovnen, der stod dernede, og i det hele taget indrette os, som vi lystede.

Kun om Natten gik vi i Blokken for at sove. Selvfølgelig blev der toldet godt af Pakkerne til Forarbejderne i Flettekælderen, men Fordelene for os ved denne Ordning var dog indlysende.

En Formiddag blev der pludselig kaldt tyve Mand fra Kælderen til at arbejde udenfor, og ogsaa jeg blev udtaget. Jeg protesterede og foreviste min Seddel fra SS-Lægen, men den paagældende Forarbejder gjorde mig skadefro opmærksom paa, at denne Seddel, som jeg næ-

rede saa stor Tillid til, i Virkeligheden ikke havde nogen Værdi, og da jeg skulde se den rigtig efter, maatte jeg desværre give ham Ret.

Paa Sedlen stod trykt, at jeg indtil en bestemt Dato skulde have Skaaning — siddende Arbejde — let Arbejde — eller Arbejde med een Haand. Det var saa Meningen, at de ikke benyttede Ord skulde overstreges, men der var ikke streget noget over, og Forarbejderen hævdede derfor, at det lige saa vel kunde være Meningen, at jeg skulde udføre lettere Arbejde, som siddende Arbejde, og han skulde nok bestemme, hvad Arbejde der skulde betragtes som lettere. Saa maatte jeg altsaa af Sted.

Vi marcherede ud af Lejren og hen til nogle Oplagspladser, der laa 4—500 m fra Porten. Her blev nogle sat til at flytte nogle Tømmerstabler, medens jeg sammen med en anden Fange fik Ordre til at flytte nogle Mursten, der laa paa en gammel Byggeplads i et Søle af Mudder og Ler, saa Vandet gik os over Støvlerne.

Det var meget ubehageligt at vade rundt i Leret, og desuden var det rasende koldt, og Overfrakker havde vi jo ikke paa Grund af vort siddende Arbejde. Jeg faldt et Par Gange og stødte ogsaa mit Ben, uden at jeg dog tænkte nærmere over det.

Vi fortsatte hele Formiddagen, kun afbrudt af et enkelt Besøg paa Toilettet. Toiletbesøgene var her sat i System, man skulde have et Kort af Forarbejderen for at kunne gaa paa Toilettet, saaledes at der til Stadighed kun var een Mand væk af Gangen, og der blev taget Tid paa Besøgene.

Ved Middagstid var vi færdige med Arbejdet og gik

tilbage til Lejren. Om Eftermiddagen var jeg paany i Fletteriet.

Den næste Dag viste det sig, at mine Ben ikke havde kunnet taale denne Tur, jeg maatte have slaaet mig mere, end jeg havde regnet med, for min venstre Fod svulmede op, saa jeg næsten ikke kunde faa Støvlen paa, og op ad Dagen blev det værre med Foden, Smerterne var uudholdelige, og jeg kunde overhovedet ikke bestille noget.

Heldigvis blev der ikke Storappel den Dag, for man kunde ikke komme paa Revieret før efter Appellen, og det vilde have været ganske umuligt for mig at staa op med det daarlige Ben.

Ved Arbejdstidens Ophør fik jeg derfor to af de danske Kammerater til at hjælpe mig over til Revieret. Nu var Foden saa tyk, at jeg ikke kunde have Støvlen paa, og det var mig umuligt at støtte paa den, saa jeg maatte bæres derover. Det var for saavidt Held i Uheld, for saa kunde jeg dog overbevise den vagthavende Læge om, at jeg ikke simulerede, og jeg blev da ogsaa straks indlagt.

Kapitel XVI.

Patient igen.

Nu gentog Ceremonien fra tidligere sig. Jeg blev først badet og berøvet alt hvad jeg ejede; men denne Gang var jeg blevet klogere, for ved at stikke en Cigaret til den Fange, der assisterede i Baderummet, lykkedes det mig at faa Lov til at beholde mine værdifuldeste Ejendele, min Kniv og min Pull-over, som jeg havde købt for seks Cigaretter.

Efter Badet blev jeg røntgenundersøgt, og saa blev jeg indlagt paa Revier 3, Stue 4. Jeg havde høj Feber og frygtelige Smerter i Foden, og de første Par Dage paa Revieret staar fuldstændig taaget for mig i Hukommelsen. Dog husker jeg, at jeg laa sammen med forskellige andre Patienter og skiftede Seng 2—3 Gange.

Da jeg havde været paa Revieret en tre Dage, kom jeg ind paa Ambulancen, saadan kaldtes den Stue, hvor Revierets Operationer blev foretaget, og Forbindingerne blev skiftet.

Denne Ambulance var et skrækkeligt Sted. Straks man stak Næsen indenfor, mødte der en en kvælende Stank af gamle Forbindinger, Blod og Forraadnelse. Der arbejdede fra Morgen til Aften en 6—7 Læger og Plejere samtidig. Der var altid fyldt til Trængsel, og

Stuen genlød af Larm fra de raabende og skændende Læger og Klager fra Patienterne.

Der var tre Operationsborde i Stuen, hvor de alvorligere Tilfælde blev behandlet, medens de mere lette Tilfælde maatte staa op eventuelt støtte sig til en Taburet, medens de blev behandlet. Gulvet flød af gamle Forbindinger, Blod og Materie.

Da min Tur kom, blev jeg anbragt paa et Operationsbord, for jeg skulde skæres i Foden. Min Fod saa uhyggelig ud af Form som et Blomkaalshoved.

Jeg kom til Behandling hos selve Revierældste, Hans. Han var en midaldrende Mand med et brutalt Hoved med stærke Kæber, han lignede en Bulldog. Hans havde været i Koncentrationslejr de sidste elleve Aar. Han var oprindelig Sømand, men havde iøvrigt oplevet lidt af hvert. Det paastodes med Bestemthed, at han i sin Ungdom havde været Medlem af Al Capones Bande i Amerika.

I Tyskland havde han været en meget berygtet professionel Røver og Indbrudstyv. Efter at have afsonet en langvarig Fængselsstraf var han blevet anbragt i Koncentrationslejr, og han havde altsaa svunget sig op til at blive Revierældste paa Revier 3. Som saadan var han uindskrænket Herre paa Revieret, ogsaa over Læger og Plejere, og han deltog selv i Arbejdet i Ambulancen og foretog daglig baade store og smaa Operationer; ikke engang egentlige Amputationer veg han tilbage for.

I Aarenes Løb havde han iøvrigt tilegnet sig et vist Haandelag, og naar han kom ud for de gængse Lidelser: Bylder, Phlegmoner, Skinnebensaar og den Slags, alt sammen Lidelser, der havde sin Aarsag i Lejrens daar-

lige Ernæringsforhold, beherskede han dem overlegent.

Min Fod var nu saa opsvulmet og spændt, at der var Fare for, at Huden skulde revne, og han skulde derfor løsne Trykket. Det gjorde han ved at udskære et rektangulært Stykke af Huden af Areal ca. 5×10 cm. Med Kniven løsnede han Huden, og derefter skrællede han den af, som man aabner en Daase Sardinier.

Dette Indgreb foretoges uden Bedøvelse, men da det var frygtelig smertefuldt, var der en tre fire Mand til at holde mig under Operationen, den ene lagde sig over mit Hoved. Jeg var ikke meget værd, da denne Operation var forbi, og jeg husker slet ikke, hvordan jeg kom tilbage til min Seng, men jeg ved i hvert Fald, at jeg maatte selv klare mig; der var ingen, der hjalp mig.

Samme Dag fik jeg en Indsprøjtning med Digitalis, der skulde drive Vandet og altsaa virke til at tømme Hævelsen i Benet. Indsprøjtningen virkede prompte og havde til Følge, at jeg i de cirka seks Timer, medens Virkningen varede, skulde lade Vandet en tolv til femten Gange. Hver Gang skulde jeg ud af Sengen og ned ad Gangen til Pissoret, der laa for Enden af Barakken en Snes Meter væk.

Jeg tiggede og bad Stueformanden om at faa Lov at lade Vandet i Stuen i en Urinflaske, der var nemlig en Urinflaske til Stuen, men den var forbeholdt Patienter, der absolut ikke kunde bevæge sig, og jeg kunde i hvert Fald ikke faa Lov at bruge den.

Da jeg overhovedet ikke kunde støtte paa min venstre Fod og havde de frygteligste Smerter, saa snart jeg

holdt Benet i andet end vandret Stilling, blev jeg henvist til at bruge et Par Krykker. Det viste sig, at dette slet ikke var saa ligetil, og de første Par Gange faldt jeg da ogsaa, men jeg lærte dog ret hurtigt Taget.

Tre Dage efter Operationen blev jeg paany kaldt til Ambulancen for at faa skiftet Forbinding, hvad der var næsten lige saa smertefuld som selve Operationen, og samtidig blev der foretaget to nye Indgreb.

Forbindingerne blev fra nu af skiftet hver tredie eller fjerde Dag, og det var med Skræk og Rædsel, man saa hen til disse Behandlinger. Paa den anden Side ønskede man jo ikke, at det skulde gaa over Tiden, for Forbindingerne bestod af Papir, og naar der var gaaet tre Dage, var de fuldstændig gennemtrængt af Blod og Materie, saaledes at man snavsede sin Seng til hermed, og de lugtede saadan, at man var fuldstændig led ved sig selv.

Imidlertid skete det Gang paa Gang, at Forbindsmaterialet paa Ambulancen slap op, og saa kunde man risikere, at der kunde gaa baade fire og fem Dage, uden man fik skiftet.

Medens jeg havde det allerværst med min syge Fod, skulde det selvfølgelig netop ske, at jeg fik „Scheiserei“. Det gjorde jo ikke Sagen bedre, for nu maatte jeg løbe paa W. C. en halv Snes Gange om Dagen, det var et Mareridt.

Der skulde den allerstørste Overvindelse til, naar Maveanfaldene meldte sig, at kravle ud af Sengen og stolpre ud paa W. C., men der var ingen Vej udenom, og naar man saa kom herud, maatte man ofte staa i Kø i halve Timer, der var kun fire W. C.er til hele Re-

vieret, og deraf var det ene forbeholdt Læger og Plejere, og det var strengt forbudt andre at benytte det.

Paa Revieret var der ca. 500 Patienter, og man kan roligt regne med, at ca. 20 % af disse har lidt af „Scheiserei“. W. C.erne var derfor altid optaget, og lige-gyldigt hvad Tid paa Døgnet man kom derud, stod der en Kø af ynkelige, syge Mennesker.

Man levede derfor i evig Nervøsitet, og det blev ikke bedre, at „Scheiserei“-Patienterne af alle Læger, Plejere og Overfanger blev betragtet som mindreværdige Personer. Der var ingen, der havde Medlidenhed med disse Patienter, de blev forfulgt med Haan og Skældsord og Prygl og følte sig som jagede Dyr.

Paa det Tidspunkt følte jeg mig saa elendig, at jeg faktisk var ved at opgive det hele, spise kunde jeg ikke, og jeg blev Dag for Dag mere afkræftet og sløv, min Vægt faldt til 55 kg, medens jeg normalt er ganske godt i Stand og i de sidste femten Aar har vejet ca. 90 kg, jeg var altsaa ved at blive, hvad man i Lejrsproget betegnede som Muselmand.

Til Muselmændene henregnede man alle Fanger, hvis Vægt laa under de 50 kg. Navnet skyldes det eksotiske Udseende, som saadanne skeletagtige Personer fik, de kom allesammen til at ligne Ghandier. Farven var hvidgraa, Øjnene laa dybt i Øjenhulerne, Arme og Ben var saa tynde som et Barns, og der var ingen Bag paa saadan en Muselmand. Naar man saa ham staa i bar Skjorte ude paa Gangen, var hans Silhuet fuldstændig skeletagtig.

Medens jeg saaledes havde det rigtig skidt, blev der en Dag indlagt en Dansker paa Stuen, han var en fjor-

ten Dages Tid før kommet til Lejren fra Frøslev, han var ikke alvorligt syg og var i Besiddelse af et dejligt Humør; navnlig var han meget optimistisk med Hensyn til Krigen, han virkede ved sin Optimisme fuldstændig som en Saltvandsindsprøjtning paa mig, der over Elendigheden med min syge Fod og min daarlige Mave helt havde glemt at tænke paa Krig eller Fremtid, eller Livet udenfor.

Samtidig skete der det lykkelige, at vi igen modtog en Pakke fra Røde Kors. Denne Pakke indeholdt en Manchetskjorte, et Sæt Undertøj, et Par Sokker og forskellige Toiletsager, og saa var der for første Gang Tobak med. Der var 50 Cigaretter og en Pakke Shagtabak, og det havde paa mig en ganske forbløffende Virkning.

Nu blev jeg ogsaa pludselig en interessant Person, Stueformanden, der hidtil ikke havde ænset mig, — jeg havde faaet Lov til at passe mig selv ligesom de andre Fanger, og jeg tænkte egentlig nærmest, at jeg allerede var opgivet — fattede pludselig Interesse for mig, og nu var der ikke Grænser for, hvad der blev gjort for at standse mit „Scheiserei“. Jeg blev fyldt med Kultabletter og andre Medikamenter, og da det ikke hjalp, mobiliserede Stueformanden selvste Hans, der for en Pris af tyve Cigaretter bevilgede en Dosis Opium til mig. Det hjalp; jeg fik Ro et Par Dage, og saa kom Appetitten tilbage.

Det var fuldstændig som at vende tilbage til Livet, og jeg sendte paany nogle venlige Tanker hjem til det danske Røde Kors, hvis utrættelige Omsorg jeg kunde takke for min Redning. Det var ganske vist ikke mange af Cigaretterne, jeg selv kom til at ryge, for de fleste

maatte jeg aflevere til Stueformanden, men de gjorde deres Gavn, og min Tilværelse paa Stuen blev totalt forandret. Allerede Dagen efter, at jeg havde modtaget Pakken, fik jeg min egen Seng, og næsten hver Dag fik jeg af Stueformanden foræret Halvdelen af hans Diæt-mad.

Det var jo nemlig saa viseligt indrettet, at medens der var et ganske bestemt og meget ringe Antal Diætportioner til Raadighed for Stuen, uanset hvor mange der trængte til Diæt, saa fik Stueformanden altid Diæt i Tilgift til den almindelige Forplejning.

Det var ikke fordi Diæten var saa vidunderlig, for det meste bestod den af Kartoffelsuppe, men et Par Gange om Ugen var det dog Mælkemad, der mindede lidt om almindelig dansk Formad og var rene Festmaaltider.

Kapitel XVII.

Egon.

Stueældste paa Stue 4 var en femogfyrraarig østrigsk Jernbaneingeniør, der hed Egon, en rigtig Prøjser at se paa, en lille firskaaren, bebrillet Mand, der var maskinklippet, vel at mærke af egen fri Vilje, og paa Kinderne havde han flere Mensurar. Det var en noget mere kultiveret Type end de fleste andre Overfanger i Lejren, der var udpræget Forbrydertyper. Han havde været i Lejren i tre et halvt Aar. Han paastod, at Grunden til hans Ophold i Lejren var den, at han, da Felttoget mod Rusland begyndte, i Lighed med mange Tusinde andre tidligere østrigske Officerer havde nægtet at gaa ind i den tyske Hær.

Jeg tvivler nu paa, at det var den rigtige Grund, det fortæltes da ogsaa paa Stuen, at han havde været i tysk Tjeneste som Jernbaneingeniør, han havde bygget Jernbanebroer over hele Europa bogstavelig talt, og at han da havde forgrebet sig paa Kassen. Imidlertid gik han med rød Trekant paa sit Tøj, men det var der nu flere der gjorde, selvom de ikke var politiske Fanger. Det var jo nemt at ombylte en grøn Trekant med en rød.

Egon havde været paa Revier 3 i to Aar, ogsaa han var officielt stadig Patient ligesom de andre Stueformænd. Han havde en ret stor Indflydelse, idet han, foruden at han passede sin Stue, var Skriver inde i Ambulancen, og i det hele taget udførte de fleste af hele Revierets Skriferforretninger. Desuden var han meget frygtet for sin skarpe Tunge. Paa Stuen gennemførte han en meget streng Disciplin, og han nød derfor et vist Ry ogsaa hos de inspicerende SS'er, der navnlig fandt Behag i, at Egon, naar en SS'er inspicerede Stuen, lod os „ligge Ret“ i Sengene, d. v. s. med Armene over Tæppet ned langs Sengekanten.

Han fortalte altid, at han ikke kunde lide at slaa Patienterne, men desuagtet sad Hænderne meget løst paa ham, og der var bogstavelig talt ikke en Dag, hvor han ikke uddelte Lussinger til højre og venstre. Inden han slog, holdt han altid lange, højrostedede Foredrag om Kammeratskabsfølelse og daarlige Elementer, der kun tænkte paa sig selv, og vi var jo alle i samme Baad, og derfor maatte vi indordne os under Fællesskabet o. s. v., en hel Række af faste Clicheer, som han benyttede i Tide og Utide. Det var, ligesom om han skammede sig lidt over sin Brutalitet og hele Tiden vilde undskylde sig, men det forhindrede ikke, at han var den mest brutale Stueformand paa Revieret. Naar han saadan havde talt sig op, kunde han blive ustyrlig hidsig og kaste sig over det paagældende Offer, som han slog med knyttede Næver, indtil han simpelthen blev træt.

Mod Danskerne paa Stuen gik han aldrig til Haandgribeligheder, men det var formentlig alene Røde Kors-Pakkernes Skyld. Inden længe havde han skabt en saa-

dan Ordning, at han fuldstændig disponerede over vore Pakker, idet han dog stadig sørgede for, at det ydre Skin blev opretholdt, og at det var os, der af egen fri Vilje paa Grund af vort Venskab til ham trakteredede ham med Pakkerne.

Han var en lidenskabelig Cigaretryger, der røg sine 30—40 Cigaretter om Dagen, og naar vi havde faaet Cigaretter i vore Pakker, helmede han ikke, før han havde faaet dem fra os, men altid under en vis spøgefuld Form. Han kunde gaa saa vidt, at han tilsyneladende for Spøg foretog Ransagning af vore Senge for at finde eventuelle Cigaretter, der var skjult, men det var bare ikke Spøg. Vi var jo nødt til at staa os godt med ham og maatte derfor finde os i hans Spøgefuldheder.

I Vinterens Løb laa der et vekslende Antal Danskere som Patienter paa Stuen, men Grundstammen dannedes af Jesper og mig. Jesper blev indlagt den 14. December og blev paa Stuen til omkring 1. April, medens jeg blev indlagt den 23. November og udskrevet den 23. Marts. Det var derfor Jesper og mig, der først maatte holde for, og først naar vore Resourcer var udtømt, kom Turen til de andre Danskere.

Det udviklede sig efterhaanden saaledes, at vi to havde Egon fast paa Kost, og han var ikke billig at have som Kostgænger. Smørret skulde lægges paa Brødet i Flager, og naar han tog Ost, skar han altid centimeter-tykkede Skiver. Det kneb derfor for os at faa Pakkerne til at slaa til fra den ene Gang til den anden, men det brød Egon sig ikke om, for naar vore Pakker var spist, søgte han sig uden Blufærdighed andre Græsgange.

Med Tobak var det lige saadan, Jesper røg ikke, og

det varede derfor ikke længe, før Egon opfattede Jespers Cigaretter og Tobak som sin personlige Ejendom. Jesper kunde faa Lov til at uddele nogle enkelte Cigaretter, naar han fik en ny Forsyning, men ellers maatte han aflevere det hele til Egon.

Nogen Fordel havde vi dog ud af dette Kompagniskab. Som jeg allerede har fortalt, fik vi saa godt som daglig Egons Diætssuppe. Naar der stod Pillekartofler paa Spisesedlen, fik vi altid betydelig rigeligere Portion end Stuens andre Patienter, og naar vi havde røget Flæsk i vore Pakker, lavede Egon ofte Biksemad til os og stegte Kartofler og Flæsk.

Det kunde vi naturligvis ogsaa selv have lavet, men vi skulde have Egons Tilladelse til at bruge Kakkelloven, og det var ogsaa ham, der skaffede Brændsel til at fyre med, saa vi kom ikke udenom ham. En enkelt Gang lavede han ogsaa Havregrøds-klatkager til os og en anden Gang Kartoffelfrikadeller. Selvom det altid var os selv, der maatte levere Materialerne til disse Orgier, var vi altid glade for, at vi overhovedet kunde faa saadan Afveksling i Kosten.

Det var morsomt at se, hvordan Egon, saa snart der kom en ny Dansker paa Stuen, viste sin elskværdige Side frem den første Tid. Han var saa venlig og fidel, og vi prøvede det allesammen efterhaanden; men naar der saa var gaaet en fjorten Dages Tid, kunde han ikke holde Masken længere, og saa viste han sin lunefulde, gridske og brutale Karakter.

Jesper og jeg kunde mere os med at vædde om, hvor længe det vilde vare, inden han tonedede rent Flag overfor en ny Mand, og vi ramte aldrig meget ved Siden af.

Mod os var han skiftevis slesk og venuesæl og haanende og uforskammet. Det var f. Eks. et meget yndet Træk hos ham, naar han var i det Hunør, at fortælle mig, hvor nær jeg var ved at komme paa Krematoriet paa Grund af min daarlige Mave, der stadigvæk hele Vinteren igennem ikke viste varig Bedring, og mod Scheiserne paa Stuen, og dem var der til Stadighed en 10—12 Stykker af, viste han ingen Barmhjertighed.

Et af hans store Numre var, naar der var død en Mand paa Stuen, at forudsige, hvem den næste vilde blive. Disse Spaadomme udtalte han saa højt, at hele Stuen kunde høre det, og han sagde ikke alene hvem, men ogsaa hvornaar, og ulykkeligvis spaaede han altid rigtigt.

Han var i det hele taget en modbydelig Fyr og i Virkeligheden langt mere ondartet paa Grund af sin tilsyneladende kulturelle Fernis end mange af de andre Overfanger, vi traf paa, og det siger ikke saa lidt.

Dagen efter, at Jesper var blevet indlagt paa Stuen, blev vi udsat for en voldsom Sindsbevægelse. Om Formiddagen kom Hans ind paa Stuen og spurgte, om der var nogle danske Patienter. Vi var tre ialt.

Han gik da hen til Jesper og spurgte, hvad han fejlede, og saa paa ham, hvorefter han erklærede „Udskrivningsegnet om en Uge, hjem til gamle Danmark“. Saa gik han hen til den anden Dansker, om hvem han erklærede „Udskrivningsegnet paa ubestemt Tid“, og endelig hen til mig, og mig erklærede han „Udskrivningsegnet i Løbet af tre Uger“.

Kort efter kom Egon hen og lykønskede os, vi skulde løslades og hjem til Danmark, og da nogle danske Kam-

merater fra de andre Stuer kom med den samme Besked, saa maatte vi jo tro det. De vidste desuden at fortælle, at der var truffet Overenskomst mellem de danske Myn-digheder og den tyske Regering, om at alle danske Fanger skulde hjem til Danmark inden Jul, Gendarmer, Politi og asociale for helt at løslades, medens alle po-litiske Fanger skulde anbringes i Frøslevlejren.

Der var Glæde paa Stuen den Dag. Næste Dag blev tolv danske Gendarmer hjemsendt, og det bestyrkede jo kun vore Forhaabninger, men saa var det forbi. Dagene gik, uden at der skete flere Hjemsendelser, og lidt efter lidt blev vi klar over, at det maatte have været en Mis-forstaaelse.

Jeg tror nu stadig, at der virkelig har været noget i Gære, for der var ingen Tvivl om, at Hans havde sine Instruktioner at gaa efter, den Dag han kom med det glædelige Budskab.

Nogle Dage før Jul fik vi Røde Kors Pakker igen, og denne gang var der baade Smør, Ost, Kiks og Sardiner i Pakken. Det var første Gang efter min Ankomst til Tyskland, at jeg fik Smør, og det var en virkelig Ny-delse.

Denne Pakke gav forøvrigt Anledning til, at jeg i en Periode kom paa Krigsfod med Egon. Da Pakkerne blev uddelt, var Egon ikke paa Stuen, og jeg begyndte naturligvis straks at spise af Indholdet. Kiks med Smør og Ost og en hel Daase Sardiner. Det kunde han slet ikke taale, det var allerede gaaet ham i den Grad i Blo-det, at han kunde disponere over vore Pakker, saa han blev meget fornærmet over min Frækhed, og fra nu af var det hans stadige Omkvæd, at jeg var graadig og

forslugen, og naar jeg stadig bevægede mig paa Randen af Krematoriet, havde jeg min egen Graadighed at takke derfor. I det hele taget vaagede han altid meget ømt over min Sundhed, naar det drejede sig om, hvorvidt jeg kunde taale at spise Madvarerne fra Røde Kors Pakkerne.

Kapitel XVIII.

Jul — Operationer — De danske Læger.

Juleaften var en trist Affære. Jesper laa med høj Feber, han havde en Byld indvendig paa Kæben, og han kunde vanskeligt aabne Munden, ligesom han ingen Lyst havde til at spise. Vi var blevet anbragt i samme Seng, da der var ved at blive Trængsel paa Stuen; der kom saa mange Sygetransporter hjem fra de forskellige Udkommandoer, og alle var de alvorligt medtagne.

Paa Stuen mærkede man intet til Julen; da vi spurgte Egon, om han ikke kunde organisere en Bibel eller et nyt Testamente til os, saa vi kunde læse Juleevangeliet, blev vi blot mødt med Haan og et flere Timer langt Foredrag om hans „fribaarne“ ateistiske Livssyn.

Jesper og jeg fejrede da Julen ved hver at gennemgaa for den anden, hvorledes vi tænkte os, at vor Familie tilbragte Julen derhjemme Time for Time Dagen igennem.

Om Aftenen kom Kapo for de fire Revierer ind paa Stuen og holdt en kort Tale til os, og lidt senere gjorde Hans det samme; men Spisesedlen var ganske som alle andre Dage, og som sagt: det var en trist Jul.

Iste Juledag fik vi gule Ærter til Middag, noget fuldstændig uhørt i Koncentrationslejrens Historie, og det

var virkelig veltillavede Ærter. Nu var det jo ikke lang Tid siden, at jeg havde haft Vanskeligheder med Mave, og jeg var derfor meget betænkelig ved at spise Ærter, men Egon havde Lyst til at stege noget af vort røgede Flæsk, og da han for Skams Skyld vilde have en af os med, og da Jesper ingenting kunde spise, maatte jeg gaa om Bord i Ærterne med stegt Flæsk til.

Det smagte dejligt, men Resultatet udeblev ikke. Samme Nat fik jeg et voldsomt Tilbagefald, og nu satte Egon sig rigtig paa den høje Hest. Hver Dag holdt han flere Timer lange Foredrag for mig, hvor han haanede mig for min svage Karakter og Graadighed. Han glemte helt, at det faktisk var ham, der havde tvunget mig til at spise den drøje Julemiddag, og han fortalte en Masse Historier om andre Fanger, der ligesom jeg ved deres egen Letsindighed var endt paa Krematoriet, og jeg kunde blot bide Forbitrelsen i mig.

Netop i disse Dage havde vi den store Glæde, at der kom danske Læger til Reviererne, ialt var der en 5—6 danske Læger, Fanger ligesom vi andre, der kom til at forrette Lægegerning, og ogsaa paa vort Revier kom der to. De gjorde alt for at hjælpe os, saa langt deres Myndighed rakte, og vi var glade og taknemmelige for dem.

En af disse Dage omkring Jul blev Jesper opereret. Den Byld, han havde, laa indvendig, og Operationen var lidt kompliceret. Jesper fik af den Grund Narkose.

Det var Hans, der skulde foretage Operationen, og medens Jesper laa og talte under Narkosen, hørte han Ambulancens ældste Læge, en Jugoslaver ved Navn Vingo, forklare Hans, at der i Nærheden af Bylden laa

en Pulsaare, og Vingo viste med Fingeren paa Kinden denne Pulsaares Løb. Hans lod meget interesseret overfor denne Belæring, der jo heller ikke kom for tidligt, naar man tænker paa, at han et Minut efter skulde til at skære det omtalte Sted; og Jesper bad allerede et ekstra Fadervor i sin halvt bedøvede Tilstand. Da kom Gudskelov i samme Øjeblik den unge danske Læge Bjørn Baastrup-Thomsen til Stede. Han havde hele Tiden kredset omkring Operationsbordet, men han var jo ude af Stand til selv at gribe ind.

Hans, der maaske alligevel var blevet noget betænkelig ved den usædvanlige Operation, spurgte Baastrup-Thomsen, om han ikke havde Lyst til at foretage Operationen, da det var en Landsmand, det drejede sig om, og det sidste Jesper var sig bevidst, inden han helt bukkede under for Narkosen, var en vidunderlig Følelse af Tryghed over at være i gode Hænder.

Operationen forløb godt, og fjorten Dage efter var Jesper faktisk saa rask, at han kunde udskrives; men trods alle Ubehageligheder og trods det forhadte Makkerskab med Egon, var vi klar over, at det gjaldt om at blive paa Revieret saa længe som overhovedet muligt. Her var vi dog fri for Appeller, for at gaa i Beskyttelsesrum om Natten og for anstrengende, maaske livsfarligt Arbejde, og den, der blev udskrevet, kunde risikere at blive sendt paa Transport til uhyggelige Arbejdskommandoer, hvor Røde Kors Pakkerne ikke naede frem til.

Vi havde allerede hørt uhyggelige Beretninger af denne Art. Saaledes havde der været en Dansker paa Stuen, der var kommet med Sygetransport fra Porta,

og som fortalte, hvorledes det var gaaet med Røde Kors Pakkerne der.

Første Gang, Danskerne fik Pakker, modtog de hver siger og skriver elleve Kiks og en halv Spegepølse, medens de maatte kvittere for Modtagelsen af Pakkens oprindelige Indhold: 5 kg gode danske Fødemidler.

For at faa Lov til at blive paa Stuen, tilbød Jesper derfor Egon at hjælpe ham med hans Skrivervirksomhed, og da Egon faktisk havde meget at bestille og godt kunde bruge Hjælp, og da han meget nødig vilde af med Jesper baade paa Grund af hans gode Mad og navnlig paa Grund af hans Cigaretter, blev der hurtigt truffet den Ordning, at Jesper tog sig af det Kontorarbejde, der vedrørte selve Stuen, Journalføring m. v., saaledes at Egon helt kunde hellige sig Skrivararbejdet paa Ambulancen; men det var ikke noget behageligt Job, Jesper gik ind til.

Egon viste sig som Arbejdsgiver endnu mere modbydelig end før. Medens Jesper hidtil nærmest havde været Favorit, var Forholdet fra nu af helt anderledes. Aldrig kunde han udføre sit Arbejde, saa det tilfredsstillende Egon. Dagen igennem haanede og skældte han, og han var aldrig lykkeligere, end naar han kunde finde en eller anden lille ligegyldig Fejl at sætte Fingeren paa, og navnlig naar der var fremmede paa Stuen, benyttede han Lejligheden til at genere Jesper.

Denne fandt sig med stoisk Ro i alle de Forhaanelser og Trakasserier, han blev udsat for, og naar vi drøftede det indbyrdes, erklærede han altid, at saa længe han blev paa Revieret, havde han Haab om at komme levende hjem, og saa skulde man nok kunne finde

sig i de smaa Ubehageligheder, der dog trods alt ikke var af livsfarlig Karakter, og deri havde han selvfølgelig Ret.

I Juleugen havde jeg den store Glæde at faa en privat Pakke hjemmefra. Det var den første personlige Pakke jeg fik, og foruden de gode Sager, som Pakken indeholdt, glædede jeg mig ved at se min Kones Haandskrift udenpaa Pakken. Selvom der ikke var noget Brev, saa virkede det dog som en frisk Hilsen hjemmefra; og det var en rigtig Julepakke, der var baade Appelsinmarmelade, Honning og Bolcher, og saa var der Masser af Tobak, baade store og smaa Cigarer og Cigaretter og Shagtobak. Det hjalp jo lidt paa Forholdet til Egon. Jeg skjulte ganske vist Cigaretterne for ham, men de fleste af Cigarerne fik han fra mig og ogsaa Shagtobakken gav jeg ham det meste af i de Perioder, hvor han ingen Cigaretter havde og derfor maatte nedværdige sig til at rulle selv.

Det gik godt fremad med Saaret paa min Fod, og det var en stor Fordel, at jeg nu altid kunde gaa til Baastrup-Thomsen og faa skiftet Forbinding. For det første var man jo saa sikker paa, at der ikke blev begaaet Fejl, og for det andet blev man behandlet venligt og kammeratligt og ikke med Skældsord og Prygl som af de andre Læger og Plejere. Desuden havde de danske Læger i Lejren fra det danske Røde Kors faaet stillet store Mængder af Forbindingssager og Medikamenter til Raadighed, der i første Række skulde komme danske og norske Patienter tilgode.

Det, der blev tilovers, blev brugt til de andre Nationers Fanger, og det gav vore danske Læger en ret stærk

Position, hvad de ogsaa i høj Grad havde Brug for, for de ældre Læger og Plejere saa med den største Uvilje paa deres ny Kolleger og prøvede paa alle Maader at spænde Ben for dem og intrigere mod dem i deres Arbejde.

Gennem Egon, der havde sin Gang paa Ambulancen, blev Jesper og jeg til Stadighed holdt à jour med disse Intriger, og vi var glade, naar vi paa Grund af denne vor Underhaandsviden kunde advare vore danske Lægekammerater.

Der var ikke Grænse for, hvad de kunde finde paa for at genere de danske Læger, og da de hurtigt opdagede, at Danskerne ikke kunde rammes paa deres faglige Dygtighed, her var de nemlig de andre saa langt overlegne, gik de ikke af Vejen for at ødelægge Glas og Instrumenter, som Danskerne havde Ansvaret for, for paa denne Maade at bringe dem Ubehageligheder, eller de anmeldte de danske Læger til Hans, fordi de røg paa Sygestuerne, hvad der selvfølgelig var forbudt, men hvad der lige saa selvfølgelig var et Forbud, som ingen respekterede.

Samtidig med de danske Læger fik vi ogsaa en Del danske Plejere paa Reviererne, og de fleste af dem var ogsaa gode Kammerater, som gjorde alt, hvad der stod i deres Magt, for at hjælpe de danske Patienter. Dog var der et Par Stykker, som vi ikke var stolte af. De var umiddelbart efter deres Ankomst til Neuengamme saa heldige, at de blev antaget som Plejere. Deres Kvalifikationer bestod i, at de, efter deres eget Udsagn, havde taget Samariterkursus hjemme i Danmark. Deres Ophøjelse steg dem imidlertid til Hovedet, og de op-

traadte straks som Overfanger og tilegnede sig meget hurtigt mange af de Unoder, der kendetegnede Overfangerne. De veg ikke tilbage for at uddele Lussinger til deres Patienter, og de benyttede i flere Tilfælde deres Stillinger til at skaffe sig Fordele.

At de meget hurtigt blev smittet af Løjrens usunde Atmosfære fik vi Bevis for en Morgen, da vi hørte den ene af dem raabe til den anden paa uforfalsket københavnsk fra den ene Ende af Barakken til den anden: „Hallo, du gamle, gratulerer“, lød det. „Hvorfor det?“ kom Svaret. „Jo, der er jo død en Scheiser for dig i Nat“. Jesper og jeg dukkede os skamfulde under Tæpperne, da vi hørte dette Replikskifte; ganske vist var der heldigvis ikke andre end os Danskere, der forstod det; men vi skammede os som Hunde over at høre en saadan Kynisme fra danske Kammerater.

^Først i det nye Aar blev det konstateret, at jeg havde en ret ondartet Byld i venstre Armhule. Jeg havde i længere Tid været plaget af Smerter i Skulderen, men jeg troede det var Gigt, og først, da jeg opdagede, at Kirtlerne i Armhulen var stærkt opsvulmede og betændte, gik det op for mig, hvad der var i Vejen; saa skulde jeg opereres igen; men denne Gang blev Operationen foretaget af Baastrup-Thomsen, og han sørgede for, at jeg blev bedøvet.

Det blev der forøvrigt skumlet en hel Del over blandt de andre Læger paa Ambulancen, forstod jeg senere paa Egon, men til Baastrup-Thomsen sagde de naturligvis ingenting. Operationen forløb godt, og paa en vis Maade var jeg slet ikke ked af denne nye Lidelse, for paa den Maade opnaaede jeg jo en Maanedes længere Respit paa

Revieret, og kunde jeg bare blive der, indtil Vinteren var forbi, vilde jeg have forbedret min Chance betydeligt for at slippe fra det med Livet. At blive udskrevet midt i Vinterkulden i den afkræftede og udmagrede Tilstand, man var i, vilde have betydet Døden for de fleste, og da jeg stadigvæk havde daarlig Mave, kunde jeg ikke rigtig faa det fulde Udbytte af mine Røde Kors Pakker og faa saadan et Overskud af Kræfter, at der kunde blive noget at staa imod med.

I de fire Maaneder, jeg laa paa Revieret, svungede min Vægt stadig om de 55 kg, saa der var ikke meget at give væk af.

I Slutningen af Januar Maaned kulminerede Sygeligheden i Lejren. Paa vor Stue, hvor der var 51 Senge, var der undertiden helt op til 110 Patienter, og Belægningsstallet svungede stadig omkring de hundrede.

Hver Dag døde der Folk paa Stuen, undertiden en tre—fire Stykker paa en Nat. Paa Stuen overfor, Stue 3, hvor de uhelbredelige Patienter blev anbragt — det paastodes, at der aldrig var udskrevet nogen fra denne Stue som helbredet — kunde der være op til ti døde i et Døgn.

Patienterne var saa afkræftede, at der overhovedet ikke var Kræfter i dem til en Dødskamp; de sov ganske stille hen, og ofte varede det flere Timer, før Kammeraterne, der laa i samme Seng ved Siden af, opdagede, at de var døde. Det skete ogsaa, at de dødes Sengekammerater med Vilje undlod at give Meddelelse om Dødsfaldene for paa den Maade at skaffe sig den dødes Madrationer.

Naar Døden var konstateret, blev Liget klædt af og

lagt ud paa Barakgangen. Her blev det liggende nogle faa Timer, og saa blev det baaret over i Krematoriet. Om Morgenen naar vi stod op, skulde vi staa i Kø ude paa Gangen for at blive vasket. Vaskerummet var kun aabent ca. 1 Time hver Morgen, og i Løbet af den Time skulde alle Revierets ca. 500 Patienter naa at vaske sig. Der var ikke megen Tid til hver; til Gengæld maatte vi som Regel staa ca. en Times Tid og vente ude paa Gangen, hvor der kunde være temmelig ubehageligt at opholde sig for syge Mennesker i bar Skjorte, navnlig hvis Dørene for begge Ender af Gangen stod aabne, hvad de som oftest gjorde, og det kunde være temmelig uhyggeligt at staa der en mørk, kold og blæsende Vintermorgen flankeret af Lig paa begge Sider.

Det skete to Gange, medens jeg laa paa Revieret, at Fanger, der var lagt ud paa Gangen som Lig, flere Timer efter viste Livstegn; men det gav ikke Anledning til større Anstalter. I de to Tilfælde, jeg oplevede, var det ogsaa kun en sidste Opblussen, og de paagældende døde for Alvor kort Tid efter.

Kapitel XIX.

Illegal paa Revieret.

Der var overfyldt paa Revieret i Januar Maaned og en Dag blev der derfor foretaget en Sortering af Patienterne. De, hvis Sygdom var af længere Varighed, og for hvem der ikke var Udsigt til Helbredelse foreløbig, blev sorteret fra og sendt til en anden Lejr, Bergen-Belsen.

Der blev ikke meddelt noget derom til de paagældende Patienter; men det rygtedes dog hurtigt iblandt dem, hvad der var i Gære, og de tiggede og bad om ikke at blive udtaget. Om Bergen-Belsen gik der nemlig de forfærdeligste Beretninger. Denne Lejr var kendt som en egentlig „Vernichtungs-Lager“, altsaa en Lejr, hvor der blev lagt direkte an paa at skille Folk fra Livet. Officielt betegnedes Lejren som en Slags Rekreations-hjem for de kronisk eller langvarigt Syge; men de ældre Fanger kunde fortælle, at de Patienter, der ikke skyndte sig at gøre deres Pligt og lægge sig til at dø, ganske simpelt blev dræbt enten i Gaskamre eller ved at faa Indsprøjtning med Benzin, der skulde virke omgaaende dræbende.

Det var et hjerteskrærende Syn at se disse dødsdømte Fanger, da de traadte an for at afgaa paa denne Transport. Fra vor Stue blev der udtaget atten. Ogsaa her var det utvivlsomt Røde Kors Pakkerne, der var Skyld i, at jeg ikke selv kom med paa denne Transport.

De sidste Maaneder, jeg tilbragte paa Revieret, havde jeg det iøvrigt relativt godt. Mine forskellige Saar lægtes godt, og da vi kom hen i Slutningen af Februar, var jeg naaet saa vidt, at jeg ikke behøvede at have Saarene forbundet længere. Jeg kunde derfor forvente at blive udskrevet, hvad Dag det skulde være; men jeg var ikke interesseret i at komme ud i Vinterkulden og arbejde, staa til Appel, Luftalarm og hvad der ellers fulgte med at bo i Blok, og Egon var ogsaa ivrig efter at beholde mig paa Stuen.

Jeg holdt derfor op med at gaa paa Ambulancen, for at faa tilset mine Saar, og Egon, der jo var Skriver paa Ambulancen, klarede nemt den Historie for mig, idet han paa min Journal anførte: „Behandling som sædvanlig hver 3—4 Dag.“ Paa denne Maade kunde jeg faktisk fortsætte som Patient i det uendelige. Kun hvis jeg ved en Razzia eller paa anden Maade tilfældigt skulde komme ud for en Lægeundersøgelse, var der Fare for Opdagelse.

Jeg var ikke den eneste paa Stuen, der havde det paa den Maade. En Maanedes Tid før var der blevet indlagt en ung Budapest-Jøde, som overhovedet intet fejlede ikke en Gang ved Indlæggelsen. Han var Violinvirtuos, Weinberg hed han, men vi kaldte ham den ny Paganini. Han var en fremragende Violinkunstner og havde takket være sit Talent skaffet sig en hel Del Velyndere blandt de ældre Fanger. Blandt andet var han stærkt protegeret af en polsk Overlæge paa Revieret. Paa vor Stue blev han modtaget med aabne Arme, for han medbragte en Violin, han havde organiseret, Gud ved hvor, og han var aldrig uvillig til at spille for os.

Egon, der nærede stor Kærlighed for Musik, viste ham den sædvanlige overstrømmende Venlighed, som han altid lagde for Dagen overfor nye prominente paa Stuen, og Weinberg holdt om Aftenen i den første Tid veritable Koncerter, hvor alt, hvad der kunde krybe og gaa paa Revieret, samledes paa vor Stue som Tilhørere. Det var en dejlig Afveksling i de uendelig lange Timer. — I Begyndelsen kunde Weinberg inkassere Masser af Cigaretter for sit Spil, men da Koncerterne vakte for megen Opsigt og endog kom SS'erne for Øre, blev der nedlagt Forbud imod dem, og fremtidig spillede Weinberg hovedsagelig kun for Stuens egne Patienter. — Saa blev Cigaretterne jo betydelig færre, og nu var det hovedsagelig mig, der holdt Weinberg med Rygelse, og jeg fordelte mine Cigaretskud mellem ham og van Zeut, Kalefaktoren paa Stuen, som i Maanedernes Løb var blevet min gode Ven. Han var i det civile Liv Sekretær i den belgiske Konges Hofhusholdning.

Jeg husker saa tydeligt en Dag, hvor Weinberg og van Zeut var i Færd med omhyggeligt at dele mine Skud, at Weinberg leende udtalte: „Ja, mine Tilhørere skulde lige se mig, der er vant til at faa flere Tusinde Kroner for en Koncert, staa her og dele en dansk Politikommissærs Skud med den belgiske Konges Sekretær, saa vilde de forbavses,“ men den Slags smaa Pudsigheder var der mange af i en Koncentrationslejr.

Der var som sagt ikke regelmæssig Stuegang paa Reviererne, og naar der kom Læge paa Stuen, var det jo Egon, der kaldte de Patienter frem, der skulde undersøges. En Gang var det dog ved at gaa galt.

Fra SS-Ledelsens Side — ja, man paastod helt fra

Berlin — var der megen Utilfredshed med, at der var saa mange syge paa Revieret; og man har formentlig haft en Anelse om, at der paa denne Maade var en Mængde Mennesker, der blev holdt væk fra Arbejdet. Der kom derfor pludselig en Dag Inspektion af en SS-Kommission.

Dette Besøg var ikke varslet i Forvejen, men da Kommissionen ankom til Revier 1, spredtes Rygtet om den med Lynets Hast til de andre Revierer, og nu fik Hans og hans Medhjælper travlt. Alle vi, der levede illegalt paa Revieret, og det drejede sig om en 30 Stykker, blev jaget ud af vore Senge, og andre Fanger fik Ordre til at lægge sig i Sengene i vort Sted, for at der ingen tomme Pladser skulde være, naar Kommissionen kom.

Blandt de 30 var vi tre Danskere, medens Resten var ældre Fanger, som paa Grund af deres Bekendtskab og gode Forbindelser havde faaet Lov til at blive paa Revieret. Blandt andet var der tre fra Lejrens Straffekompagni, der havde gaaet paa Revieret i indtil et halvt Aar, uagtet de forlængst var sunde og raske. — Men det var i det hele taget et af de faa Tilfælde, hvor man virkelig kunde tale om Solidaritet mellem Fanger og Overfanger. Naar en Mand fra Straffekompagniet blev indlagt paa et Revier, gjorde man alt for at holde ham der saa længe som overhovedet muligt for at befri ham for Straffekompagniets Helvede.

Medens Kommissionen besøgte de første Stuer i Barakken, blev vi samlet inde i Ambulancen, hvortil vi for en Sikkerheds Skyld medbragte vore Journalkort, som om vi var der for at blive forbundet. Vi havde desuden faaet Ordre til at anlægge Forbinding.

Saa snart Kommissionen var naaet ind paa vor egen Stue, listede vi efterhaanden alle ned langs Gangen til den første Stue, som Kommissionen havde inspiceret. — Her kravlede vi til Sengs og blev liggende, indtil Kommissionen havde afsluttet sit Besøg, saa gik vi grinende tilbage og tog vore egne Senge i Besiddelse igen.

Jeg skal indrømme, at det var spændende Minutter, saa længe det varede, for var det blevet opdaget, er det slet ikke til at forestille sig, hvad der var sket; men det klappede fint.

Indtil dette Tidspunkt havde jeg faktisk hele Tiden været lidt nervøs for, at Hans eller en af Lægerne skulde opdage Svindelen med mit Ophold paa Revieret, og Egon havde aldrig oplyst mig om, at Svindelen faktisk var officielt anerkendt, antagelig fordi han saa havde bedre Hold paa mig; men herefter var jeg ganske rolig; jeg vidste jo nu, at de alle var impliceret og alle interesseret i, at det ikke skulde komme til nogen Afsløring. Det gav mig ogsaa en langt stærkere Stilling over for Egon, hvad han selv var fuldstændig klar over, og den sidste Maaned kunde jeg derfor tillade mig, hvad det skulde være. Ja, jeg havde meget at takke Røde Kors for.

Omkring 1. Marts kom en Transport paa 75 Politifolk fra Buchenwald til Lejren. De var blevet interneret sammen med det øvrige danske Polit den 19. September, men da deres Kammerater kort før Jul var blevet ført til Krigsfangelejr, var de blevet efterladt som syge i Buchenwald. Flere af dem var endnu ikke blevet raske, og to af dem blev indlagt paa vor Stue. Hvad de kunde fortælle bragte igen Uro i vore Sind.

De vidste, at det svenske Røde Kors til Stadighed

forhandlede med den tyske Regering, og Forhandlingerne skulde være naaet saa vidt, at man var blevet enige om, at alle skandinaviske Fanger skulde væk fra Tyskland. En Del af dem skulde helt løslades, og Resten skulde enten anbringes i Lejr i Danmark eller sendes til Sverrig for at udveksles med tyske Statsborgere, der var interneret der.

Vi havde i Vinterens Løb hørt saa mange forskellige Rygter om Hjemsendelse til Danmark, Løsladelse o.s.v., saa vi var blevet noget skeptiske og turde da heller ikke helt fæste Lid til dette nye Rygte; paa den anden Side vakte de selvfølgelig paany Forhaabninger, og at der var noget om Snakken, fremgik tydeligt deraf, at de 75 Politimænds Transport havde den officielle Betegnelse „Buchenwald—Neuengamme— og videre Nord paa.“ — At Politifolkene skulde til Danmark, var derfor sikkert nok, men om der ogsaa skulde ske noget med os andre var mere tvivlsomt.

Dagene gik imidlertid, uden at der skete noget, og vi og Politifolkene begyndte allerede at indrette os paa, at det vel som sædvanlig havde været blind Alarm. Dog efter 12 Dages Forløb blev de 75 Politimænd og ogsaa de to fra vor Stue løsladt fra Lejren. At de var glade, da de forlod os, siger sig selv; men om vor Skæbne var der intet Nyt. Tværtimod, samme Dag hørte vi, at der fra Frøslev-Lejren var ankommet otte Mand, hvoriblandt Politiinspektør Møllerup, Politimester Ellegaard og Politikommissær Jäger; det lovede jo ikke godt for vore Forhaabninger.

Rygterne holdt sig dog haardnakket, og der gik iøvrigt ikke en Dag, hvor der ikke kom Transporter hjem

til Lejren af Danskere og Nordmænd fra alle mulige Steder i Tyskland, og 400 norske Studenter, der havde fulgtes med de 75 Politifolk fra Buchenwald til Neuen-gamme, var stadigvæk i Lejren. Endvidere hævdedes det med Sikkerhed, at der ikke længere blev sendt Skandinaver paa Transport bort fra Lejren.

Jeg omgikkes nu med Planer om at lade mig udskrive fra Revieret. De Danskere ude fra Blokken, der kom paa Besøg hos os, fortalte, at Forholdene i Lejren var ved at undergaa en total Forandring for Skandinavernes Vedkommende. Allerede en Maaned før var der kommet Ordre om, at danske og norske Fanger ikke længere skulde klippes, medmindre de selv ønskede det, og en af de sidste Dage kom der Ordre fra SS-Kommandanten om, at det var forbudt at prygle Skandinaver.

Samtidig blev det bestemt, at Russere og Polakker ikke længere maatte være beskæftiget med Maduddeling i Lejren, og at Stillinger som Blokældste, Stubendienst, Blokskriver o. s. v., hvis ikke de kunde besættes med Rigestyskere, fortrinsvis skulde besættes med skandinaviske Fanger. Der blæste altsaa en gunstig Vind for os.

Jeg blev imidlertid fritaget for at træffe nogen Afgørelse, for den 23. Marts kom der pludselig en Underhaandsbesked til Hans om, at alle, der havde været Patienter paa Lejrens Revier i over to Maaneder, vilde blive overført til Bergen-Belsen. Saa var der ikke noget at betænke sig paa længere. Allerede samme Dag blev alle vi, der levede illegalt paa Revieret, og alle andre Patienter, der havde været paa Revieret i over to Maaneder, og som overhovedet kunde gaa paa Benene, udskrevet.

Kap. XX.

Rejsen endt.

Det var ikke uden Nervøsitet, at jeg den samme Dag gik ud i Lejren for at melde mig til min gamle Blok — Blok 1, men jeg var betydeligt bedre udrustet denne Gang, end sidst jeg blev udskrevet fra Revieret. Pænt Tøj havde jeg organiseret i Løbet af den sidste Maa-neds Tid, en varm Stortrøje havde jeg faaet fra Røde Kors, og en Haandtaske til at opbevare mine efterhaanden talrige Ejendele i, havde jeg ogsaa faaet anskaffet mig.

Da jeg kom ind paa Blok 1 for at melde mig, havde jeg den glædelige Overraskelse at træffe Politiinspektør Mellerup og Politikommissær Jäger, der tilfældigvis opholdt sig i Blokken for at vente paa at komme til en Afhøring, som de var tilsagt til hos SS' politiske Afdeling. Det var morsomt at træffe kendte Ansigter og høre Nyt hjemme fra Danmark, og det varslede godt.

Jeg havde ikke været i Blokken en halv Time, før Blokældste kom hen til mig og meddelte mig, at jeg skulde overføres til Blok 15, hvor der kun var danske Fanger. Man var ved at samle de danske og norske Fanger i særlige Blokke. Det var det første Skridt til Overgangen til Stillingen som internerede.

Jeg var naturligvis glad for at komme mellem Danskere, og særlig glad blev jeg, da jeg i Blok 15 traf mine gamle Kammerater fra Porta, der Dagen før var kommet tilbage til Lejren, og ligesom jeg skulde bo i denne Blok. Det var iøvrigt et sørgeligt Syn at se disse Mænd, der havde tilbragt hele Vinteren i Portas Helvede. — Aftmagrede og udtærede saa de ud. De havde lige faaet udleveret Stortrøjer fra Røde Kors, og de hang løst paa dem som Tøjet paa et Fugleskræmsel og skjulte kun daarligt deres elendige Tilstand; og saa var de alle ligesom døde i Øjnene. Man behøvede kun at kaste et Blik paa dem for at se, hvad de havde været igennem.

Jeg havde dog i Maanedernes Løb set lidt af hvert; men da jeg den Dag saa mine gamle Kammerater, var det umuligt for mig at holde Taarerne tilbage, og saa manglede der endda forfærdende mange.

Fra nu af blev Forholdene hver Dag bedre for os; det var det helt rigtige Tidspunkt, jeg var blevet udskrevet paa. Jeg var alt for svag til at arbejde; men der var heller ingen, der forlangte det af mig. Jeg havde iøvrigt sikret mig en Seddel fra SS-Lægen udfyldt af Egon, hvorefter jeg kun skulde udføre siddende Arbejde; men heller ikke det kom jeg til.

Der var Gæring i Lejren, og de første Dage gik med ustandselige Omflytninger af de skandinaviske Fanger fra den ene Blok til den anden. Til sidst havnede vi i den store Murstensbygning til venstre for Porten, der nu havde faaet Betegnelsen Blok 1—4.

Der var en ung Dansker, Jakob, som fungerede som Tillidsmand for alle Danskere i Lejren. — Han var

frisk og uforknytt og forstod til Stadighed at gaa lige netop et Skridt videre over for Tyskerne, end de selv havde tænkt sig; men da vi skulde flytte ind i Stenbygningen, var det alligevel lige ved at gaa galt. Bygningen havde hidtil været benyttet som Skaaningsblok for Fanger af andre Nationer, d. v. s. at den havde været beboet af et Par Tusinde halvdøde Mennesker, og Tilstandene i Bygningen var derfor ubeskrivelige.

Ordren lød paa, at Bygningen i Løbet af Natten skulde rømmes og rengøres og derefter straks fra Morgenstunden tages i Besiddelse af Skandinaverne; men da de skandinaviske Tillidsmænd saa det forfærdelige Svineri, der herskede i Bygningen, efter de tidligere Beboere, der først flyttede ud samme Aften, hvor vi skulde flytte ind om Morgen — blandt andet efterlod de fjorten Lig i Sengene, og langt de fleste Senge og Madrasser var tilsølede og forurenede af de stakkels Menneskers Udtømmelser — lagde de danske og norske Læger Raad op. Som Resultat af deres Raadslagning afgav de i Fællesskab en Erklæring, der gik ud paa, at de ikke over for Lejrlægen kunde paatage sig Ansvar for, at Bygningen blev taget i Brug, før der var foretaget en grundig Rengøring af alle Rum og Senge, og før alle Madrasser var skiftet ud. Som Følge deraf kunde Bygningen ikke tages i Brug før næste Dags Aften.

Bevæbnede med denne Erklæring gik de to Tillidsmænd midt om Natten hen til Porten for at faa SS-Rapportføreren Dreimann i Tale. Det blev meddelt dem, at Dreimann ikke under nogen Omstændigheder maatte vækkes, og Tillidsmændene lagde derfor Besked i Por-

ten om, hvad de agtede at foretage sig, og saa gik samtlige Skandinaver i Arbejde. Alle Madrasserne blev smidt ud af Stenbygningen paa Lejrgaden nedenfor og derfra baaret hen paa en Plads mellem to Blokke, og ca. 100 Mand gik i Gang med en radikal Rengøring af alle Rum og Senge i Bygningen. Der blev skuret og skrubbet og arbejdet, saa det var en Lyst, hele Natten, og der var stor Spænding. Om Morgenen saa det endnu frygteligt ud. Skidne Madrasser og Straa, der var flydt ud, laa alle Vegne. Da Rapportfører Dreimann ved Syvtiden kom til Stede og saa Virvaret, var han ved at faa et apoplektisk Tilfælde, og han spaaede Jakob og den norske Tillidsmand den frygteligste Skæbne, naar Kommandoføreren blev klar over, hvad der var sket. Det var jo i Virkeligheden aabent Mytteri.

Det gik imidlertid helt anderledes, end selv den største Optimist kunde have ventet sig. Da Thumann op paa Formiddagen inspicerede Lejren, udtalte han blot, at det var jo godt, der for en Gangs Skyld blev gjort ordentlig rent, og efter forskelligt Tovtrækkeri, der varede hele Dagen, hvor Tillidsmændene Gang paa Gang truede med at appellere til svensk Røde Kors, paa hvis Initiativ hele Flytningen foregik, blev der udleveret nye Poser med friskt Træuld til Madrasser til Sengene, og om Aftenen kunde vi tage vort nye Kvarter i Besiddelse, uden at der blev talt et Ord om Straf eller Repressalier for vor egenhændige Optræden.

Det var næsten ikke til at fatte, at det var den samme Lejr, hvor vi havde oplevet saa mange Plagerier for de mindste Uregelmæssigheder, og hvor der før havde hersket saa jernhaard en Disciplin.

I Nybygningen var der 1. Klasses W. C'er og Vaskeforhold, og vi fik hver sin Seng, endvidere blev Arbejdspligten for Skandinaver nu fuldstændig ophævet, og det var derfor en Samling glade og taknemlige Ansigter, der næste Dag mødte Lederen af den svenske Røde Kors Kommission, Grev Folke Bernadotte, da han kom paa Inspektion i Lejren.

Det var en Fryd for os at se den Maade, Svenskerne behandlede vore tidlige Plageaander paa. De luskede i Hælene paa Svenskerne ligesom vaade Hunde og lo forekommende til alle Grev Bernadottes Udtalelser.

Da Grev Bernadotte kom ind paa Pladsen, skete der iøvrigt en pudsigt lille Episode. En stor tyk SS'er, der ikke havde bemærket, at Kommissionen nærmede sig, var i Færd med at skælde ud paa to Fanger, der var beskæftiget med at feje paa Appelpladsen.

Hvori deres Forseelse bestod, ved jeg ikke; men efterhaanden hidsede SS'eren sig mere og mere op, og til sidst greb han en Kost og begyndte at slaa løs paa de to Fanger med Skaftet. Da opdagede han pludselig Kommissionen. Han smed Kosten fra sig, og ildrød i Hovedet indtog han stram Retstilling og gjorde Honnør. Grev Bernadotte, der havde set, hvad der var passeret, besvarede overhovedet ikke hans Hilsen, men stirrede stift paa ham, idet han gik forbi ham. Oppe i Stenbygningen var der flere Hundrede Danskere, der glædede sig over Optrinet.

I de sidste Dage fik vi endnu flere Røde Kors Pakker end sædvanlig og de fleste endog med Cigaretter, og vi førte en fyrstelig Tilværelse; men selvfølgelig var vi samtidig uhyre spændt paa, om det skulde blive Alvor

med vor Hjemsendelse til Danmark eller Overførsel til Sverrig.

Politiet kom nu ogsaa til Neuengamme fra de forskellige Lejre i Tyskland, hvor de havde opholdt sig, og efterhaanden, som de ankom, blev de i Hold paa tre til fire Hundrede af Gangen transporteret til Danmark med danske og svenske Røde Kors Automobiles.

Da der den 9. April kom Ordre til det danske Lejrkontor om, at Resten af Politiet i Lejren skulde afgaa næste Morgen, var der et lyst Hoved, som fandt ud af, at herunder maatte kunne medregnes de Politifolk, der som politiske Fanger opholdt sig i Lejren.

Det drejede sig om ialt 32 Mand, og vore Navne blev nu opført paa Listerne over Politiet. Der var nu ingen af os, der havde rigtig Tro paa, at det kunde lykkes, og vi blev derfor heller ikke særlig skuffede, da vi om Aftenen fik at vide, at vi paany var strøget af Listerne. Imidlertid maa der være foretaget en eller anden Manipulation i Løbet af Natten. Hvad der skete, er jeg ikke helt klar over; men jeg har ladet mig fortælle, at en dansk Fange, der havde Kontorarbejde paa SS-Kontoret, i Nattens Løb paany havde opført vore Navne paa Listerne. I hvert Fald blev vi næste Morgen lidt før otte, paa et Tidspunkt hvor vi endnu laa i vore Senge, kaldt op af vor danske Blokældste.

Politiet, der skulde af Sted, havde da allerede et Par Timer været rejseklare og opholdt sig paa Appelpladsen, og nu fik vi at vide, at vi var blevet raabt op sammen med de andre, og at vi i Løbet af fem Minutter maatte være paa Pladsen.

Jeg skal love for, at vi fik travlt med at komme i

Tøjet og faa pakket vore Sager; jeg medtog kun en Rygsæk, som jeg havde faaet udleveret af Røde Kors, med det nødvendigste Undertøj og Toiletsager; og alt, hvad jeg ellers ejede, derunder Indholdet af to dejlige private Pakker, som jeg havde modtaget Dagen før, fordelte jeg mellem de nærmeststaaende Kammerater. Saa for jeg ned i Gaarden og naaede lige at smutte ud af Laagen i Pigtraaden mellem vor Blok og Appelpladsen, inden denne paany blev laaset.

Den SS'er, der stod ved Laagen, var ved at laase, da jeg kom styrtende; han spurgte, om jeg var sikker paa, at jeg skulde ud, og da jeg bekræftede det, erklærede han, at saa kom jeg i hvert Fald ikke ind igen, hvad der saa end skete. — Rein-Jensen og Schlanbusch samt fem andre Efternølere var ikke naaet ned, og mens vi andre nu ude paa Pladsen blev raabt op og sendt af Sted i Hold paa halvtreds Mand ud af Lejren, stod disse syv tilbage ved Laagen.

Da jeg marcherede ud af Porten, raabte Rein-Jensen til mig, at jeg skulde hilse i Danmark, og jeg havde faktisk opgivet Haabet om at se ham og de andre efterladte foreløbig. Jeg blev derfor ikke saa lidt forbavset, da jeg en halv Times Tid efter saa dem sammen med sidste Hold marchere ind paa Samlingspladsen et Par Kilometer fra Lejren, hvor vi skulde indlades i Røde Kors Bilerne.

Der var sket det lykkelige i allersidste Øjeblik, at der skulde en Vognladning Rugbrød ind i Danskerblokken. Da Laagen ud til Appelpladsen derfor blev aabnet, benyttede de syv tiloversblevne sig af Chancen og skyndte sig ud paa Pladsen, og paa denne Maade

naede de alligevel med. Jeg vil aldrig glemme den Følelse, da vi gik ud af Neuengammes Port. Lige til det sidste Øjeblik havde vi frygtet, at der skulde komme noget i Vejen, og først nu følte vi os sikre.

Turen hjem til Frøslevlejren var som den dejligste Skovtur. Vi kørte i en dansk Statsbane-Rutebil med bløde, polstrede Sæder, og vi fik udleveret en Røde Kors Pakke til Forplejning med Cigaretter, Madvarer og sidst, men ikke mindst en rigtig Hof-Pilsner.

Vi kørte igennem hele Hamburg og saa de fuldstændig fantastiske Ødelæggelser der; men vi var hjerteløse nok til ikke at komme i daarligt Humør af den Grund. Op igennem Holsten og Slesvig blev vi Gang paa Gang udsat for, at Folk vinkede til os langs Vejen, og i nogle Tilfælde var der Børn, der kastede Blomster til os.

Jeg tror nu ikke, det var, fordi Befolkningen nærrede større Kærlighed til os; men i de sidste fjorten Dage var der jo passeret flere af den Slags Røde Kors Tog, og Befolkningen har formentlig opdaget, at vi var godt forsynet med alle mulige gode Sager, og at vi ikke var bange for at uddele af vor Overflod til Børnene.

Da vi passerede Grænsen ved Krusaa, var det ved at blive mørkt; men der var dog flere Hundrede Mennesker paa Benene for at byde os velkommen til Danmark, og hele Vejen igennem Padborg By og til Frøslev stod Folk langs Vejen og vinkede og raabte „Velkommen hjem!“

Det var en dejlig Tur, og saa var vi i Frøslev igen. Her blev jeg straks efter indlagt paa Lejrens Hospital, og her tilbragte jeg nogle gode Dage, indtil Kapitula-

tionen kom. Der var ikke Grænser for alt det gode, der blev gjort af Læger og Plejere paa Hospitalet; og hvis man ikke netop i disse sidste Dage før Kapitulationen havde ventet Afslutningen med en stadig stigende Utaalmodighed, vilde det have været det fuldkomne Rekreationsophold.

Engang endnu mærkede jeg den iskolde Fornemmelse af ikke at være sluppet ud af Tyskernes Klør. Kort efter min Ankomst til Frøslev, skulde 1000 Politifolk fra de fire sidst ankomne Transporter fra Neuengamme afgaa til Sverrig.

Der var ca. 1500 Mand at vælge imellem, og alle 1500 med Undtagelse af nogle faa, der havde faaet Forhaandsmeddelelse om, at de ikke skulde med, maatte stille op ude paa Pladsen. Jeg vilde daarligt tro mine egne Ører, da jeg hørte mig selv blive raabt op som den allerførste. Jeg masede mig frem til Bordet og opgav mit Navn. Den Gestapomand, der foretog Opraabet, kastede et kort Blik paa Listerne, saa snerrede han: „Knud Wiese, bleibt hier; zurück zur Baracke!“, og saa maatte jeg luske tilbage til Hospitalet, hvor jeg straks gik i Seng for at tilbringe Resten af Dagen med at spekulere over, hvad der nu kunde være i Vejen, siden jeg som den eneste ikke maatte komme med til Sverrig; men det fik jeg aldrig opklaret.

En halv Snes Dage efter kom saa endelig den vidunderlige Aften, hvor Meddelelsen om Tyskernes Kapitulation i Danmark naaede os gennem Lejrens illegale Radio. I Løbet af faa Minutter var alle i Lejren underrettede, og den Nat var der ikke mange, der lukkede et Øje.

Allerede næste Dag blev Lejren opløst, og de første, der fik Lov til at forlade Lejren, var de Politifolk, der havde Bopæl i Sønderjylland og skulde gøre Tjeneste der. Dem sluttede jeg mig til, og Tyskerne lagde ingen Hindringer i Vejen og spurgte hverken om Navn eller Adresse.

Kl. 11 om Formiddagen gik jeg ud af Porten som en fri Mand.

Politikommisær Knud Wiese blev arresteret af Gestapo den 13. April 1944 i Aarhus paa Grund af Deltagelse i illegalt Arbejde. Efter et halvt Aars Ophold i tyske Fængsler i Danmark blev Wiese sendt til Neuengamme og senere til Porta i Westphalen. Det er sine Oplevelser fra disse Løjre, han paa en levende og nøgtern Maade skildrer i denne Bog.

Det er spændende Læsning fra først til sidst. Man lægger ikke Bogen fra sig, før man har læst den til Ende.

Måget er der skrevet i Dagblade og andetsteds om Livet i de tyske Koncentrationsløjre, men Wiese har forstaaet at skabe en Bog, der paa enestaaende Maade giver et gripende Helhedsindtryk af denne spredte Læsning. Den overgaar i nøgtern Realisme alt, hvad der hidtil er skrevet om dette Emne.